

România literară

Apare săptăminal sub egida
Ununii Scriitorilor

Editori:
● Fundația România Literară
Director general
Nicolae Manolescu
● Ion Rațiu

26 Ianuarie - 1 februarie 1994
(Anul XXVII)

3

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

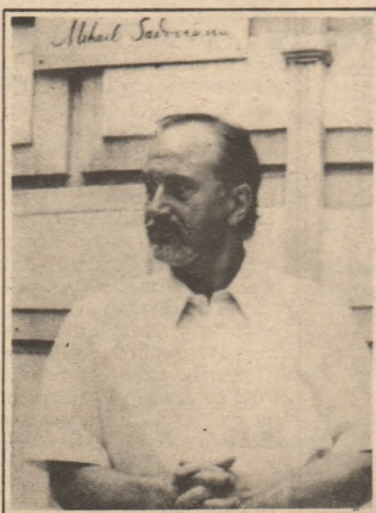
Intoxicatorii

TEHNOLOGIA MANIPULĂRII

(pag. 14-15)

13 întrebări pentru ● Bujor Nedelcovici

(pag. 12-13)

Defilarea
din
ultima
vreme

(pag. 18)

Alte chipuri ale lui Conan Doyle

(pag. 20-21)

Libertatea presei în Balcani

(pag.4)

Originile moralei și ale religiei

(pag.7)

Noua paradigmă a zvonorilor la români

(pag. 3)

Români, încă un efort dacă vreți să fiți republicani!

(pag. 2)

O crimă fantastică

ASASINAREA lui Ioan Luchian Mihalea a turburat profund opinia publică. După opt săptămâni de investigații, criminalii au fost arestați. Personalitatea lui Mihalea a reprezentat, desigur, un factor important în emoția pe care crima a stîmmit-o. Și dacă, moralmente vorbind, violența care duce la pierderea de viață omenească este condamnabilă indiferent de acela care îi cad victimă, faptul că un om cunoscut, un mare artist s-a aflat în această tragică situație are darul de a produce o rezonanță mult mai mare și să ne determine a examina cauzele fenomenului.

Poliția afirmă că Mihalea a fost omorît de doi tineri care nu împliniseră douăzeci de ani și că scopul crimei a fost jaful. N-am experiență de criminalist, dar am una de cititor. Literatura lumii e plină de crime. Raskolnikov avea vîrsta ucigașilor lui Mihalea, deosebirea dintre eroul lui Dostolevski și cel doi muncitori de la Metrorex fiind aceea că el nu par să fi acționat din motive așa zicînd „ideologice” și să fi avut o „teorie” a actului lor criminal. Așa rezultă din anchetă. În *Neînțelegerea* lui Camus, două femei, mama și fiica, îlucid, în serie, pe oaspeții înstăriți ai hanului pe care îl țîn într-o zonă piticească și săracă. Cele două femei doresc să strîngă banii necesari evadării într-o lume mai bună. Jaful fiind, aici, mobilul imediat, o oarecare aură ideologică există totuși: o viață lipsită de sens își caută salvarea prin crimă. Sub acest raport, romanul-documentar al lui Truman Capote *Cu sînge rece* este, probabil, cartea cea mai dură din cîte a inspirat crima. Faptul divers de la care Capote a plecat a rămas în roman așa cum era: fără nici un mobil.

În cazul asasinării lui Mihalea, ne găsim aparent pe la mijlocul scalei pe care am sugerat-o. Avem de a face cu o crimă „banală”, în scopuri de jaf, fără ideologie, dar nu așa de „absurdă” precum aceea din romanul lui Capote. Se înțelege de ce pun cuvintele între ghilimele. Am citit cu atenție informațiile privitoare la asasini și trebuie să spun că această interpretare mi se pare nesatisfăcătoare. Nu contest, Doamne ferește, rezultatele anchetei. Obiectele furate au fost descoperite la autorii omorului și el n-au negat că ele au fost acelea care l-au atras în locuința lui Mihalea. Două aspecte mi-au reținut însă atenția. Primul este că tinerii, care au procedat cu sînge rece și fără scrupule, nu par, din descrieri, să fie niște bestii, indivizi fără urmă de conștiință. Unul a încercat să se sinucidă, ulterior, plîzîndu-și somnul. Amîndoi sînt înfățișați de cunoscuți ca niște făpturi normale. Nimeni nu pretinde că s-ar fi așteptat ca el să comită oribila faptă. Din contră, toți își declară uluirea. Al doilea aspect este că el erau îndrăgostiți de muzică. Unul a fost arestat pe cînd asculta muzică la combina furată de la Mihalea. Îl cunoșteau pe acesta, știau bine cine este: lată un fapt semnificativ.

Nu sînt romancier, dar mi se pare că un roman care ar porni de la uciderea lui Mihalea n-ar semăna (las valoarea la o parte) nici cu *Crimă și pedeapsă*, nici cu *Sînge rece*. Poate, mai mult cu *Neînțelegerea*. Întrebarea este dacă nu cumva societatea modernă dă naștere unui tip inclassabil de criminal, care nu acționează nici din „rațiuni” limpezii, ca Raskolnikov, nici fără nici o rațiune, din pură și crudă distracție, ca eroul lui Capote. Pare groaznic să lei viața unul om ca Mihalea pentru cîteva scule muzicale sau pentru o geacă pe care el a purtat-o (și, îmbrăcat cu care, te-ai fotografiat). În cel doi asasini se ascund, după părerea mea, doi fani ai artistului. În inconștiența lor, el și-au omorît idolul, așa cum în societățile tribale este omorît tatăl. Lichidîndu-l, au vrut probabil să-l ia în felul acesta locul, să-și însușească prestigiul și numele lui. Obiectele furate au avut, multe, o valoare simbolică pentru el. Cel doi au urmărit, chiar dacă el n-o știau, să-l jefuiască pe Mihalea nu de bunurile sale, ci de însăși personalitatea sa de artist. Avem de-a face cu o crimă fantastică.

Actualitatea culturală

Maestrul și avocatul

RESTAURAȚIA care se produce de o bună perioadă de timp în cultură a împins în prima linie nu profesioniștii, nici valori morale, ci oameni cărora le place să fie în prima linie, să se vadă și să fie văzuți, lucru pe care unii dintre ei, probabil, îl așteaptă de foarte mulți ani. Importantă pentru ei este defilarea cu onoruri și nu preocuparea serioasă de a se dovedi utili cu adevărat pentru cultura română, al cărei colac de salvare tot propriile energii și misterioasele resurse interioare rămân, ca și în timpul dictaturii. Mai grav este însă altceva. În trecerea lor prin spațiul culturii, noii oficiali nu au simțul propriilor limite. Ei nu știu să fie generoși, pentru că sînt încrîncenați. Pașii lor atît de trecători strivesc pasiunea acelor frumoși nebuni care au crezut și cred, cît Dumnezeu le va mai da putere, că mai presus de tot și de toate stau harul, spiritul și valoarea.

Luni, 17 ianuarie, am fost martoră la încă o dovadă, cu public, bineînțeles, a euforiei care i-a cuprins de-a binelea pe restaurații noștri. Așadar, în ziua cu pricina, a avut loc repetiția generală la care au fost invitați și oameni din presă și mulți oficiali, a spectacolului *Numelui trandafirului*, montat de regizorul Grigore Gonța pe scena mare a Teatrului Național din București. Repetiția generală a fost soluția găsită pentru ca spectacolul să se joace nu ca premieră, nu cu bilete la casă, nu cu program de sală, și fără, probabil, beneficii materiale. De ce a fost nevoie de această găselniță? Umberto Eco nu și-a mai dat acceptul pentru înfățișarea pe scenă a romanului său și Teatrul Național s-a aflat în situația delicată de a nu mai poseda drepturile legale de autor. Nu știu cît timp poate ține formula cu „repetiția generală”, nici cît este ea de corectă. Nu cunosc amănunte despre viața în ilegalitate a

Numelui trandafirului, nici cum vor putea fi recuperate, dacă vor fi, sumele importante investite în această montare cu o distribuție numeroasă și cu o durată de aproximativ trei ore și jumătate.

Deși a urmărit să dea aceeași pondere tuturor palielilor textului, și asta i-a reușit, nu mi se pare că Grigore Gonța a venit cu o idee regizorală care să merite toată teavatura. Spectacolul este o execuție riguroasă care susține atmosfera romanului în puține puncte (m-a mirat absența bibliotecii ca labirint, semn al labirintului lumii și care ar fi putut cuprinde scena, poate chiar sala, trezind în spectator sentimentul participării directe).

Dar nu despre spectacol vroiam să scriu. La sfîrșitul repetiției generale, odată cu tradiționalele coșuri cu flori de la o premieră (deși n-a fost premieră!), odată cu actorii, regizorul și cu ceilalți realizatori ai spectacolului, a urcat pe scenă (biseri-cuță-ntr-un picior, ghici, ciupercă, ce-i?) noul director al teatrului, domnul Fănuș Neagu, fapt puțin obișnuit, purtînd un buchet de flori, pe care l-a înmînat domnului Radu Beligan, protagonistul piesei. Treacă-meargă, dacă acesta ar fi fost tot epilogul. Directorul a simțit însă nevoia să facă puțin pe avocatul cuiva (care, oricum, nici vorbă să aibă, el, nevoie de avocat) și, în același timp, pe procurorul altcuiva (care, oricum, nu se mai află, el, în țară). Citez din memorie: „După patru ani în care marele actor a fost umilit, în sfîrșit, maestrul revine pe scenă...” Lucrurile nu stau deloc așa. Nu Andrei Șerban l-a schimbat pe Radu Beligan din funcția de director. Mai mult decît atît, pe cînd mai era la direcția teatrului, Andrei Șerban l-a susținut pe Gonța în distribuirea lui Radu Beligan în rolul principal, pe care l-a apreciat întotdeauna ca pe un mare artist. Acum, Andrei Șerban este învinuit public că l-a umilit și alungat din teatru pe Beligan. Roadele „reparației morale” le culege Fănuș Neagu, avocatul nechemat al maestrului.

D'ale restaurației?!
(Marina Constantinescu)

FOTOTECA „ROMÂNIEI LITERARE”

Cornel Nistorescu, Sinziana Pop și Dorin Tudoran

CALENDAR

- 14.I.1922 - s-a născut Radu Pătrășcanu
- 14.I.1929 - s-a născut Grigore Botezatu
- 14.I.1931 - s-a născut Vlad Sorianu
- 14.I.1936 - s-a născut Ion Stoica
- 14.I.1978 - a murit Tudor Ursu (n.1928)
- 14.I.1982 - a murit Vasile Florescu (n.1915)
- 15.I.1850 - s-a născut Mihai Eminescu (m.1889)
- 15.I.1916 - s-a născut Alexandru Robot (m.1941)
- 15.I.1921 - s-a născut Marin Sîrbulescu (m.1971)
- 15.I.1933 - s-a născut Elena Lința
- 15.I.1937 - s-a născut Valeriu Cristea
- 15.I.1942 - s-a născut Aurel-Dragoș Munteanu
- 16.I.1929 - s-a născut Ion Podoleanu
- 16.I.1936 - a murit Mateiu I. Caragiale (n.1885)
- 16.I.1944 - s-a născut Elena Chirvu Călin
- 17.I.1909 - s-a născut Marcel Avramescu (m.1984)
- 17.I.1924 - s-a născut Radu Theodoru
- 17.I.1931 - s-a născut Abráham János
- 17.I.1966 - a murit Nicolae Albu (n.1910)
- 17.I.1985 - a murit Sorin Titel (n.1935)
- 18.I.1848 - s-a născut Ioan Slavici (m.1925)
- 18.I.1898 - s-a născut F. Brunea Fox (m.1977)
- 18.I.1940 - s-a născut Ion Ciocanu
- 18.I.1943 - s-a născut Dan Rotaru
- 18.I.1944 - s-a născut Doina Sterescu
- 18.I.1948 - s-a născut Gheorghé Ursachi
- 18.I.1963 - a murit Tomcsa Sándor
- 19.I.1917 - s-a născut Georg Scherg
- 19.I.1921 - s-a născut Ion Istrati (m.1977)
- 19.I.1927 - s-a născut Tatiana Vorontova
- 19.I.1933 - s-a născut George Baiculescu
- 19.I.1933 - s-a născut Victor Teleucă
- 19.I.1943 - s-a născut Ion Nicolescu
- 19.I.1981 - a murit Catinca Ralea (n.1930)
- 19.I.1985 - a murit Ovid-Aron Densusianu (n.1904)

Premiile literare ale Uniunii Scriitorilor din Moldova pe anul 1993

- MIHAIL GARAZ (post-mortem) – pentru volumul de proză „Povestirile corăbierului”.
- DUMITRU MATCOVSCHI – pentru volumele de versuri „Capul și sabia”, „Of”, „Al țării fiu”.
- NICOLAE DABIJA – pentru volumul de versuri „Dreptul la eroare”.
- LUDMILA SOBIETCHI – pentru volumul de versuri „Spațiu fără timp”.
- IURIE COLESNIC – pentru volumul de medalioane și eseuri „Basarabia necunoscută”.
- EFIM TARIAPAN – pentru volumul „Buturuga mică” (antologia epigramei românești) și pentru ciclurile de versuri publicate în presa periodică a anului 1993.
- NICOLAE LEAHU – pentru volumul de versuri „Mișcarea browniană” (debut).
- Înalt Preasfințitul academician ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolit al Ardealului, Crișanei și Maramureșului – pentru studiile despre Basarabia.
- PETRE VALIMĂREANU (Franța) – pentru volumul „Prin Basarabia voievodală”.
- ANDREI PLEȘU (România) – pentru volumul „Jurnalul de la Tescani”.
- THEODOR CODREANU – Premiul special al Uniunii Scriitorilor și Bibliotecii Naționale din Moldova, pentru eseurile despre Eminescu și scriitorii basarabeni contemporani.

O carte subvenționată de Guvern

INIȚIAL am fost tentați să oferim un premiu celor care ar ghici despre ce carte este vorba. Dar ne-am adus aminte că n-are cine să ne subvenționeze (nici) premiul. Drept urmare, vom da noi înșine răspunsul, nu înainte de a preciza, pentru a mări *suspense-ul*, că:

- 1) Nu este cartea unui clasic.
- 2) Nu este cartea unui tînăr genial neînțeles de contemporani.
- 3) Nu este cartea unui fost deținut politic, căruia i se oferă astfel o compensație.

Ci este: volumul 2 din *Poezii* de Marin Sorescu, actualul ministru al culturii și, deci, membru în Guvern.

Altă curiozitate: compartimentul intitulat *Repere critice* cuprinde numai citate din critici străini. Singura excepție o constituie Gabriela Dragnea – o Rodica Beclean a criticii literare. (A.I.Șt.)

Libertatea presei în Balcani

LIBERTATEA presei în Balcani este sublimă și nu lipsește cu desăvîrșire – la această concluzie au ajuns dezbaterile unui seminar internațional desfășurate în zilele de 18, 19 și 20 ianuarie, în somptuoasa sală de festivități a Casei Vernescu din București. Organizat de instituții și asociații din Grecia, Spania și Bulgaria în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, seminarul a numărat printre participanți personalități din lumea presei ca Mircea Dinescu, Petre Mihai Băcanu, Andrei Pleșu, Max Bănuș, Christos Papoutsakis (Grecia), Andreu Claret Serra (Spania), Maxim Bozhilov (Bulgaria). (A.I.Șt.)

Două zile, două premiere, două debuturi

DOUĂ ZILE: sîmbătă, 22 ianuarie și duminică, 23.

DOUĂ PREMIERE: *Budoar și lagună* de Teodor Mazilu (scenografia: Doru Păcurar) și *Fontana di Trevi* de Bernini (traducerea: Florian Potra; premieră absolută în țară; costume: Mihaela Păcurar; decor: Onisim Colta).

DOUĂ DEBUTURI: Iustina Prisăcaru și Ion Mîrcioagă, studenți anul IV la ATF București, clasa profesorului Alexa Visarion.

UN ORAȘ: Arad.

O COLABORARE: Teatrul Româno-American Eugen O'Neill, Teatrul de Stat Arad și Universitatea Ecologică.

Profesorul și directorul Teatrului Româno-American, domnul Alexa Visarion, s-a zbatut îndelung pentru debutul studenților săi. A făcut propuneri de colaborare mai multor teatre, dar singurul care a răspuns afirmativ a fost cel din Arad, deși și aici fondurile disponibile erau foarte puține. Important este că doi studenți debutează în felul acesta pe o altă scenă decît *Cassandra* și că ei lucrează împreună cu actori profesioniști. (M.C.)

„Grația“ metafizică

ACEASTĂ a treia parte din „Trilogia Cunoașterii“, „Cenzura transcendentă“, este dezvoltată într-un plan superior, metafizic transcendent. Temerar, filosoful abordează, într-un mod cu totul nou, raportarea metafizică a cunoașterii individuate la „principiul metafizic absolut“ ca pe un raport „de la creator la creat, de la autor la făcut, de la

intregime. Între subiectul cognitiv și epuizarea unui mister, ca mister, se interpune, din vreaa Marelui Anonim, urmare a unor rațiuni care depășesc puterea noastră de înțelegere, bariera de netrecut a cenzurii transcendente. Autorul o numește așa ca fiind situată dincolo de orizontul nostru crono-spațial. Atragem atenția că, la acest filosof, revelația nu are nimic din semnificația teologică a unei inspirații divine; ea are „un sens strict uman și de ordine firesc“, acela „de punere în lumină a conștiinței“ sau de „arătare“. Imposibilitatea de a se ajunge la o cunoaștere deplină, după modelul pozitiv-adevătat – cunoaștere demiurgică, are un „tâlc metafizic“ deslușit prin cenzura transcendentă.

Aceasta acționează „definitiv și irevocabil“ și astfel, Marele Anonim „apără misterele existențiale de a fi cunoscute de altcineva decât de sine însuși“.

Lucian Blaga, într-un mod cu totul inedit, îl numește pe Creator – caracterizat prin locul central ce-l ocupă în sistemul existențial – factor metafizic absolut sau, la modul „abstract și algebric“, Marele Anonim.

Cunoașterea a fost în așa fel fundamentată de către Dumnezeu – Marele Anonim încât, din voia instanței centrale, omul poate cunoaște numai fragmente din „sfera adevărului“. În felul acesta, pentru prima oară, Lucian Blaga pune în discuție problema verității revelației misterului existențial. Până la el, revelațiile erau considerate „adevăruri pure“ și indiscutabile. În plus, remarcă acest filosof că, pornind de la spusa că omul a fost creat „după chipul și asemănarea Lui“, unii filosofi și-au arrogat cu trufie dreptul de a privi „prin chiar lentila ochiului divin“. Autorii ai unor astfel de speculații (Spinoza, Malebranche etc.) sunt suspecți de a fi comis un păcat „mai grav decât cel adamic“. Concepția potrivit căreia raporturile dintre om și Dumnezeu funcționează pe principiul „vaselor comunicante“ este considerată ca „ecou din marea copilărie a omenirii“ când omul visa „să i se substituie Tatălui“. Numai că, spune Blaga, „nu poți umbra prin Dumnezeu ca printr-un sat fără câini“. Orice adevăr existențial trece prin cenzura transcendentă, care convertește misterele, apărându-le în chip absolut. Pe de altă parte,

● Actualitatea editorială

cunoașterea adevărului absolut ar putea fi primejdioasă pentru păstrarea echilibrului existențial în subiectul cognitiv, în obiectul cunoscut sau în raporturile dintre ele. Cunoșcând acest adevăr, din creator omul poate deveni distrugător. Metafizica, ne învață filosoful, se bazează pe actul creator. Gândirea metafizică, cel puțin până la un punct, izvorăște dintr-o stare de grație. Ideile, ca viziuni metafizice, au nevoie de verticalitate. Verticalitatea exprimă un gând „adânc“ sau „înalt“. Acestea toate sunt receptate prin „magia cuvântului și efectele supreme ale graiului“ în care sunt comunicate. (Maria Genescu)

Refugiul unui scriitor

ALEXANDRU CIORĂNESCU infirmă convingerea lui Călinescu că un critic trebuie să se rateze ca scriitor, pentru că romanul lui *Cuțitul verde* nu este sub nici o formă o ratare. Nici o revelație în domeniu, ci pur și simplu o carte inteligentă și plăcută, scrisă cu o finețe a amănuntului, cu o grijă pentru cuvinte și înălțuirea lor, o carte în care găsești, pînă la urmă, aceeași strălucire calmă, neostentativă din marile lucrări ale criticului. Romanul acesta scris în 1963 nu e singura sa încercare de a face literatură propriu-zisă, ci doar un gen abordat între altele, pentru că Alexandru Ciorănescu a mai scris teatru și versuri. Iar dacă

altora, se dovedește, bineînțeles, zadarnic, pentru că romancierul ajunge să-și înțeleagă problemele lui încercînd să le rezolve pe ale celorlalți. Într-un fel, *Cuțitul verde* poate trece chiar drept un roman sentimental, cu iubite absente invocate dramatic în singurătate, cu soții adulterine, cu o fetiță care ezită între copilărie și senzualitate; asta dacă o anumită sinceritate neutruată, o curiozitate autentică nu ar face din roman mai curînd o sumă de experiențe interesante. Alexandru Ciorănescu joacă și el (cochetînd?) pe miza personajului romancier care declară la tot pasul că nu vrea să facă literatură, dar această înscenare a studierii umanului fără nici un fel de pretenții stilistice, funcționează perfect. Mica morală și discretele speculații psihologice sînt coerente și interesante, nu au nimic depășit, pretențios, naiv sau clișeizant.

Înainte de happy end-ul propriu-zis, romanul cultivă ideea eșecului oricărui cuplu, recapitulînd (cu diverse personaje) ipostazele relației erotice pentru a demonstra că întotdeauna ceva, undeva, nu se știe exact de ce, nu merge. Incapacitatea bărbatului de a-și tempera atracția pentru o altă femeie, revolta femeii față de ambiția de posesiune totală a bărbatului. Acestea și încă multe altele. Însă dincolo de asemenea considerații (în legătură cu care e foarte important să menționăm că ele nu au nimic ieftin, banal sau deplasat), cred că partea cea mai bună a cărții o reprezintă relația romancierului cu o fetiță de 14 ani. Un fel de nimfoletă tip Nabokov, provocatoare și în același timp puritană, senzuală și romantică, ambițioasă și supusă. Iar scena de departe cel mai bine realizată este cea în care această fetiță i se oferă romancierului, după ce tocmai i-a povestit că de mult detestă bărbății; frisoanele adultului excitat și totuși conștient de imposibilitatea maculării unei fetițe, confuzia dorință-rațiune, dezorientarea, teama, stupeoarea, toate sentimentele unui bărbat care ține în brațe, aproape goală, o ființă despre care nu mai știa sigur dacă e fată sau femeie, sînt descrise încet, calm, cu o precizie și o nuanțare greu de comentat.

Cartea e la urma urmelor o poveste despre „războiul sexelor“, o poveste care se termină perfect, cu armistițiul dintre fetiță și bărbat. (Andreea Deciu)

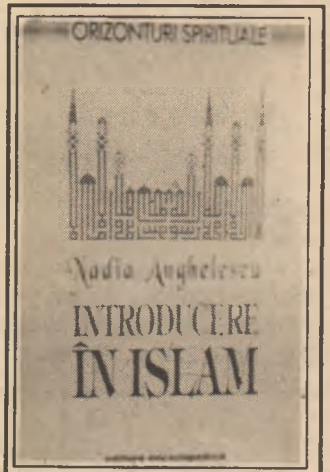
Alexandru Ciorănescu – *Cuțitul verde*, în românește de Ileana și Mihai Cantunieri, Editura Fundației Culturale Române, București și Editura Humanitas, Montréal, 1993, 148 p., 875 lei.

ne gândim că prea puțin din vasta operă a acestui important scriitor s-a tradus în românește, apariția *Cuțitului verde* e binevenită.

Poate că nu întâmplător și nici ca banală convenție, personajul central al romanului este un romancier francez care își petrece vacanța în casa unui pescar, pe o insulă din Arhipelagul Canarelor. O vacanță dorită ca un respiro meditativ într-o viață zdruncinată de șocul despărțirii de o femeie, care devine un interlocutor mut pe parcursul cărții. Intenția inițială de a-și pune propria viață între paranteze, studiind-o pe a

În critica literară, primul procedeu, din cale-afară de „primejdios“, depinde în mod peremptoriu de semnătură și ține de o anumită „instituționalizare“ a persoanei, fără de care se poate tot aserta. Este o chestiune de „viață literară“ în triplul sens pe care i-l acorda sintagmei A. Marino. Cel de-al doilea procedeu, aparent mai trudit, garnisit cu citate și bibliografii, și care, uneori, are nevoie de mai multă intuiție și mai mult talent pentru a-și masca nesiguranța, tinde permanent la statutul aristocratic al celui dintîi.

Păstrînd discuția la nivel de *persona* (încît am putea spune că și semnătura îi aparține acesteia în mod esențial și semnificativ) și extrapolînd

Nadia Anghelescu – *Introducere în Islam*, Editura Enciclopedică, București, 1993, 143 pag., 780 lei.

distincția pomenită la nivelul umanistic general, am putea situa cartea doamnei Nadia Anghelescu, *Introducere în Islam*, în prima categorie; și aceasta nu doar prin datele bibliografice, prea bine cunoscute pentru a le relua aici, ci datorită unui ton de ansamblu de o simplitate studiată în raport cu dispuștele nesfîrșite despre întietatea islamismului ca religie, în raport cu bibliografia occidentală a problemei, adunată în cea de-a doua ediție a Enciclopediei Islamului.

Se poate spune că stă în exigența speciei (introducerii) simplitatea și claritatea, o viziune rezumativă și înglobatoare. Dar autoarea studiului citat face mai mult decît atît, rămînd fidelă titlului și respectînd datele problemei, de la religia islamică privită în datele ei fundamentale (mono-teismul, Coranul, profetul Muhammad) la detaliile asupra cultului islamic, divergențele teologice, sau căsătoria în mediul arabomusulman. Cum se alătură datele recensămîntelor recente ale persoanelor de religie islamică din țările occidentale, sau proporțiile exacte de bărbați musulmani care-și pot permite patru neveste (0,02%) din țările arabe cu frumoasa traducere din Coran (ușor modificată față de cea a lui Silvestru Octavian Isopescul) a istoriei lui Iosif? Cu aceeași stăpînire a domeniului studiat cu care insolubilele probleme de fonetică arabă sînt esențializate în cîteva rînduri și cu aceeași economie cu care este făcută comparația între iudaism, creștinism și islamism.

Despre Islam fără prejudecăți

NU DOAR în domeniul umanistic, deși poate în el alternativa este constitutivă, cercetătorul are – prin formație, constituție intelectuală și variabila aceea infabilă care se numește uneori talent și alteori vocație – în față două atitudini, care, restrictiv, i-ar constitui *stilul*: atitudinea așa-zis asertivă, cea de-a doua pregnant demonstrativă. Pentru sublinierea opoziției nu voi lua în considerare cazurile – foarte frecvente – cînd cele două „tactici“ se amestecă.

Simona POPESCU

JUVENTUS (fragmente)

"Eu sînt tînăr și voi sinteți bătrîni,
de aceea m-am sfiit și m-am temut
să v-arăt gîndul meu"
(din Cartea lui Iov)

Prolog

N-am să răspund de va suna la ușă...

E peretele-albastru și
lumina ferestrei decupîndu-se-n zid
vălurită
N-am să răspund de va suna... aproape nemișcată
aștept
glasurile
să înceapă să murmure să scîncească să șoptească
să gîlgîie să susure să șuiere să chicotească
deodată
vacarmul depărtat și limpede
să crească să se-nmulțească s-aducă
umbra și vaporul sclipirea și întunecimea
pîlpîitul culorilor catifelîmea pufoșenia
rugozitatea asprimea adierea dogoarea răcoarea
și frigul
lentoarea și neobosita hărțuială
a statului pe loc
parfurmurile trăznitoare artificiale și
pieritoarea urmă lăsată de-ascunsă micșunea...
și-apoi mîinile fețele privirile gîndurile
de băiat și fetiță
(jouvenceau și jeune fille)
încordarea creșterea încrîncenarea tremurul
leșinul urletul
iar peste toate
o mulțime de confetti strălucitoare
ca la teatru
peste amintirea suprapusă
adevărată și falsă
peste amintirile viitorului și trecutului
gravide
peste nimic

văd și aud ce timp
dar eu unde sînt? ce persoană
am văzut și am auzit să dau acum vorbirii mele?
dar eu unde eram? ce nume? ce personaj
 înlocuitor?

căci vă spun:
ceea ce sînt
alții cred că am fost
ceea ce-am fost
voi rămîne mereu
(toate celelalte-s numai adăugiri)
pîn-am să văd o babă-n oglindă
și-am să duc mîna la gură fără să țip
și fără să mă cutremur

ceea ce sînt
ceea ce-am fost
voi rămîne mereu

(bestia și fiara cumințenia pămîntului
domnișoara)

(Pătrund în minte și în gînd
ca un scufundător noaptea în mare
printre umbre printre noctiluci printre stele
mă scufund amețită printre unde calde și reci
mi-e frică

sînt fără vîrstă
nu știu de cine țin
lîngă mine
o tînără ființă se joacă plutește vioaie
și fără costum de protecție
e-o ființă asemenea mie
eu parcă nici nu mai sînt
doar ea pare vie

I. Fără vîrstă

sori asteroizi galaxii pulberi raze
cutii pălării
cascade oceane lave fierbinți
steaguri baloane președinți
animale imagine mașini zburătoare
lipitori ghețari monumente
roz de flamingo o sferă de mentă și una de mosc
trei curcubeie prin care trec
lîngă un copac o frăguță ascunsă pe care
limba cărnoasă o strivește
mi-e bine și-alunec
spre o nouă inflorescență imaginară
(toate astea se petrec cum stau cu ochii închiși
sau privind în gol)
zi de zi se întîmplă la fel
ieri sau azi sau mîine
mi-e totuna
încerc să mă liniștesc
pentru totdeauna

sînt de o mie de feluri
nu-mi știu destinul
doar zgomotul minții mele
nesfîrșitele derulări de imagini
mă-nvîrt în jurul meu ca un titirez
sînt trează deci visez
cine singur rămînînd nu se sperie de sine?
cine?

pe vremea cînd te-ai fi aruncat de pe casă
pentru vreo idee de-a ta
ai stat o zi întreagă mută și limpede
în întuneric într-o debara
în fața lui NIMENEA
tineretea mea a fost făcută pentru așteptare
tot ce știu e din cărți
cîteodată am impresia că nici nu exist
că nimic nu există cu adevărat
și-atunci am nevoie de încurajare
cum să fac ce să fac
să găsesc firescul
broscuului din baltă care face

oac oac oac
îmi vine să mă smiorcăi
să fug gîfîind
sînt un produs utilitar
mi-e frică de viața pitică
visez alte priveliști și alte sentimente
(din ce în ce mai demente)
umblu prin muzee prin biserici prin birouri
prin orașe prin parcuri pe cîmpuri departe
încerc să fac deosebirea între viață și moarte
prietene ia-mă cum sînt
ajută-mă

ce caut eu aici printre yahooi?
m-am temut să arăt gîndul meu
scriu ca un bărbat și ca o femeie
simt ca un copil ticălos și nevinovat
sînt fără vîrstă
mă apăr cum pot
vorbind despre mine despre nimic despre tot

- născută la 10 martie 1965 în Codlea, Brașov
- asistentă la Facultatea de Litere din Universitatea București
- a publicat volumele *Xilofonul și alte poeme* (Editura Litera, 1990) și *Pauză de respirație* (în colaborare, Editura Litera, 1991); în curs de apariție la Editura Cartea Românească - volumul de versuri *Juventus*.

"Cred că *Xilofonul* ei este cea mai bună carte de poezie tînără de debut care s-a publicat nu numai în 1990, ci în ultimii ani. Ea aduce într-adevăr ceva foarte nou în poezie, un alt fel de a scrie poezie. De altfel și opiniile critice au fost în acest sens".

Ovid. S. Crohmălniceanu
(*Contrapunct*, nr. 18/1991)

III. Monologuri la sfîrșit de secol

4. Era o vreme

Era o vreme cînd căutam în iarbă
trifoiul cu patru foi
și pe deal la *Mărul Dulce* ascultam de cîte ori
cîntă cucul și cîți ani mai am de trăit
era o vreme cînd făceam legăminte și planuri
cînd neștiutul viitor ne bucura
era o vreme cînd bucuria era atît de puternică
era o vreme cînd te-ai fi aruncat de pe casă
pentru vreo idee de-a ta
era o vreme cînd plîngeai pentru toate
nedreptățile

făcute ție și altora
era o vreme cînd plîngeai deasupra cărților
impresionante
era o vreme cînd cărțile erau impresionante

5. Numai eu cu Nimenea

Mă uit la tine și mi-e tîrșă
ești tot atît de lipsit de voință ca și mine
ești tot atît de curcă plouată
ești tot atît de umflat de energie statică
mă uit la tine că ești deja o legumă
și n-ai nici 24...
citești poezii idioate leșinături
îți umpli tîrtăcuța
mă uit că te ia pe sus consensul
te dă la fund
și cum te-ai mai blegit
ce fraier ce rablagit...
Eu sînt mai tare
uite! dau cu banu'
dînt tare pentru că de mic
m-am întîlnit cu marele și negrul *Nimic*
stînd încuiat într-o cameră goală
într-o debara
numai eu cu NIMENEA

6 Ca la Kindergarten

Tineretea mea a fost făcută pentru așteptare
și-am rămas la fel de neliniștită și de temătoare
ca la Kindergarten
cînd trebuia s-o aștept pe mama să mă ia
cînd trebuia să cîntăm după acordeon
cînd ne dădeam deja seama de diferențe
cînd stăteam în paturi pliante unul lîngă altul
în cămași cu buline
cînd mă prefăceam că dorm în timp ce
prin tremurul genelor priveam nesfîrșit zidul alb
și pe suprafața lui cum tot trecea cu bațul
tovarașă
educatoare

ROMANIA DOCUMENTELE UNIRII

1918

România - Documentele Unirii 1918. Album. Coordonator prof. Ioan Scurtu, Arhivele Statului din România. Editura Fundației Culturale Române, 1993.

PETRE P. Carp, înfrînt în opțiunile sale politice din timpul primului război mondial, a exprimat, după întregirea țării noastre în hotarele ei istorice, vestita butadă cinică „România are atîta noroc încît n-are nevoie de bărbați de stat”. N-avea dreptate. Marea Unire săvîrșită în anul 1918 era tocmai rezultatul demersurilor de decenii, inteligente, iscusite și răbdătoare, făcute de marii bărbați politici ai acestei țări. Pas cu pas, de la 1848 - trecînd prin marile înfăptuiri de la 1854, 1866, 1878, 1913 -, bărbații de stat ai României au pregătît actul din 1918. Indiferent de culoarea politică, liberalii și conservatorii deopotrivă, au depus stăruințe pentru pregătirea evenimentelor cruciale din 1918. Iar ardelenii, ca și fruntașii români din celelalte provincii subjugate, și-au adus obolul întru același scop înalt.

Cum se știe, la izbucnirea războiului devenit mondial Consiliul de Coroană al României a hotărît - împotriva voinței regelui Carol I - menținerea noastră în neutralitate. Este meritul remarcabil al premierului Ion I. C. Brătianu și al celor apropiați lui să fi știut ține o dreaptă cumpănă, refuzînd angrenarea țării în conflagrație. În tot acest timp de doi ani, cît a durat neutralitatea, mari lideri politici (Take Ionescu, N. Filipescu, Barbu Delavrancea ca să nu-i numim decît pe cei mai importanți) au desfășurat zgomotoase campanii pentru intrarea în război, acuzîndu-l pe Brătianu (Sfynxul) aproape de trădare. Numai N. Iorga a sprijinit, cumințe, politica de expectativă a guvernului Brătianu. În tot acest răgaz, Brătianu, înșelînd diplomații Puterilor Centrale la București, a dus rodnice tratative cu Antanta. Și a obținut, tocmai în august 1916, semnarea a două tratate, unul politic și altul militar.

Păcatele limbii

de Rodica Zafiu

VERBUL a durea se construiește cu un subiect care desemnează sursa interioară a durerii fizice - sau mai curînd, locul ei de apariție: „mă doare capul/piciorul stîng/o mîsea etc.” Sensul moral al unui subiect de tipul *inimă, suflet* produce și o modificare semantică a verbului. Alunecările de la interior spre exterior, de la loc spre cauză, de la domeniul fizic spre cel moral sînt de altfel căi firești ale evoluției semantice. A *durea* are sensul „a îndurera, a întrista” în combinația cu un subiect - sursă exterioară, cauză a suferinței morale: „mă dor vorbele tale”, „m-a durut plecarea lor”, „ce te doare?” etc. O construcție similară cu sens moral avea și *doleo* latinesc, dar refacerea ulterioară pe teren românesc pare mai probabilă decît păstrarea ei neîntreruptă în evoluția din latină în română. Jocul între cele două sensuri ale construcției cu a *durea* - loc interior/sursă exterioară, durere fizică/suferință psihică - e folosit de Eminescu pentru a induce o confuzie a planurilor și chiar a personajelor: „Mă dor de crudul tău amor/A pieptului meu coarde/Și ochii mari și grei mă

Cel politic garanta, la sfîrșitul războiului, reîntregirea țării cu provinciile românești subjugate de imperiul habsburgic și dreptul de a participa, ce țară beligerantă, la Conferința de pace. Că apoi aliații din Antanta n-au respectat prevederile acordului militar, lăsînd România la cheremul puterii militare a inamicului, e adevărat. Dar vina (care, totuși, i-a fost strigată acuzator) nu era a guvernului Brătianu și înfrîngerile de pe front, evacuarea în Moldova, pacea de la Buftea-București nu ni se datorează. Ceea ce ne revine ca un merit nepieritor este victoria armatelor române la Mărăști, Mărășești și Oituz. Jertfele de sînge pe cîmpurile de bătaie, laolaltă cu iscusita diplomație a oamenilor politici români, au dus la înfăptuirea istorică din 1918. Firește, și norocul ne-a ajutat. Nimeni aproape n-a putut prevedea și prăbușirea imperiului țarist. De nu s-ar fi produs acest cataclism norocos la răsărit, nu e imposibil ca și prevederile tratatului politic din 1916 să fi stat sub semnul primejdiei, Rusia țaristă nefiind interesată să contribuie la fortificarea - prin mărire teritorială - a României, urmărind, dimpotrivă, diminuarea puterii ei în estul Europei. (Există, în acest sens, acel vestit document Polivanov care verifică această ipoteză). Dar istoria ne-a fost fastă, imperiul țarist s-a prăbușit. Astfel încît nu ne-a putut face rău la Conferința de pace (unde Rusia nici n-a fost reprezentată), ba chiar noi putîndu-ne recăpăta Basarabia smulsă în 1812.

Prima provincie românească revenită la matca țării a fost Basarabia. Fruntașii politici basarabeni, ajutați de refugiați români ca Onisifor Ghibu, apoi, în final, de C. Stere - au știut să îndrepte, din februarie 1917, treptat și cu meșteșug, lucrurile spre ideea unionistă. La 27 martie (9 aprilie) 1918 Sfatul Țării adoptă, prin majoritatea zdrobitoare a voturilor, următoarea decizie istorică: „În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam.

pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România”. A doua zi, regele Ferdinand ratifică această decizie și „declară, la rîndul lui, Basarabia unită cu România de veci una și indivizibilă”. La 29 decembrie 1919 Parlamentul României votează această lege. Unirea Basarabiei cu patria mamă a devenit o înfăptuire istorică în martie 1918. După prăbușirea imperiului habsburgic, a venit rîndul celorlalte provincii românești subjugate. În noiembrie a revenit țării, prin voința Organului politic conducător, Bucovina. Merită transcrisă motiunea aceasta istorică: „Congresul general al Bucovinei, întrunit azi, în 15/28 noiembrie 1918 în sala sinodală din Cernăuți, considerînd că, de la fundarea principatelor române, Bucovina, care cuprinde vechile ținuturi ale Sucevei și Cernăuților, a făcut pururea parte din Moldova, care în jurul ei s-a încheșat ca stat; considerînd că în cuprinsul hotarelor acestei țări se găsește vechiul scaun de domnie de la Suceava, gropnițele domnești de la Rădăuți, Putna și Sucevița, precum și multe alte urme și amintiri scumpe din trecutul Moldovei; considerînd că fii ai acestei țări, umăr la umăr cu frații lor din Moldova și sub conducerea acelorași domnitori, au apărut dealungul veacurilor ființa neamului lor împotriva tuturor încalcărilor din afară și a cotorpirii păgîne; considerînd că în 1774, prin vicleșug, Bucovina a fost smulsă din trupul Moldovei cu de-a sila alipită coroanei Habsburgilor, considerînd că 144 de ani poporul bucovinean a îndurat suferințele unei ocîrmuiri străine care îi nesocotea Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei în vechile ei hotare pînă la Ceremuș, Colaciu și Nistru cu Regatul României”. În aceeași zi Iancu Flondor, președintele Congresului General al Bucovinei, telegrafiază regelui Ferdinand I această memorabilă decizie. La 18 decembrie 1918 regele Ferdinand semnează decretul de unire a Bucovinei cu România. La 29 decembrie 1919 Parlamentul României adoptă legea unirii Bucovinei cu țara.

La fel s-au petrecut lucrurile în Ardealul istoric. La 30 octombrie 1918 s-a constituit Consiliul Național

Român Central, care a condus unirea Transilvaniei cu România. Acest înalt organism politic convoacă Adunarea Națională a națiunii române la Alba Iulia pentru ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918. Cei 1228 deputați au adoptat în unanimitate, rezoluția care prevedea: „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească adunăți prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie (1 decembrie) 1918 decretează unirea acelor români și a teritoriilor locuite de dînșii cu România”. Cei o sută de mii de participanți au aclamat această împlinire a unui vis secular. La 1/14 decembrie 1918 rezoluția a fost prezentată regelui Ferdinand iar decretul de ratificare a unirii Transilvaniei cu țara a fost publicat la 11/24 decembrie și confirmat confirmat de Parlamentul României la 29 decembrie 1919. Fapt este - și aceasta e important - că în ianuarie 1919, cînd s-a inaugurat Conferința de pace de la Paris, statul național unitar român era o realitate istorică înfăptuită legal de organisme politice reprezentative ale celor trei provincii reintrate în trupul țării. Conferința de pace n-a făcut decît să recunoască și să legitimizeze, în tratate, această voință a românilor. Cum s-a formulat și în Constituția din martie 1923, România era un stat național unitar și indivizibil deoarece 72 % din populația sa era constituită din români, în vreme ce nici o minoritate națională nu atingea procentul de 8 % din totalul locuitorilor ei.

Istoria ne făcuse dreptate. Și e dramatic a constata, pentru destinul țărilor mici, că Unirea din 1918 a celor trei provincii considerată în documente a fi veșnică s-a rupt după 21 de ani. Pușin a durat, pentru noi, această veșnicie. În 1940 Basarabia și Bucovina ne sînt, din nou, smulse, iar din Transilvania partea ei de Nord. Și dacă nordul Transilvaniei ni l-am recucerit, în 1944-1945, cu grele sacrificii de sînge, Basarabia și Bucovina au rămas mai departe în afara granițelor firești ale țării. Și dacă Basarabia a devenit de curînd autonomă, Bucovina (împreună cu trei foste județe basarabene și un ținut maramureșan de dincolo de Tisa) face parte din Ucraina. Sînt, din păcate, puține semne că viitorul apropiat ne va zîmbi din nou, ca în 1918, pentru a ne reîntregi țara în hotarele ei istorice. Țările mici sînt mereu condamnate atotputerniciei țărilor mari și jocului de interese ale acestora împreună. De combinația acestor jocuri de interese ale celor mari depinde, cel mai adesea, destinul țărilor mici! Dreptatea istoriei nu poate depăși aceste margini fatale, oricît și oricum le-am blama ca strigător de intolerabile. Dreptatea o creează, se vede bine, forța. Încrezători, să sperăm totuși că istoria va mai fi, o dată, bună cu noi, restituindu-ne ce e al nostru și ni se cuvine de drept.

Transcrierea acestor documente și întregul meu comentariu se datorează unui extraordinar album, intitulat „România - Documentele Unirii 1918”. A fost realizat, în excelențe condiții grafice, de două instituții cu renume: Arhivele Statului din România și Editura Fundației Culturale Române. Aflăm aici, după un succint și dens studiu al d-lui prof. Ioan Scurtu, toate documentele esențiale ale Unirii din 1918, apoi hărți, extrase din presă, corespondență, memorialistică. Și totul facsimilat, păstrînd valoarea originală a documentului. E o lucrare ireproșabilă, impunătoare, menită să dureze.

„... care ne doare”

dor/Privirea ta mă arde” (*Luceafărul*); tot la Eminescu apare și construcția inovatoare a lui a *durea* cu subiect gramatical uman: „tu mă dori și mă cutremuri” (*Scrisoarea IV*).

A *durea* există însă și în ipostaza de clișeu publicistic: marcat de patetism, adesea de hiperbolă (cînd sursa suferinței e relativ neînsemnată sau convențională) și atribuit aproape obligatoriu unui „pacient” colectiv: „ne doare indiferența/murdăria străzilor” etc. Clișeul produce abuzuri mai mult sau mai puțin previzibile, mai ales în contexte saturate de figuri retorice. Artificialitatea e puternică în momentul în care valoarea figurată a verbului a *durea* e asociată cu o valoare figurată (de exemplu, prin metonimie) a subiectului-cauză a suferinței: „Harta care ne doare” (*Românul*, 2, 1994, 3). De o prețiozitate ridicolă e și asocierea, într-o banală descriere a unui parc neglijat, a cauzelor diferite pentru sensul concret și pentru cel figurat al lui a *durea*. Lîngă un tobogan e o piatră, de care copiii se pot lovi: „Doare lovitura, cum doare și scriștiiit urf al leagănelor, care n-au mai fost unse din

vremuri apuse” (*România liberă*, 981, 1993, 10). Complet absurd este însă textul în care subiectul verbului a *durea* e o metaforă obscură, sugerînd un fel de „instrument” de provocare a durerii: „În concluzie, stîmți cititori, nimic nou sub soare: aceeași cămașă de forță - care ne doare.” (*România liberă*, 1006, 1993, 14). Alăturarea a două metafore incoerente actualizează aproape inevitabil sensurile lor proprii. Un enunț cu sens propriu despre cămașa de forță care doare e însă la fel de imposibil ca unul de tipul: „mă dor pantofii (care mă strîng)” sau „mă doare cuțitul (pentru că mă taie)”. O restricție de combinare respectată de limba română în acest caz impune ca subiectul-cauză exterioară să nu fie un concret - și mai ales să nu fie un „instrument”. Lectura figurată a frazei jurnalistice citate mai sus nu e cu nimic mai fericită decît cea proprie, „cămașa de forță” aparînd, în titlul articolului, într-un context metaforic derutant: „Transpirăm în aceeași cămașă de forță a nepăsării”. Din fericire, stilul „ornat” nu mai e, totuși dominant în publicistica românească.

Cum trebuie citită

- mic răspuns marelui polemist -

Domnului
Alexandru George,
cu dragoste

DOMNUL Alexandru George îmi face onoarea unei invitații la polemică, în revista "România literară" din 12-28 decembrie 1993. Din capul locului declar că, probabil, voi dezamăgi, în continuare, pe dl. Al. G. Nu voi da replică la nici una din malițioasele domniei sale etichetări la adresa mea, în calitate de editor și de autor al "lungii prefete" la volumul I din *Notele Politice* ale lui Alexandru Marghiloman. Eu mi-am exprimat judecățile în acea introducere intitulată *Cazul Alexandru Marghiloman*. Le mențin, considerând că nu eu mă aflu în eroare ci distinsul polemist de dragul polemicii, dacă ar fi să amintesc doar inexactitatea emisă de dânsul, potrivit căreia "regele unei țări învinse [Ferdinand I al României] și-a putut face intrarea în Chișinău", când este știut că nu Suveranul ci prim-ministrul Al. Marghiloman "și-a putut face intrarea în Chișinău" la 27 martie 1918.

Că maniera în care prezint "cazul Marghiloman" nu este și pe gustul d-lui Al. G., n-am nici o vină. Respect părerea domniei sale, chiar dacă se întâmplă să nu coincidă cu ale mele, fi recunosc dreptul de a-și face publice idiosincraziile provocate de lectura acelei "adunări de texte". Cu toate că, personal, nu agreez sterilul joc de-a *pro-contra*, care în fond nu duce nicăieri, mă văd nevoit de astă dată să nu las fără răspuns o serie de acuzații care pot crea confuzie printre cititorii prestigioasei reviste.

Dl. Al. G. susține că Al. Marghiloman "și-a consemnat contactele, impresiile, gândurile, judecățile despre oamenii și faptele acelei vremi fără menajamente, exact și lucid, ceea ce a produs în momentul ieșirii lor la lumină o mare emoție, determinându-l pe ministrul averescan, pe atunci Octavian Goga, să edicteze retragerea ei [a cui? a emoției?] de pe piață". **Răspuns:** Din păcate nu mă potrivesc în păreri cu dl. G. Eu consider că acest gen de scriere politică (însemnările zilnice), pe lângă netăgăduită valoare, încorporează și inerent subiectivism, patimă, partizanat, informații necontrolate (cu risc potențial de erori și denigrări involuntare) etc.

Cu referire la "ministrul averescan pe atunci Octavian Goga", nu "marea emoție" l-a determinat să "edicteze retragerea ei de pe piață", ci adevărații factori conducători ai destinului României de atunci (I.I.C. Brătianu, Familia Regală și Camarila sa), care hotărâseră interimatul Guvernului Averescu și căruia i-au trântit "cărămida" în cap atunci când au simțit că poate să devină incomod pentru ei.

Dl. Al. G. ar fi trebuit să știe că

în anii imediat postbelici, până în 1925 (anul morții lui Marghiloman), Brătianu și Marghiloman se "duelaseră", o singură dată, în ședințele memorabile ale Întâiului Parlament al votului universal din România întregită. Dar niciodată Marghiloman n-a atacat fățiș (în scris sau ca orator) Coroana. În *Notele Politice* (tipărite postum!), Regele Ferdinand I, Regina Maria, alți membri ai Familiei Regale ies sifonați și destul de compromiși (cel puțin când se aduc mărturie despre trădările și lașările regale vizavi de credinciosul monarhist Marghiloman). Volumele următoare vor fi extrem de elocvente în această privință. Altfel spus, prin *Notele Politice*, istoriei războiului pentru întregirea României i se aduceau corecturi și adăugiri nu mai puțin istorice de către un mare învins. Dar acest lucru era exact ceea ce nu doreau cei ce confiscaseră succesul și victoria finală, erijându-se în singuri ctitori ai României Mari.

Sunt, în continuare, acuzat că reproduc "fără cenzură critică calificări inadmisibile" și că pun "grupajul sub titluri bombastice". **Răspuns:** *Politică și amor* sunt cuvintele folosite aidoma de ziaristul Alfred Hefter de la "Politica" (vezi p. 15 din volumul *Marghiloman* editat de mine); *Omul atât de stilat zbenguia o neobosită chivuță* este inspirata frază de final a excelentei cronici la *Notele Politice*, semnată de Cezar Petrescu în "Cuvântul" (citat de mine la p. 17-19; titlul ce ține loc de capitol și este intitulat *Cloaca mahalalei politice* - după cum se observă la p. 21 a *Cazului Alexandru Marghiloman* - este extras dintr-o frază a redactorului de la "Politica" purtător al pseudonimului "Fresco"; cât privește titlul *Adaos la tragicomedia caragealeană*, acesta reprezintă o parafrază a spuselor lui Nae Ionescu ("Eu adaug *Memoriile* lui Marghiloman dacă nu artistic (o, nu!) cel puțin moralicește la opera lui Caragiale. E un complement al tabloului unor vremi ce trebuiesc din nou catalogate în istorie. E integrarea firească a mahalalei române"), cuprinse în p. 24 a volumului citat; ultimul exemplu socotit ca "inadmisibil" se intitulează *Jeg de baie și spălătură de bidet* și este o expresie folosită de Pamfil Șeicaru după scriitorul Léon Bloy (vezi p. 32 din *Notele Politice* editate în 1993). Prin urmare, titlurile "bombastice" nu reprezintă fantezia mea, ele se regăsesc ca atare în textul și contextul date. Cât privește apostrofarea cu "necenzurarea critică a unor calificări inadmisibile", mă rezum să observ că în această ordine de idei există păreri și păreri; dacă hârtia a suportat acele calificări în urmă cu 66 de ani, nu văd de ce noi am fi astăzi mai pudici decât Cezar Petrescu la 1927, de pildă.

Încă un citat incriminator aparținând d-lui G.: "Dl. St. N. pune pe Al. Marghiloman sub zodia

neșansei fără a observa că acesta e destinul mării năzuințe omenesti mai înalte" (am transcris cu exactitate citatul respectiv). **Răspuns:** Fraza este, să zic așa, complexă. Simplificând, eu accentuez că voi continua să consider pe Al. Marghiloman "fiu de nenoroc", "un sacrificat pe altarul succeselor altora", "fatal bătuit de nenoroc". Pentru că fiu de nenoroc a fost omul care a cunoscut toate succesele posibile până în preajma vârstei de 50 de ani, iar în ultimii 21 de ani a trăit chinuitoarea dramă a "trădătorului" și "proscribului" cu cariera politică sfârșită ireversibil. Fiu de noroc a fost Ionel Brătianu - adversarul (nu numai politic) lui Marghiloman. Pe când Marghiloman - bătuit de nenoroc la apogeul vieții - a băut până la fund amarul din cupa învinsului care avusese... dreptate, nu și noroc. Pe linia aceeași opinii am folosit și expresia lui Nae Ionescu (vezi p. 35 a volumului de *Note Politice*, ediția 1993), atât de sugestivă pentru caracterizarea "cazului Marghiloman" - "un sacrificat pe altarul succeselor altora".

Regret sincer că nu mă potrivesc în păreri cu dl. Al. G. nici în privința "revanșei" în posteritate a ostracizatului Marghiloman. Domnia sa neagă că Marghiloman, năpăstuitul ultimilor ani de viață, ar fi nutrit gândul unei sfinte răzbunări postume. Dar toți contemporanii lui Marghiloman, mai cu seamă cei care l-au cunoscut îndeaproape, sunt unanimi în a recunoaște că versatilul om politic fusese conștient de faptul că ultimul său cuvânt în istorie îl va rosti prin *Notele Politice*. În viață fiind, putea să-și publice "însemnările zilnice", așa cum o făcuse Regele Carol I, așa cum avea s-o facă N. Iorga. A amenințat doar - când și când - cu tipărirea lor... la Paris. N-a făcut-o. În ultimii doi ani de viață - deși știa că suferă de o boală ce nu iartă și că sfârșitul se anunța a fi aproape - a avut posibilitatea să "pregătească" *Notele Politice* pentru tipar, să le dea redactarea definitivă, cu ajutorul celor doi-trei secretari particulari aflați mereu în preajma sa. N-a făcut-o. Din contră, legatul testamentar (vezi p. 12 din volumul editat de mine) demonstrează limpede că prevăzătorul, abilul om politic orânduise totul încă din 1923, în privința editării *Notelor Politice*.

Mi se reproșează de către dl. Al. G. că n-aș ști să fac diferență între termenii "memorii" și "note politice", după care domnia sa face o întreagă digresiune didacticistă. **Răspuns:** Dl. G. se face că nu observă lucrul esențial, anume că eu tot timpul scriu *Note Politice* (cu alt caracter de literă, deci, decât textul propriu-zis) și uneori - pentru a intra în nota de convențional dată de contemporanii lui Marghiloman - folosesc termenul "memorii" (scris cu litera

obișnuită din text, însă figurativ pus între ghilimele).

Povestea cu termenul "Memorii", uzitat în epocă și pentru "însemnări zilnice", este mai complicată și nu este locul s-o dezvolt aici. Genul respectiv era relativ nou la noi. Adăugând și preocuparea celor interesați ca asemenea acte editoriale de istorie politică să trezească un interes mai mare la publicul cititor, "notelor, însemnărilor zilnice politice" li s-a mai zis și "Memorii". Unii cronicari ai timpului au încercat să definească mai exact caracterul "notelor" lui Marghiloman, delimitându-le de ceea ce trebuia să se înțeleagă prin termenul de *Memorii*; am relevat toate acestea în textul *Cazul Alexandru Marghiloman*, dar probabil că n-au putut fi reținute de dl. G. pe când foiletona introducea semnata de mine. Ca o dovadă că termenul "Memorii" se bucura de o audiență mai mare la publicul cititor, N. Iorga și-a tipărit *Însemnările zilnice*, în timpul vieții, tot sub numele de *Memorii* (7 volume ce cuprind perioada 1917-1938; ultimul, 1932-1938, a fost tipărit în anul 1939).

Nu voi lăsa fără răspuns nici "descalificantele" observații ale d-lui Al. G. care vizează transcrierea textului *Notelor Politice* ale lui Alexandru Marghiloman.

Sunt acuzat că n-aș fi consultat, în prealabil, manuscrisul *Notelor Politice* aflat la Biblioteca Academiei Române. **Răspuns:** La pagina 7 a volumului editat de mine sunt înscrise următoarele precizări: "Pentru tomul de față am avut posibilitatea să coroborăm textul tipărit în 1927, cu respectivele trei caiete ce conțin însemnările manuscrise". Iar în manșeta aceeași pagini 7 am notat sursa documentară în detaliu: "Arhiva Alexandru Marghiloman, manuscrisele 3912, 3913, 3914. Primele două caiete sunt de format mediu, conțin 89, respectiv 93 de file duble și cuprind perioadele 9.I.1913-11.IX.1914, respectiv 12.IX.1914-3.V.1915. Caietul al III-lea este de format mare, conține 89 de file duble și cuprinde perioada 9.V.1915-22.IX.1916. Toate trei caietele sunt scrise cu cerneală neagră, rareori cu creion chimic. Sublinierile din pagini sunt făcute cu creion colorat (roșu, albastru), inclusiv titlurile unor subcapitole". Deci, dl. Al. G. nu m-a citit; sper să o facă de această dată.

Sunt, apoi, acuzat că în ediția *Marghiloman* semnată de mine nu dau și textul în limba franceză. **Răspuns:** La pagina 6 a volumului I din *Notele Politice* am inserat următoarea explicație: "Din motive de economie de spațiu, noi am fost nevoiți să publicăm *Notele Politice* numai în limba română, renunțând la versiunea în limba franceză care practic ar fi dublat numărul de pagini ale volumelor". Prin act testamentar - observam eu la

o carte

pagina 12 a prefetei incriminate de dl. Al. G. - Alexandru Marghiloman "a lăsat suma de 600.000 lei să servească la tipărirea «Memoriilor», iar celor trei editori le-a mai donat și câte 100.000 lei pentru fiecare"; astfel se și explică tipărirea în condiții grafice de excepție a celor cinci volume cu *Note Politice*, în 1927 când 600.000 lei erau bani mai mult decât frumoși... Eu îl rog pe dl. Al. G. să-mi recomande sponsorul dispus în ziua de astăzi să contribuie în chip substanțial la dublarea actului editorial al *Notelor Politice* (de la 5 la 10 volume format de carte obișnuit, nu ca cel monumental din 1927, care azi ar costa o groază de bani), fiindcă numai Dumnezeu știe cum voi reuși să duc la bun sfârșit - sub aspect economic - publicarea celor cinci volume chiar și numai în versiunea românească. Apropo, știe dl. Al. G. cât mai costă traducerea unei pagini sau a unei coli editoriale?

Sunt acuzat, de asemenea, că am intervenit în text fără să pun paranteză dreaptă și să semnalez într-o notă modificarea. O dată am adăugat cuvintele "sora mea", numelui Elena (sora lui Alexandru Marghiloman). Reproducându-se un citat de la pagina 211, sunt "descalificat" ca editor pentru că am descifrat inițiala K. prin numele și pronumele întregi - Mite Kremnitz - puse în paranteză rotundă și nu în dreaptă. **Răspuns:** Mă bucură faptul că dl. Al. G. a pucat atât de minuțios textul *Notelor Politice*; în privința delictului cu cele două "descalificante intervenții și modificări", domnia sa pierde din vedere faptul că eu nu ambiționez să public o ediție critică. Dorința mea este să pun la dispoziția publicului larg cititor - în chip pe cât se poate de corect pe atât de accesibil - lucrări fundamentale de istorie politică românească până mai ieri interzise tipării sau retipării. Este un început. Va veni, sunt sigur, și vremea edițiilor critice (cu paranteze drepte, adnotări și toate cele).

Sunt, în fine, acuzat că am introdus "inovații", închipuindu-mi că "îmbunătățesc" prezentarea textului prin "imaginarea unor titluri mai cuprinzătoare pentru mai multe notații pe mai multe zile". **Răspuns:** Să cred oare pe mai departe că dl. Al. G. n-a citit cele scrise și semnate de mine în volum, sau să consider că este și dânsul victima unor bârfe la o cafea, în ceea ce mă privește (fără a fi avut ocazia să mă fi cunoscut personal)?

Pentru că, iată ce am scris eu la pagina 7 a volumului I din *Notele Politice*, când țineam să subliniez că am coroborat textul tipărit în 1927, cu respectivele trei caiete ce conțin însemnările manuscrise: "Procedând astfel, am fost în măsură să întregim ediția cu puținele paragrafe omise în 1927, inclusiv titlurile de subcapitole clar marcate de Marghiloman în manuscrise, însă ignorate cu totul de cei trei editori din motive care ne scapă". Așadar, nu sunt "inovațiile" mele, ci

opțiunile lui Marghiloman înscrise ca atare în caietele manuscrise. Inspirare sau mai puțin inspirate - ele aparțin autorului *Notelor Politice*. Dacă le-aș fi lăsat pe dinafară m-ar fi dojenit acru scrupulosul polemist care, după știința mea, n-a semnat încă nici o ediție (fie ea critică sau de popularizare).

Pentru ca cititorii polemicii stărnite să rădă copios, dl. Al. G. a folosit și inelegantul procedeu de a transcrie intenționat greșit două titluri de subcapitole: *Palmodii Filipescu, Păsările Reginei*. Domnia sa citează conștiincios paginile în cauză: 271-276; însă în realitate, la aceste pagini stă scris negru pe alb - *Palinodiile Filipescu, Părerile Reginei*. Ceea ce, să recunoaștem (împreună cu dl. Al. G.), este cu totul altceva.

Dar chiar și în situația în care titlurile de subcapitole nu-mi aparțin, dl. G. tot n-are dreptate atunci când exemplifică unele "titluri" ce "sunt de multe ori inepte". Dânsul întreabă ce pot însemna "titluri" precum "C. Stere, personaj de care se vorbește în *Note de zeci de ori*"; "*Atitudinea lui Brătianu* (30 ian.-14 febr. 1914), care, de fapt, ocupă în text zeci, sute de pagini"; *Presiuni "antantiste"*, care n-ar explica titlul, ci o ofensivă engleză pe frontul de vest. **Răspuns:** Când Marghiloman a indicat în caietul manuscris subtitlul *C. Stere* (p. 381 în volumul editat de mine) a avut în vedere un fapt deosebit: despărțirea rusofobului Stere de politica vădit antantofilă a lui Ionel Brătianu; *Atitudinea lui Brătianu* (din 27 ianuarie 1916, nu cum greșit a transcris dl. G.) a fost ales ca titlu de subcapitol de către Marghiloman fiindcă probează cu fapte concrete politica alternativelor de față practicate de I.I.C. Brătianu în anii neutralității (vezi p. 382-383 din volumul apărut în 1993); asupra titlului *Presiuni "antantiste"*, dl. G. se grăbește să dea verdicte după citirea primei fraze, pe când *Presiunile "antantiste"* sunt pe larg expuse în paragrafele următoare ale aceluiași subcapitol care-și justifică astfel denumirea dată de autor în caietul manuscris (vezi p. 414-415 din vol. I al *Notelor Politice* editat de mine).

În rest, ce să spun, nedreptățile și jignirile venite din partea omului cu care am în comun nostalgia anilor de studiu a fondurilor documentare în sălile de lectură ale Bibliotecii Academiei Române, nu mă ating și nu le întorc. Ba chiar voi face gestul frumos al iertării "păcatului", socotind că este mai profitabil să mă desfăț cu relecturarea unora din multele cărți ale scriitorului Alexandru George, rânduite în rafturile bibliotecii mele (poate voi începe cu *La sfârșitul lecturii*, sărind, evident, peste *Clepsidra cu venin*).

Stelian Neagoe

Imaginea României în România

"M I s-a pus un nod aici, în gît, care n-o să-mi mai treacă" - sînt cuvinte pe care gazda mea din Ionești Vilcii, biată femeie lovită de toate vitregiile soartei, le-a spus unei vecine, venite să mai schimbe o vorbă două. Mi-am adus aminte cu dureroasă precizie această frază, după mai bine de zece ani, dar și tresărirea mea de atunci de parcă mi-ar fi smuls cineva o pînză de pe ochi. Acest „nod în gît, care n-o să ne mai treacă“! În legătură cu ceea ce se întîmplă la noi, în România postdecembristă. Prăbușirea economiei, șomajul, inflația, cel mai scăzut nivel de trai din Europa. Scriem despre aceste lucruri care se agravează de la o zi la alta. Ne dăm seama că bulboana care ne soarbe este mai puternică decît încăpățînarea noastră de a rămîne deasupra și, totuși, scriem în continuare despre situația disperată în care ne zbatem. Într-o țară lovită parcă de un ghinion paralizant.

Și, cînd o ducem așa de rău, de ce ar mai trebui să ne preocupe ce cred alții despre noi? Un om în plină dramă, lovit de moartea cuiva drag, nu-și mai aruncă ochii în oglindă, să vadă dacă fi stă bine tristețea. Și dacă, totuși, firea capricioasă îi joacă un asemenea renga, se simte umilit, apoi îl cuprinde o descurajare fără leac. Ni se întîmplă însă acest lucru jalnic: unii oameni fără inimă țin să ne atragă atenția, tocmai în aceste vremuri trudnice, asupra a ceea ce crede restul lumii despre noi, ca țară, ca națiune. Și pentru că exhibiționismul lor nu are limită, ne propun diverse scheme, la alegere. Comit un dublu fals. Întîi că Apusului nu-i pasă de noi decît la modul anecdotic și apoi că imaginile pe care ni le oferă acești isteți - ca emblemă a României, ca simbol și reprezentare, nu au nici o aderență la realitatea acestei țări. Numai niște oameni mărginiți ar putea să-și închipuie că imaginea României este optim redată de poza unui handicapat; numai cineva care nu are o înțelegere minimală a dramei umane poate susține că imaginea României ar fi redată de mîna întinsă a unui cerșetor, sau de chipul devastat al unui bătrîn, sau de privirile hăituite ale unui șomer; sau de ticăloșia hoțului, de insolența îmbuibatului, de obtuzitatea criptocomunistului. Acești bieți oameni de nimic își închipuie că problemele acestea prea grave le sunt la îndemînă, că le pot „surprinde“ doar apăsînd pe declanșatorul aparatului fotografic, ori încropind fraze stupide.

Ca să înțelegi în ce stare a fost adus acest popor, trebuie să ieși în stradă cu noaptea în cap și, în drum spre serviciu, să vezi și să știi că azi va fi o zi mai rea și mai lipsită de perspectivă decît cea de ieri, pentru tine, pentru soția ta, pentru rude, prieteni și pentru toți cei care trec încoace și încolo pe lîngă tine, într-un fel de dezbinare și însingurare de rău augur, căutînd să nu știe unii de alții.

S-ar putea să te poticnești în spatele unui grup în mișcare, ce ți-a tăia calea: o femeie trăgînd după ea un copilăș de două șchioape. S-ar putea să fii izbit de modul trudnic în care ei se deplasează - mult prea încep pentru ce ar dori femeia și mult prea repede pentru cît e în stare năpîrstocul acela. S-ar putea să tresari, ca smuls dintr-un vis rău, observînd că e vorba de un copil sculat din somn fără vreme, înfrigurat, buimac, chinuit, tras de mînuță, de fapt dus aproape tîrîș de o mamă grăbită, nervoasă, cu răbdarea spartă în mii de fărîme, ea însăși obosită, somnoroasă, înfrigurată... Pe trotuar, cînd se crapă de ziuă, s-ar putea să „nimerești“ pe această imagine (altfel destul de răspîndită), terifiantă prin simplitatea ei, prin lipsa ei de speranță, de ieșire - în semifntunericul ursuz, vinețiu, înecat în praf și în huruit și în fumul eșapamentelor. Să-ți înfigă ghearele în suflet nedreptatea și neputința - să te doară gîtlejul și falcile și rădăcina limbii. Să nu-ți mai poți lua gîndul de la cei doi, să te obsedeze chipul fără vîrstă al mamei, îndrîjîtită în graba ei, în calcule privind plata grădiniței și a întreținerii, scăzute din ajutorul de șomaj și din lichidarea de douăzeci de mii... Să te urmărească, acuzatoare, fața obijduită a năpîrstocului și să nu-ți mai poți scoate din minte acea părere de scîncet a cărui sursă nici nu mai este copilul, ci de acum încolo toate lucrurile din jur - de la un capăt la altul al auzului -, un scîncet care te cutremură de îngrijorare și duioșie și de care simți bine că nu vei mai scăpa nici dacă ai încerca să ți-l scoți din timpâne, cu vîrfurile briceagului.

De s-ar găsi un pictor dăruit cu har, care să zugrăvească această imagine pe-o pînză imensă, mai înaltă decît Intercontinentalul, sprijinită direct pe cer, ca să o vedem oriîncotro ne-am întoarce!

Acea femeie fără vîrstă, constrînsă, înfrigurată, terorizată de griji, învîrtind în minte calcule care dau mereu rezultate negative este România noastră de azi; iar copilul tras-împins cu de-a sila pe trotuarul cenușiu, prăfos, cu somnul nefăcut și scîncind oprimat este Viitorul. Nu fac aceste precizări pentru oamenii cu inimă ai acestei țări, nici măcar pentru surzii și orbii națiunii, căci și ei au înțeles pînă la urmă cum stau lucrurile, ci o fac pentru isteții și cinicii momentului, pentru cei care au tupeul năucitor de a ne vorbi despre redresare, în chiar mijlocul dezastrului. Am convingerea că, atîta timp cît această imagine a României în România nu va fi corect și pregnant percepută de oamenii politici, astfel încît ei să se reîntoarcă la rostul lor național, sau să lase loc liber pentru alții, mai destoinici, nu vom avea un reviriment real. Iar acel „nod în gît“, sufocant, n-o să ne mai treacă niciodată...

Ion Lazu

13 întrebări pentru Bujor

1. Stimate domnule Bujor Nedelcovici, într-o declarație făcută postului de radio „Europa liberă“, imediat după ce ați rămas în Occident, precizați că – dacă îmi aduc bine aminte – părăsiți nu o țară, ci o dictatură, iar când aceasta va dispărea vă veți întoarce definitiv la București. Au trecut, iată, trei ani și ceva de la căderea regimului totalitar și încă nu vă țineți promisiunea. De ce?

Un exilat trăiește cu un gând înfipt în minte: să se întoarcă în țara de unde a fost nevoit să plece în surghiun. Să fie absolvit de pedeapsa de a trăi departe de ai săi și de limba în care s-a născut. Și eu am nutrit această nădejde încă de la începutul exilului. Am afirmat-o în toate interviurile pe care le-am dat: „... dacă situația din țară se va schimba radical...“ În timpul evenimentelor din decembrie 1989 am vorbit la telefon cu fratele meu care locuiește la Geneva: „Ce facem?“ m-a întrebat el. Ne ducem în țară?“ Din clipa aceea am început să-mi fac planurile de plecare. Îndoiala și neîncrederea au apărut mai repede decât mă așteptam, imediat după ce Iliescu a declarat că se va prezenta la alegeri, cu toate că anterior afirmase că rămâne la conducerea țării doar pînă la noile „alegeri democratice“. Dezamăgirile au urmat în lanț: Timișoara (rămasă ca exemplu de manipulare), teroriști (nici pînă acum identificați și judecați), evenimentele din 13 iunie 1990 (adevărată lovitură de stat), mineriadele (care au consternat lumea întreagă), primele alegeri etc.

Intenția de a mă întoarce în țară se diminuea treptat. „Unde să mă întorc? Din nou în imperiul minciunii și al ipocriziei?“ Nu puteam să mă las încă o dată înșelat de înșelători. Și mai era un motiv. Nici un scriitor din exil nu a fost chemat (nu zic invitat) de Uniunea Scriitorilor cum era firesc s-o facă. Era suficient un apel telefonic în care să mi se spună: „Ei! Ce faci? Vino în țară să fii alături de noi!“ Prietenii mei care au avut un timp puterea de decizie în Ministerul Culturii condus de Andrei Pleșu nu și-au amintit de mine și de nici unul din scriitorii din Occident. În schimb, regizorii de teatru din exil au fost chemați imediat, mă gândesc la Andrei Șerban, Giurchescu și ceilalți...

Am venit totuși în țară în martie 1990. Cei de la Uniunea Scriitorilor m-au primit foarte rece. Nimeni nu mi-a spus: „Rămîi cu noi. O să lucrăm împreună“. Nimic! Nici un semn! Aici, în Franța, mi-am construit o nouă viață, am publicat câteva romane comentate în presa de la Paris și din provincie, am primit câteva premii... Acolo, în țară, indiferența, iar cele trei cărți publicate începînd din 1990 au fost puțin comentate de critici. Și atunci?... O promisiune reprezentă înfrîngerea a doi parteneri, a două voințe, în acest *rendez-vous* Istoria (dăm mereu vina pe ea) a fost absentă. Nu mai am nici o motivație

pentru a mă întoarce în țară: schimbarea pe care o speram nu este radicală, ci doar un simulacru, iar cei care credeam că au nevoie de mine sînt preocupați de propriile lor interese...

2. Sigur, nu sînteți singurul creator care preferă să rămînă, bănuiesc, definitiv în Vest. Doar cîțiva au revenit și regretă gestul făcut. E în continuare creatorul hărțuit și umilit în România?

În timpul și imediat după evenimentele din decembrie 1989 intelectualii, artiștii și scriitorii făceau parte din Comitetul Salvării Naționale. S-au retras treptat după ce vechii profesioniști din nomenclatură au pus mîna pe putere și au început să instaureze o „dictatură parlamentară“. Rolul de figuranți ai intelectualilor în marele spectacol din zilele de 21-22 decembrie 1989 luase sfîrșit. Scriitorii n-au rămas uniți, unii au continuat să aibă o poziție de rezistență și protest, alții s-au raliat puterii după ce au fost numiți în Academie, au primit posturi de răspundere, au devenit directori de reviste și ziare, senatori sau ambasador al României la ONU. Puterea a „jucat bine“ și acum: desparte-i și domină-i. Fiecare are un preț. Și mulți s-au lăsat cumpărați: interesul și notorietatea. Se știe cît de sensibili sînt scriitorii la aceste două ipoteze ale vremelnice. Scriitorii conformiști și oportuniști (așa s-a petrecut și după 1944) și-au definit poziția: apolitici și echidistanți. În schimb, ei fac politică (chiar și tăcerea constituie un act politic atunci cînd minerii și-au plimbat stindardele barbariei pe străzile Capitalei) și nu au fost deloc echidistanți cînd au dat mîna cu Președintele țării chiar a doua zi după ce le-a mulțumit minerilor pentru serviciul făcut. Ambiguitate, ipocrizie, perversiune, amestecul intenționat între minciună și adevăr (Hei! Toți sînt la fel!), nevoia megalomană de a fi mereu cap de afiș în ziare sau la televiziune. Tentația mai generală de a accepta inacceptabilul: „reconcilierea“ propusă de putere (Ce să facem? Este inflație și trebuie să trăim!) determinată de vechea noastră înclinație spre „supraviețuire cu orice preț“. (Nu „tranzitie“ ci modificare, nu continuitate ci ruptură cu vechiul regim despotice). Lipsa de rezistență morală și spirituală în fața obstacolelor („apa trece pietrele rămîn“), reflexul de apărare, (*Servitutea voluntară*, La Boétie) nu de acțiune lucidă și hotărîtă. Principiul trestiei care se apleacă bătută de vînt, dar se uită a se spune (Pascal) că dacă vîntul este inconștient cînd suflă, trestia știe că va muri atunci cînd va fi frîntă.

Sigur, creatorul care își păstrează independența de gîndire și acțiune și care rămîne purtătorul de cuvînt al celor nedreptățiți și înșelați este hărțuit și umilit. Îmi este teamă că sînt din ce în ce mai puțini, chiar dacă aceste excepții nu vor dispărea niciodată. Ei sînt semănătorii

vremurilor de mîine. Ei pot spune: Ceea ce nu mă face să mor mă face mult mai puternic...

3. Cum comentează presa străină crizele succesive ce au loc la noi acum? În privința artei crede că s-a schimbat ceva?

Presa franceză a comentat intens evenimentele din România după răsturnarea lui Ceaușescu. Pe măsură ce „surprizele spectaculare“ apăreau în realitatea „original românească“ interesul presei franceze s-a diminuat treptat și acum a dispărut aproape total. Și poate că este mai bine așa! Ce să scrie? Că ancheta de la Căciulați este continuată de o echipă de antropologi din America Latină? Că vînzarea flotei comerciale ascunde o mare escrocherie națională? Că în România este „o dictatură parlamentară“ deoarece opoziția este mereu în minoritate și nu-și poate impune punctul de vedere într-un Parlament cu o majoritate deținută de partidul de guvernămînt aliat cu cîteva partide extremiste? Că în România corupția este tolerată și acceptată chiar de Parlament? Că Parlamentul european a cerut guvernului român diminuarea rolului jucat de SRI în administrație și guvern?...

România nu mai este amintită nici cînd sînt enumerate fostele țări din Europa de Est, iar Iliescu este considerat un bun discipol al lui Miloșevici.

Arta și cultura românească interesează prea puțin Occidentul atîta timp cît nu am cîștigat politic, social și moral încrederea pe care ne-au acordat-o imediat după evenimentele din decembrie 1989. Și o dată încrederea pierdută vor fi necesari mulți ani și multe eforturi pentru a o recîștiga. Este mai ușor să acuzăm Occidentul pentru toate relele din țară, decît să recunoaștem care este partea noastră de vinovăție. Luciditatea, raționalitatea și spiritul critic nu sînt calitățile noastre cele mai evidente...

4. E suficient ce am cîștigat cu toții sau credeți că aceste jumătăți de măsură ne macină nervii și mai mult?

Putem discuta fără teamă... Avem libertatea de expresie, libertatea de a scrie și publica... Sînt doar primii pași spre o adevărată democrație în care presa să devină a patra putere în stat. Dialogul cu puterea nu s-a realizat, neîncrederea în instituțiile guvernamentale este totală. Am văzut la televizor un sondaj cu prilejul dezbaterilor din Parlament asupra corupției. „Puteți să țipați cît vreți“, par a spune conducătorii noștri, „noi ne vedem de treabă pentru că am fost democratic aleși“, dar se uită că rezultatele ultimelor alegeri au fost date după o săptămînă, comisia de alegeri a ținut ușile închise și a refuzat dubla numărătoare. Contractul social nu a fost semnat, iar indiferența față de părerea cetățenilor intră în mentalitatea postcomunistă.

Nu cred că acest efort „ne măcina nervii“. Că orice efort presupune luciditate, strădanie, strategie în folosirea mijloacelor și special... continuitate. Români obosește cam repede. Am fi putuți privați de acest consum inutil de energie, dar... „dacă așa a fost să nu abandonăm și să strigăm continuu, chiar în deșert. Puteți conțea pe oboseala noastră („Lasă-i să fiarbă în suc propriu cum s-a spus despre Păpă Universității). Răsplata va veni târziu, am această convingere.

5. Ați plecat fiindcă nu suportați apăsarea tiraniei. reveniți pentru că eșalonul pregătit de însuși Ceaușescu domină azi viața politică. Întrebăm și ne întrebăm ca clasic: Ce-i de făcut?

Este o întrebare care mi-ar plăcea mai mult timp pentru o analiză și să am pretenția că aș cunoaște răspuns. Așa că, domnule Marțian, o să încerc – pe scurt – să apel la cîteva filozofi. Schopenhauer vorbea despre voință de a trăi (*volonte de vivre*) și voința afirmare care nu acționează în deplin deauna motivat, dar care are un caracter metafizic. Voința de a trăi manifestă fie pentru conservarea vieții, fie pentru afirmarea voinței individuale. Această viziune „pe mist voluntaristă“ a fost preluată de Nietzsche care a numit-o: voință de putere, idee care a fost transmisă pînă la Freud și Lacan. Ei au vorbit despre „o energie“ ca formă de pulsioniilor dorinței sexuale.

La români „voința de a trăi“ manifestă cu precădere pentru conservarea vieții și numai în doilea rînd pentru afirmarea voinței. Timpul lui Ceaușescu orice adevărată revoltă era imediat taxat: „La bun?! Tot nu rezolvi nimic!“ De voința de afirmare era imediat reprimată de o cenzură interioară. Părerea mea este că uneori trebuie să acționăm dintr-o „spontaneitate morală“ care are ca substrat voința de afirmare și numai după aceea ne întrebăm dacă o să obținem un rezultat. „Nu pot să asist pasiv la infamie și strig! Atîta tot!“ Acum acest pesimism-fatalist a reapărut stăm ascunși în vizuină, înfricoșat și repliați în sine fără deschidere spre acțiune și metafizic.

Răspunsul la întrebarea Dv. ar fi: Să făptuim! Să strigăm! Să nu abandonăm! Să nu acceptăm supunerea voluntară! Să nu credem că dacă ne conservăm viața și supraviețuim este mai important decît afirmarea vieții și a voinței de a trăi. Poziția struțului nu a adus nimic bun. Pînă la urmă a trebuit să scoată capul din nisip și atunci era prea târziu. Vînătorul era în spatele lui. Să avem curajul să privim moartea în față și moartea va ezita să pună mîna pe noi... Și chiar dacă murim... murim cu ochii deschiși, demnitare.

6. Trebuie să vă mărturisesc că în unele conversații cu colegii de

Nedelcovică

noștri am aflat câteva păreri stupefiante. Într-o harababură socială și o inflație galopantă, unii ar prefera o dictatura luminată. Sînt motivate opțiunile lor?

În cei patru ani de la evenimentele din decembrie 1989 puterea actuală a reușit să compromită principiile democrației și ale moralei sociale. Ne aflăm sub Semnul Șarpelui, Semnul Minciunii. Persecutatului îi este dor de persecutor. A apărut nostalgia vechilor timpuri organizate, disciplinate, omogenizate și cultivate de poezii de curte. Nimic mai periculos! „Născut într-o societate în care sclavia a fost întotdeauna regula, spunea La Boétie, nu își putea imagina un alt mod de viață pentru el și ceilalți. Era un laș și un trădător de sine“. Prințul despot și luminat este o himeră de care trebuie să ne ferim ca de moarte. Sigur, ceva denaturat este la mijloc, însă elita intelectuală nu trebuie nici o clipă să cedeze.

7. Confruntat, ca noi toți de altfel, cu o tiranie atroce, ați atacat-o cu mijloacele specifice artei, printr-o utopie negativă. Ce motive v-au determinat să învingeți frica și să sfidați orice amenințare?

În 1980 mi-am propus să scriu o carte în deplină libertate interioară și exterioară și să nu accept publicarea ei cu orice preț, adică cu eventuale modificări sau tăieturi ce-mi vor fi cerute de cenzură. Era un pariu cu mine de „a privi cel puțin o dată nimicnicia în față“. În 1982, după ce am terminat romanul l-am prezentat la două edituri care mi-au respins manuscrisul după ce mi-au cerut mai multe modificări. Am refuzat. Atunci... nu aveam de ales o altă soluție decât să-l trimit la Paris. Știam că mă angajam pe un drum periculos dar nu acceptam înfrîngerea și apoi... mă săturasem de umilinta pe care o suportasem timp de 12 ani cînd fusesem „la munca de jos“ (tatăl meu a fost condamnat politic) și toate celelalte înjosiri și jigniri care au urmat. Pragul de suportabilitate fusese atins. Era un curaj al disperării care se transformase într-o luciditate virulentă și crispată. Nu mai aveam nimic de pierdut și parcă mă pregătisem toată viața pentru acest gest. Nu aveam familie (părinții mei erau morți), nu aveam interese și parcă nu „ei“ veneau spre mine, ci eu mă duceam spre „ei“... Puteam să pierd totul cu o singură excepție: să nu-mi fie rușine de mine că n-am încercat o dată, o singură dată, să ies din rîndul „uniformizaților“ și să strig: Așa nu se mai poate!

8. Se pare că această carte, Al doilea mesager, a avut un destin favorabil, determinînd, practic, propriul Dv. destin. O considerați opera Dv. de vîrf sau o verigă asemănătoare cu altele în biografia scriitoricească?

Într-adevăr, această carte mi-a schimbat destinul și într-un fel am

anticipat, chiar în conținutul romanului, aproape tot ce s-a petrecut cu mine după publicarea lui la Paris. Ca și cum nu literatura ar fi imitat realitatea, ci realitatea ar fi imitat ficțiunea. Acum, *Al doilea mesager* a avut darul să aducă în țară un regizor care trăia la Paris de șase ani, este vorba de Mircea Veroiu care a început un film inspirat din acest roman. Este a doua oară cînd „mesagerul“ modifică destinul unui om.

Este o carte importantă, reprezintă un moment de răscruce în opera mea (modificarea viziunii asupra literaturii și a vieții), dar aș încadra-o pe linia celorlalte romane pe care le-am scris pînă acum.

9. Dacă s-ar întîmpla să scrieți o istorie a literaturii române, ce ați putea insera la capitolul rezervat lui Bujor Nedelcovică?

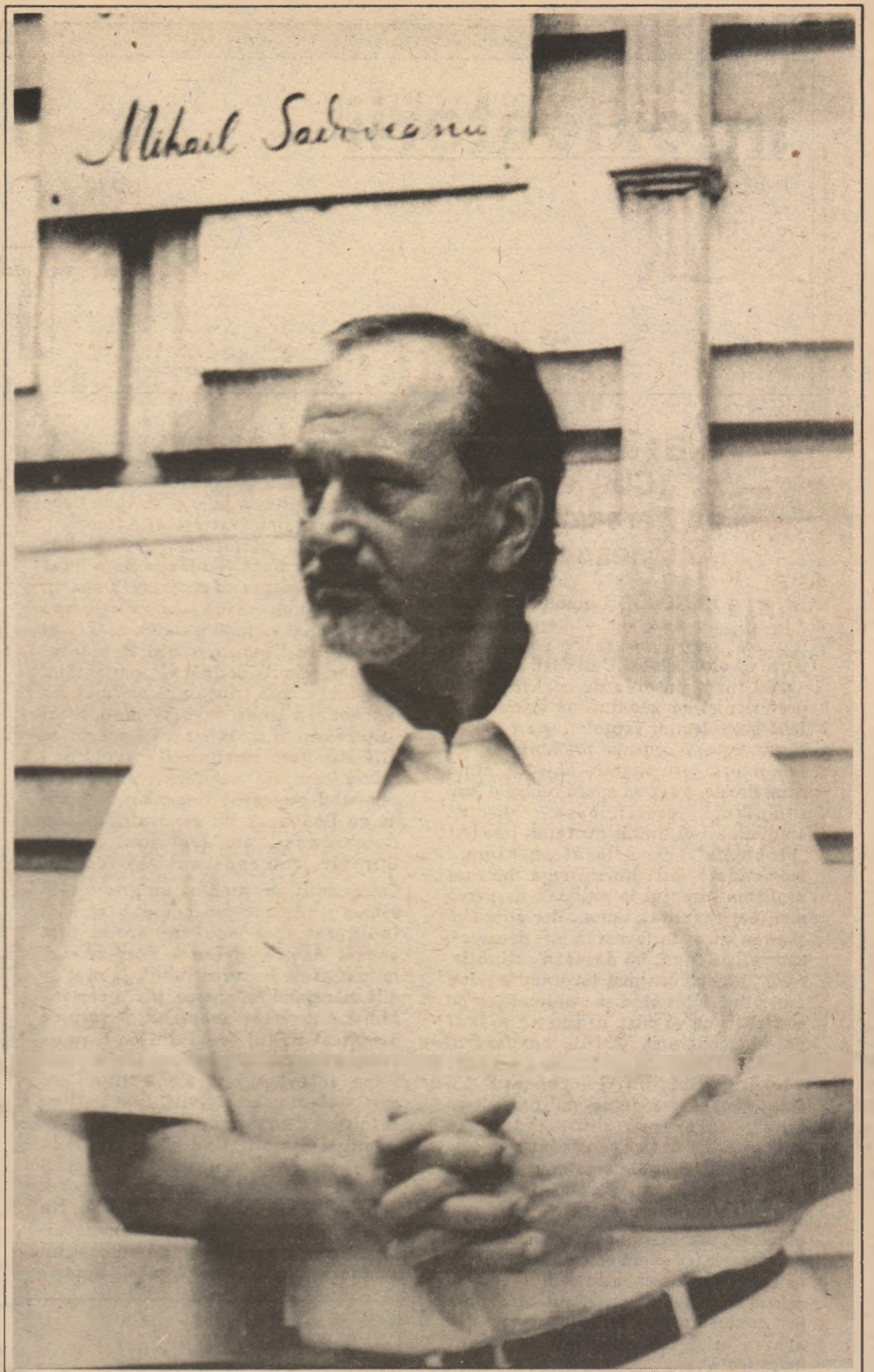
Un scriitor care a trăit toată viața în literatură și pentru literatură și care a încercat să afle de ce arta este locul în care se produce revelația sacrului în lume. Apoi aș insera câteva date biografice și lista cărților publicate.

10. Leșirea în Europa – fiindcă tot e la modă această sintagmă – după cîte sînt informat, a fost de bun augur. Vi s-au tradus cărțile, unele în premieră, ați cîpătat un premiu despre care noi, românii, nu știm prea multe. Nu invocăm motivele – sînt mai multe. Cum ați reușit să convingeți „străinii“? Cînd s-au petrecut evenimentele?

Important este să ai puterea de a transforma o înfrîngere într-o victorie. Exilul este o probă extrem de dificilă și am plătit scump acest efort. Acum nu-mi pare rău, am dobîndit o „dimensiune“ nouă pe care n-aș fi obținut-o dacă aș fi rămas în țară. Am publicat în Franța trei romane, iar anul viitor va apare la Editura Actes Sud un alt roman. În 1986 am primit „Premiul Libertății“ acordat de PEN-CLUB-ul Francez, iar în 1990 mi s-a acordat titlul de „Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres“. N-am făcut nimic special să-i conving pe „străini“, dar m-am gîndit deseori „ce ar putea să înțeleagă din această pagină sau carte un lector francez sau spaniol?“ Am încercat să obțin o dimensiune universală fără să-mi uit trăsăturile personale de scriitor român.

11. Considerați că ați avut și o mică șansă scriind literatura pe care o aștepta Parisul sau v-a avantajat mai ales postura în care ați ajuns acolo? E greu să te sincronizezi acum cu literatura Occidentului? Ce ar trebui să știe scriitorul român care ar vrea să părăsească țara?

Vreți să spuneți că am fost favorizat de poziția mea de exilat politic care mi-a deschis porțile spre edituri? Literatura de disidență era de mult timp publicată la Paris și nu

aspectul strict politic îi interesa pe editori. Prioritatea o avea calitatea literaturii. La Albin Michel mi s-a spus: „Noi publicăm 80% cărți de divertisment și 20% cărți cu o adevărată valoare literară. Dv. intrați în cea de a doua categorie unde sînt scriitorii care au primit premiul Nobel. Acum înțelegeți care sînt exigențele noastre?“ Deci, selecția era extrem de severă și cerea o procedură foarte anevoioasă. Am auzit în țară un scriitor care era de părere că în exilul exterior au fost promovate și publicate cărțile cu caracter politic, lăsînd să se înțeleagă că în exilul interior s-au publicat cărțile de reală valoare artistică. Nimic mai fals!

Nu sfîtuiesc pe nici un scriitor să-și părăsească țara, poate să trăiască un timp la Paris, la Londra ori la Madrid, iar experiențele personale sînt inimitabile. O aventură existențială se trăiește pe cont propriu, nu dețin soluții în acest domeniu... Te arunci în apă și înoți...chiar dacă nu știi să înoți...

12. Se sprijină autorii români în străinătate? Ce poziții importante au acolo și prin ce pot să-și pună amprenta pe o perioadă literară?

Venim în Occident cu toate virtuțile și viciile pe care le avem în țară. Unii încearcă să se schimbe și mulți reușesc. Dar n-aș vrea să se înțeleagă că românii din străinătate nu au altceva de făcut decît să „se mîncească între ei“. Fiecare își vede de treaba lui. Mi se pare periculoasă promovarea ideii de discordie care ar exista între intelectualii din

Occident.

Este știut că artiștii români și-au impus prezența și „amprenta“ lor la Paris. Cioran, Eliade, Ionescu, Lupașcu dar și Brîncuși ori Enescu au intrat deja în patrimoniul cultural european. Rămîne de văzut care va fi „amprenta“ lăsată de actuala generație de scriitori. Oricum, cărțile lor sînt prezente la toate festivalurile sau saloanele de cărți. Nu este puțin, iar viitorul va decide...

13. Ați fost premiat anul trecut de Uniunea Scriitorilor. După așa-zisa noastră revoluție v-au apărut în România cîteva cărți. Ce pregătiți acum? Pentru aici și pentru Franța?

În România am publicat pînă acum trei ani cărți (după o absență de 10 ani) iar de curînd un alt roman, *Dimineața unui miracol*, la Editura Univers. În toamnă va fi prezentată la radio o piesă de teatru, iar la iarnă la Televiziune. Prin martie anul viitor sper să se termine filmul *Al doilea mesager* în regia lui Mircea Veroiu. În 1984 va fi publicat la Editura Actes Sud romanul *Îmblinzitorul de lupi*, care a fost premiat în țară. În privința premiului...nu aștept niciodată premii sau onoruri, chiar dacă sosește o vreme cînd te întreb: „Care o fi părerea criticilor și colegilor mei despre tot ce am scris pînă acum?“ Iată...după patru ani de la așa-zisa revoluție și-au amintit de mine. Tot e mai bine mai tîrziu decît niciodată. Să ne despărțim zîmbind și strîngîndu-ne mîna...

Interviu realizat de Marius Tupan

CINE l-a predat (CUI) pe Mareșalul Antonescu?

TEHNOLOGII manipulării dau dovadă de o consecvență oarbă, ceea ce, de regulă, face parte de altfel din ABC-ul dezinformării, astfel încât puterea de convingere a specialiștilor genului să sporească¹. Iată cum decurg faptele: apare (și se răspindește) o acuzație prefabricată, un fals istoric, o insinuare abjectă, după care, firește, încep să apară replicile (sub semnături prestigioase, absolut credibile). Cei dintâi nu reiau imediat „problema”, ci o lasă un timp... suspendată, nici nu infirmă, nici nu confirmă „dreptul la replică”, de parcă nici n-ar fi existat, dumnealor știind că tăcerea curge în favoarea lor: deoarece, specialiști fiind, își dozează acțiunile. Apoi, în clipa cea mai favorabilă, reiau minciuna, intoxicând sau slujindu-se de confrăți, ca și cum nimic nu s-ar fi dovedit contrariu. Astfel, neadevărul circula de mult mai mult decât adevărul, mai ales că „oponenții”, de obicei domni și doamne, nu „oameni de bine”, obosesc sub presiunea vulgarității și ticăloșilor puse la cale din umbră și difuzate apoi cu seninătate. Vom reproduce un document (inatacabil, esențial) pe care l-am mai publicat², dar despre care „plăsmuitorii” de meserie (ca și promotorii clipului) vor să lase impresia că documentul nici nu există, cu toate că e strict autentic și n-a fost contestat niciodată (face parte din arhiva lui I.V.Stalin, relativ recent investigată):

„Moscova, tovarășului Stalin.
2. 9. 44.

Raportez:

La 31 august 1944, s-au deplasat la București generalii-locotenenți Susaikov și Tevcenkov, cărora Consiliul Militar al Frontului 2 (ucrainean) le-a încredințat misiunea să clarifice unde se află mareșalul Antonescu și, dacă îl descoperă, să-l ia sub paza noastră (subl.ns.). La indicația generalului-locotenent Susaikov, șeful Direcției Politice a Frontului (Tevcenkov) s-a deplasat la Comandamentul Român al garnizoanei (Comandamentul Militar al Capitalei), general de corp de armată Tudorescu (Iosif Teodorescu), și, prin intermediul acestuia, au fost convocați (!) pentru convorbiri Ministrul de Interne Petrescu (în realitate, ministrul era generalul Aurel Aldea) și primarul orașului, generalul Dombrowski (totodată Prefect al Poliției Capitalei). După câteva tergiversări (?!), ei au declarat că Antonescu a fost arestat, locul unde se află nu le este cunoscut, dar există o persoană care îl știe. După al doilea

avertisment categoric (subl.ns.) al generalului-locotenent Tevcenkov, asupra faptului că Comandantul Militar sovietic dorește să afle și să vadă unde și cum este ținut mareșalul Antonescu, comandantul garnizoanei, generalul de corp de armată Tudorescu, a luat telefonic legătura cu guvernul. După un timp a sosit un om îmbrăcat în civil, care s-a prezentat ca fiind membru al C.C. al Partidului Comunist din România, Emilian (Emil) Bodnăraș³, cunoscând bine limba rusă (rutean de origine). La întrebarea unde se află mareșalul Antonescu, el a răspuns că acesta se află sub paza comuniștilor (subl.ns.) într-o locuință conspirativă. Atunci, generalul-locotenent Tevcenkov, împreună cu Bodnăraș, cu generalul român Dombrowski, cu generalul maior Burenin, comandantul sovietic al Comendurii orașului și un grup de 40 soldați și ofițeri sovietici drept pază, s-au îndreptat spre locul în care se afla arestat Antonescu. Într-o căsuță cu etaj, la marginea Bucureștiului⁴, la etaj se afla mareșalul Antonescu, iar la parter - Mihai Antonescu, generalul de corp de armată Vasiliu, generalul de corp de armată Pantazi și colonelul Elefterescu. Paza interioară a arestaților era compusă din zece civili, înarmați cu revolvere (în majoritate componenți ai „echipei Ștefan Mladin”, chelneri la restaurantul „Mon Jardin”, ca și șeful lor, viitor general de Securitate și șef al Direcției a V-a Securitate și Gardă). Nu exista pază exterioară. Generalul-locotenent Tevcenkov i-a comunicat lui Bodnăraș că, din cauza pazei proaste

(subl.ns.), comandantul sovietic ia asupra sa paza arestaților și îi va transporta în dispozitivul trupelor proprii (subl.ns.). La aceasta Bodnăraș a răspuns că ar fi fost mai bine dacă arestații ar fi rămas pe loc și ar fi fost întărită paza cu soldați sovietici. După respingerea acestei propuneri, Bodnăraș a rugat (subl.ns.) să fie luată și paza lor. Această rugăminte a fost satisfăcută și trei comuniști români i-au însoțit pe arestați spre nou loc. Bodnăraș a mai spus că guvernul nu dorește ca Antonescu să ajungă la Moscova (subl.ns.). La 31 august, orele 17,00, grupul de arestați a fost transportat la punctul de comandă al Armatei 53, unde a stat sub paza noastră o noapte, iar în dimineața zilei de 1 septembrie a ajuns la punctul de comandă al Frontului (situat la Bârlad, acolo unde se găsea generalul Rodion Malinovski, viitor mareșal al U.R.S.S.)⁵

Raportul adresat, la 2 septembrie 1944, lui Stalin, la Kremlin, poartă semnătura a doi generali sovietici: R. Malinovski și I. Susaikov (în curând șef al Comisiei Aliate de Control din România). Data la care Mareșalul Antonescu a fost transportat departe de București (generalii veniseră doar cu... avionul), la punctul de comandă al frontului 2 ucrainean, apare limpede: 1 septembrie 1944. Și, totuși, la puțină vreme după reproducerea documentului în România literară din 9 mai 1991, la rubrica „Ne scriu cititorii”, un fost demnitar al acelor ani incriminați, Eduard Mezincescu, „semnalează” - după propria-i afirmație - unele

„inexactități”, printre care și: „Din documentul sovietic citat de Mihai Stoian nu rezultă la ce dată au fost expediți în URSS Ion Antonescu și alți foști demnitari români, arestați la 23 august 1944. De la generalul Emilian Ionescu știu, însă, că a asistat la un dejun la cartierul general al lui Malinovski, instalat la conacul Negroponte de la Afumați - câțiva km de la bariera Colentina - la care Ion Antonescu era «oaspete de onoare», așezat la dreapta amabilei gazde. Aceasta pare să situeze expedierea lui Ion Antonescu la Moscova după întoarcerea regelui Mihai I din refugiul de la Dobrița (subl.ns.)”. Mărturisesc că, la data respectivă, n-am dat prea mare importanță așa-zisului „amănunt” cu „ospetia” Mareșalului Antonescu la amabila gazdă numită Malinovski, cică împărtășită lui Ed.M. de Emilian Ionescu, decedat, deci o informație incontrolabilă; însă, actualmente, îi înțeleg - descifrez pe deplin rostul: în calitate de aghiotant regal, Emilian Ionescu ajunsese și el în refugiul în care Suveranul fusese sfătuit să meargă (vom vedea, mai încolo, de către cine și de ce), din care revenise, odată cu Mihai I, „cam două săptămâni mai târziu”⁶. Mai mult chiar: un Negroponte, „alt intim al Coroanei” - după cum scrie Ionescu (Emilian), căruia nu-i place „insul” - s-a aflat și el printre cei care l-au însoțit pe Rege. Din amestecul de nume și locuri reale, plus datele „necesare”, rezultă un „adevăr” plauzibil, însă fals. Se știe cu certitudine ziua transportării Mareșalului Antonescu la Moscova: vineri 1 septembrie 1944 - pe calea aerului⁷. Așadar, nici pomeneală ca Emilian Ionescu să fi participat (mai ales că nici nu-l înghițea pe Negroponte), la conacul acestuia, la „ospățul” la care Mareșalul stă în stânga sau în dreapta lui Malinovski, atenție! după reîntoarcerea regelui Mihai I din refugiul de la Dobrița. Scopul „mărturisirii” lui E.I., ca și folosirea a două nume din anturajul Suveranului, apare, în sfârșit, limpede: asta înseamnă că Regele s-ar fi aflat la București, atunci când Mareșalul Antonescu a fost predat sovieticilor! Prin urmare este implicat în acest „transfer” operat, indiscutabil, în exclusivitate, de către comuniști. Intoxicare! Aplombul face parte din recuzită. Iar amestecarea surselor de informație, a datelor spațiale și temporale se învață desvreme, în cazul „revoluționarilor de profesie”, odată cu ABC-ul manipularilor... Toată povestea cu Antonescu poftit la masă chiar de Malinovski este un basm cu... cocoșul roșu. Deci, conform documentului citat: „La 31 august, orele 17,00, grupul de arestați a fost transportat la punctul de comandă al Armatei 53 (...) în dimineața zilei de 1 septembrie a ajuns la punctul de comandă al frontului...”. Dacă punctul de comandă al Frontului 2 ucrainean (cartierul general al lui Malinovski) ar fi fost la Afumați, la periferia Bucureștilor,

I.V. Stalin la „masa de lucru” (autor anonim sovietic)

¹ Sunt „luptători din umbră”.

² România literară, 1991, mai 9.

³ Se pare că, deocamdată, generalii sovietici nu erau, normal, informați cu privire la „identitatea” lui Bodnăraș: ofițer român de artilerie, convertit la bolșevism, a trecut Nistrul înghețat - iarna 1931 - ajungând să urmeze, la Astrahan (circa 1500 km depărtare de Moscova) o școală de spionaj extern. A revenit - în 1934 - în România și, prins fiind, judecat, condamnat... Dar misiunea lui, în 1944, era să-l „captureze” pe Ion Antonescu; iar în 1947 va fi însărcinat să asigure condițiile necesare abdicării forțate a Regelui Mihai I de România. S-a achitat de ambele misiuni în mod exemplar, ca și de alte, numeroase, tranzitive - pe căi oculte - de Centrală.

⁴ Abia sosit și el în capitală, la 31 august 1944, atunci când primele unități sovietice au pătruns în București complet eliberați de către Armata Română (printre vorbitorii entuziaști de la bariera orașului s-a numărat și Nicolae Ceaușescu).

⁵ Cartierul Vatra Luminoasă, pe

actuala stradă Sighișoara, la numărul 27.

⁶ Cu maximă precizie se știe, deci, că la predare către sovietici a Mareșalului Ion Antonescu au participat, din partea română, doar TREI COMUNIȘTI! Nicăieri în lume nu s-a întâmplat ca la noi: nici Mareșalul Pétain n-a fost... predat anglo-americanilor, nici Amiralul Horthy... sovieticilor. De alminteri, ei nici n-au sfârșit în fața unui pluton de execuție.

⁷ Premierul guvernului regal român: general de corp de armată Constantin Sănătescu.

⁸ Em. Ionescu, în Contemporan cu veacul douăzeci (Editura Militară, 1983), carte de memorii cu frecvente distorsiuni de la adevăr, impuse sau liber-consimțite, nu pomeneste nimic - după episodul Dobrița - care să confirme afirmația lui Ed.M.

⁹ Stranie aproximația! Spunând „cam două săptămâni” înțelegi aproximativ 14 zile, ceea ce ar însemna că Regele a revenit în capitală, de la Dobrița, prin... 6 septembrie 1944, cu toate că, indiscutabil, a venit mai târziu, în măsura în care

membrii noului guvern Sănătescu au depus jurământul la 10 septembrie 1944, în prezența Suveranului, la Palatul Elisabeta (Palatul Regal fiind bombardat de către Luftwaffe). De altminteri, E.I. însuși se incurcă în date, când mai scrie că Mihai I și soția sa au plecat din Dobrița în seara zilei de 12 septembrie, ajungând în dimineața de 13 septembrie la București (probabil ca să se acrediteze ideea că n-a îndrăznit să se întoarcă, până când nu s-a semnat, la Moscova, Convenția de Armistițiu, delegația română așteptând două săptămâni, în capitala sovietică, întocmirea și semnarea actului, respectiv recunoașterea faptului că nu vor exista imixțiuni în ordinea socială a țării).

¹⁰ Va reveni în țară cu trenul, fără să știe că - în aceeași garnitură - se află și soția sa, după aproape 500 de zile de captivitate - în împrejurimile Moscovei - și anchetă. A avut și o tentativă de sinucidere (pretinde Andreas Hillgruber în cartea sa „Hitler, König Carol und Marschall Antonescu”), urmată de o internare într-un

spital moscovit.

¹¹ Sickie against Crown (Seceră contra Coroană) de Lee Arthur Gould, Londra, 1953, în care este citată vorba de lupta comuniștilor împotriva lui Mihai I. Dar cartea s-a pierdut în urmă cu câteva luni, la BAR (cota II 516611), astfel încât acolo, la sala de lectură, nu mai poate fi citită. Deocamdată.

¹² Desigur, „retușurile” aveau drept scop să pună de acord, măcar de ochii lumii, faptele reale petrecute cu „istoria oficială” confecționată de comuniști. Până și un lider de talia lui L. Pătrășcanu, tocmai pentru a „camufla” deformările adevărului de către comuniști, putea să scrie la doar un an de la 23 august 1944: „Nu a sosit, încă, momentul de a face istoria lui 23 august 1944. Încercările de a falsifica adevărul (culmea! ale celorlalți), fie răstălmăcindu-se faptele, fie ascunzându-le, fie ignorându-le, trecându-le sub tăcere, sau bagatelizându-le (enumerare corectă, sens mincinos!), nu pot, totuși, să înlăture faptul că, în acea zi, soarta poporului român a fost schimbată.”

manipulării (I)

ce rost ar mai fi avut ca Antonescu și ceilalți prizonieri să fie transportați, mai întâi, la orele 17, la punctul de comandă al Armatei 53, pentru ca, abia a doua zi, să ajungă la punctul de comandă al Frontului 2 ucrainean (aflat, se știe, la Bârlad)? Și cum să fi nimerit acolo și Emilian Ionescu (aghiotant regal), în plin dispozitiv sovietic?

„Adevărul e nicovala care a uzat multe ciocane” – spune un proverb. Și seceri. Seceră contra coroană”.

Prestidigitatorii

SE ȘTIE cum, după refuzul categoric al lui Ion Antonescu de a părăsi numaidecât Axa și de a întoarce armele împotriva hitleriştilor, cei doi Antonești (Ion și Mihai) au ajuns în strâmta încăpere blindată, cu ușă „Fichet”, anterior destinată păstrării colecțiilor filatelice. În raportul din septembrie 1944, șeful „Operațiunii Autonomus”, lt. col. A.G.G. Chastelaine, parașutat în România împreună cu alți doi ofițeri britanici, toți cunoscuți ai limbii române, se arată: „Întrucât Antonescu și-a continuat vechea sa politică până la sfârșit, regele a hotărât să-l aresteze și să pună imediat în aplicare planurile elaborate pentru data de 27 august.” De fapt, acțiunea ar fi trebuit să se desfășoare abia sâmbătă 26 august. „Desigur – recunoaște Suveranul – planurile militare meticuloase puse la punct pentru sâmbătă erau stingherite de anticiparea la care fusesem constrâns. Proclamația regală se difuzează la Radio la ora 22 (ora 10,25 p.m. – după Chastelaine). Piața Palatului se umple, rapid, de lume. Aclamații, hore, cântece. Cei din „Fichet” nu le aud (din când în când li se aduc băuturi răcoritoare).

Cunoașterea strictă a consecuției evenimentelor din noaptea de 23/24 august 1944, ca și a celor din zilele următoare, are o însemnătate primordială, deoarece poate ajuta – și după trecerea unei jumătăți de secol – la înțelegerea corectă a desfășurării faptelor, într-un moment crucial, extraordinar de dinamic, istoric. Din păcate, se pare că până și în Registrul de audiențe al Curții Regale ar fi „umblat” ulterior (niște tehnologi ai manipulării”. Astfel încât nu ne rămâne altceva de făcut decât să ne adresăm direct memoriei (mai mult sau mai puțin fidele) a celor care au avut, atunci, un rol sau altul... Dacă ar fi să-l credem, integral, pe Lucrețiu Pătrășcanu, luându-ne după ce poveștește într-un articol festiv din 23 august 1945, atunci el... ar fi fost primul om politic apărut la Palat: „Imediat după arestarea lui Antonescu, fiind chemat de rege, încă din timpul audienței «conducătorului», am așteptat, totuși, să se lase seara ca să intru în palat. De astă dată, însă, prin intrarea principală, fără măsuri suplimentare de precauție. Era ora 9 (seara)”. De neînțeles de ce a mai trebuit să aștepte L.P. căderea serii, când putea

să pătrundă în Palat mult mai devreme, pe căile obișnuite, tainice, de până atunci? Explicația e simplă: comuniștii habar n-aveau că Suveranul luase decizia (forțat de împrejurări) să decalzeze cu trei zile declanșarea evenimentelor, ei – și alții – aflând abia de la Radio acest fapt. Viața le-o luase înainte. Dar manipulându-se după necesități și scop până și cronologia temporală, se obține rezultatul scontat, pe care, însă, îl putem demola ușor, căci dispunem și de alte mărturii temeinice: „După (subl. ns.) declarația mea la Radio (ora 22 sau imediat după aceea) a sosit la Palat, totuși (fusesse, într-adevăr, poftit la Palat în după-amiaza aceea, însă fără a i se transmite și motivul chemării), și l-a adus pe unul pe care-l chema atunci inginerul Ceaușu (nume de cod), care de fapt era Bodnăraș.” (Mihai I de România). Exactitatea afirmațiilor Regelui reiese clar din declarația pe care șoferul „Fiat”-ului cu numărul „B 1100” a făcut-o ulterior: „Inginerul Ceaușu” era în mașină, pe scaunul din dreapta, în clipa în care s-a transmis, la Radio, Proclamația Regală, iar cetățenii, manifestându-și zgomotos mulțumirea, l-au determinat pe pasager să-i ceară șoferului să oprească și să coboare, pentru a afla ce se întâmplă în stradă... Neîndoielnic, în acea seară Pătrășcanu i l-a prezentat Regelui pe „inginerul Ceaușu”, cu care se va fi întâlnit la intrarea în Palat, ca să-l introducă la Suveran... Iată de ce toată „construcția” ulterioară a lui L.P. scârțâie din încheieturi: „După citirea proclamației, la ora 10 și 12 minute, după ce țara eunoștea schimbarea intervenită, am părăsit palatul, pentru a pregăti apariția primului număr legal al României libere” (...). După primele măsuri luate, m-am întors la palat (...). Am rămas la palat până la ora 2 noaptea, pentru a aștepta acolo desfășurarea evenimentelor. Așteptam reacțiunea germană. Mai era apoi problema ridicării de la palat a lui Antonescu și a celorlalți patru și punerea lor în siguranță (subl. ns.). Se dăduse dispoziția (atenție la formularea ambiguă, lăsându-se a se înțelege că are vreo legătură cu... locul desfășurării acțiunii, adică Palatul Regal, cu Regele... când, în realitate, „se dăduse dispoziția” de către Moscova, sau P.C.R.) ca o echipă din Gărzile patriotice (comandant al F.L.P.-ului: Emil Bodnăraș să-l ridice pe Antonescu, întrucât noi ne asumaserăm răspunderea de a-i ține sub pază (subl. ns. – sub pază... unde? cât? cu ce scop, mărturisit ori disimulat?). După ora 1, Antonescu și ceilalți sunt scoși din palat într-o mașină specială. Un al doilea hop greu fusese astfel trecut. La ora 2 sosesc, la palat, generalii nemți Hansen și Gerstenberg, care-i dau asigurări generalului Sănătescu că nemții nu vor începe ostilitățile împotriva Armatei române (...). M-am întors în casa din strada Armenească...”

Și aici transpare manipularea

către comunism (...). Evident, nimeni nu poate crede cu seriozitate că soldații noștri, oricât ar fi fost de sincer devotați ideii de libertate, ar fi putut rezista, mult timp, forțelor mult superioare ale Uniunii Sovietice, ale Statelor Unite și Marii Britanii. Poate crede cineva că armata care a pustiit totul în drumul ei spre Berlin în anul ce a urmat, ar fi avut intenția să cruțe România?”

De fapt, datorită schimbării datei (din 26 august în 23 august), mulți au fost surprinși de evenimentele. Astfel, tocmai din pricina acestei circumstanțe, în aceeași noapte de 23/24 august, două „colective” au pregătit „primul număr” legal al României libere și, simultan, o ediție specială sub același titlu: un colectiv redacțional a funcționat într-o tipografie de pe strada Sărindar, celălalt colectiv – în strada Armenească nr. 14 (aici a venit L. Pătrășcanu). Abia a doua zi, cele două echipe de propagandiști aveau să afle unii de existența altora.

Este, evident, o greșeală datorată

(exprimări echivoce, răstălmăciri subînțelese, mici „scăpări” cu efecte majore), ca de pildă în afirmația potrivit căreia Ion Antonescu și ceilalți au fost ridicați, de către echipa comunistă a lui Mladin, „după ora 1”, ceea ce înseamnă și ora 2, și ora 3, și ora 4... tot după ora 1! Drept căptușeală a minciunii se folosește un fapt adevărat: venirea generalilor nemți, la Palatul Regal, la ora 2 noaptea, doar că aceștia nici n-au fost primiți de Suveran. Autorul articolului n-avea de unde să știe că va exista, în arhivele secrete britanice, un raport întocmit de lt. col. A.G.G. Chastelaine, în care se precizează (șeful „Operațiunii Autonomus” fiind „martor ocular” al celor întâmplate în 23/24 august 1944, la palat): „Aproximativ la ora 1 a.m. au început bombardamentele (Luftwaffe) în București, chiar în vecinătatea Palatului, și regele, foarte calm, a dat ordin ca Palatul să fie camuflat (...). Cam pe la ora 2, 30 a.m. mi-a cerut părerea dacă el să rămână la București sau să se adăpostească într-un loc în afara orașului. I-am recomandat ultima variantă și, la ora 2 a.m.”, a venit la mine să-și ia rămas bun.”

Dar mai există și alți martori oculari, martori-cheie ale căror declarații au apărut până și în literatura-document a epocii comuniste. Este vorba despre sergentul Matei Nistor, din Batalionul de Gardă Regală, care contrazice vizibil o „însemnare” din Registrul Curții Regale: „(Ora) 3,30. M.S. Regele se deplasează cu mașina la Tg. Jiu...” Totuși, serg. M.N. mărturisește (în 1970) că el a stat de pază la camera-seif de la etajul Casei Noi: „Am auzit prin fereastra deschisă când regele a părăsit curtea Palatului și mi-am zis: «E rău dacă regele pleacă!» Trecuse de ora unu (anterior precizează: „Nu aveam ceas”), când m-am auzit strigat de jos: «Sergent Nistor, ia coboară! Au venit să-ți ia clienții!»”. Așadar, indiferent de ora strictă a „preluării” lui Antonescu de către „echipa Mladin”, nu încapă nici o îndoială asupra consecuției evenimentelor: mai întâi a avut loc plecarea Suveranului din Palat și abia apoi au apărut comuniștii, ca să-l ridice pe Mareșal.

Toate strădaniile și falsurile operate n-au izbutit să ascundă realul, mai cu seamă pentru că, făloși fiind, militanții comuniști de frunte lăsaus uneori să le mai scape și adevărul, luându-i gura pe dinainte: „Dacă se poate, piesele (de teatru) să fie îmbunătățite, să se vadă adevărata față a partidului, a clasei muncitoare, a țărânimii muncitoare... Material există destul... Cum s-a putut să fie arestat întreg guvernul lui Antonescu? Sub nasul regelui i-au luat în mână și i-a pus sub cheie! Nu arată asta organizarea partidului! Să studiem

istoria luptei partidului nostru.” (Gheorghe Apostol – prim-secretar al P.C.R.-ului devenit, temporar, P.M.R. – 1955, iunie 20 – la o ședință „pe teme literare”). Expresia folosită de Gh. Apostol – „Sub nasul regelui i-au luat în mână și i-a pus sub cheie!” – nu spune, neapărat, că Mihai I era de față, ci că ei, comuniștii, isteți și cu ipocrizia de rigoare, plus organizarea Centralei, au reușit să-l păcălească pe Suveran...

Alt martor implicat în transportarea arestaților din Palatul Regal... în casa conspirativă a P.C.R.-ului, se numește Gheorghe Călin. Acesta declară textual (în 1971): „Dacă, în urmă cu câteva ore (subl. ns.), când îmi fusesse dat să aud citindu-se, la Radio, Proclamația, cineva mi-ar fi spus că voi intra în Palat, că voi participa la transportarea miniștrilor arestați, l-aș fi luat la trei păzește!”

Apare ca incontestabil faptul că Regele Mihai I nu se mai afla în incinta Palatului, atunci când comuniștii l-au luat pe Mareșalul Antonescu și l-au ascuns într-o casă conspirativă a P.C.R.-ului (o casă a spionajului moscovit). De altminteri, Suveranul nici nu știa (cu atât mai puțin și-ar fi putut da consimțământul) că Mareșalul urma să fie predat Armatei Roșii și scos din țară, dus în U.R.S.S... (revedi poziția guvernului regal român din 31 august 1944). Și nici nu se găsea în București, așa cum au tot încercat, prin falsuri operate în documente, ori prin confuzii voit strecurate în cronologia împrejurărilor de-atunci, să susțină frankesteinii minciunii. Ipocrizia, justificată ideologic, le îngăduia acestor „revoluționari de profesie” orice deformare-distorsionare a adevărului curat, în numele „cauzei” revoluției mondiale. Astfel, chiar înainte de 23 August 1944, Lucrețiu Pătrășcanu se grăbise să dea asigurări că, „în pofida atitudinii republicane a Partidului Comunist, problema existenței monarhiei este neactuală (subl. ns.) în discuție...” „Neactuală” nu înseamnă defel că nu se pune în discuție, dimpotrivă, marchează subtil existența „problemei” și implică o rezolvare a ei într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat. Dar cine va decide „termenul limită”? Conjunctura internațională (războiul rece), complexul de superioritate încercat de învingătorii răsăriteni și de către adepții lor înverșunați, nemiloși, de aici și de aiurea.

Mihai Stoian

Regele Mihai I de România explica (la 20 august 1990): „Misticarea istoriei este poate cel mai mare rău care s-a abătut asupra Țării noastre în timpul dictaturii comuniste (...). Prin amestecul ambiguu de adevăruri și minciuni. Nici unul din evenimentele istorice din viața poporului nostru nu a fost atât de profund falsificat ca Actul de la 23 August 1944 (...). Este cert faptul că dictatura comunistă a încercat să-și asigure legitimitatea față de națiune prin glorificarea zilei de 23 August. Și, de asemenea, cum prea bine știm, este adevărat faptul că România a gemut sub călcăiul comunist timp de decenii după această dată. Aceasta nu înseamnă cătuși de puțin că evenimentele de la 23 August 1944 trebuie considerate, în mod automat, ca fiind rele prin simplul fapt că ele au fost manipulate de către regimul comunist. Cu atât mai puțin se poate considera că începutul dictaturii comuniste își are originea în acest domeniu (subl. ns.). N-a rămas nici un singur simbol al conștiinței naționale care să nu fi fost manipulat de

celui care a întocmit raportul: acesta ori a inversat orele, corect trebuind să fie mai întâi „ora 2 a.m.” și abia apoi „ora 2,30 a.m.”; ori a scris „ora 2 a.m.” în loc de „3...” Dar nici pomeneală, în raport, de „ridicarea” lui Antonescu, fapt prea important pentru a nu fi fost consemnat de lt. col. A.G.G.C. În schimb, L. Pătrășcanu are grijă să plaseze evenimentul „după ora 1”, adică exact atunci când se executau bombardamentele Luftwaffe în zona respectivă (?)! Greu de crezut! Scopul „modificării” de ore este deductibil: să se arate că „preluarea” Mareșalului de către comuniști s-a consumat sub ochii Suveranului, cu consimțământul Său. „E absolut inexact. Eu nici nu eram acolo când l-au luat. Să nu uităm că, a doua zi, pe 24 August, Partidul Comunist Român a spus în toate publicațiile lui că ei au făcut armistițiul și au dres și nu mai știu ce. Rolul meu era diminuat până la a fi făcut inexistent. Da, aproape inexistent... În fine! Da. Ei au explicat, ca să spun așa, că eu m-am agățat de căruța lor. Și eu eram prezentat

ca un fel de anexat la o victorie care nu le aparținea de fapt. Când, de fapt, ei erau în țară inexistenți. Comuniștii erau ca și inexistenți.” (Mihai I de România - interviu luat, la 5 mai 1990, de Doina Uricariu). Rolul jucat într-adevăr de Rege reiese cu prisosință din textul așternut pe hârtie, atunci (în septembrie 1944), de lt. colonelul Chastelaine: „De-a lungul discuțiilor noastre, el (Regele) nu împlinise, încă, 23 de ani) a fost foarte calm, deși îngrijorat în ceea ce privește efectele hotărârii pe care o luase. Ba chiar mi-a declarat: «Sper să fi făcut ceea ce trebuia» (...). Regele dă impresia că s-a maturizat mult în acești 3 ani în care a stat departe de influența tatălui său. Discuția cu el despre politica lui Antonescu a fost cea mai de bun-simț pe care am auzit-o vreodată de la un român în timpul celor opt luni pe care le-am stat în București. (...) Hotărârea regelui a fost în mod evident întâmpinată cu o aprobare unanimă și ar fi fost la fel dacă ar fi avut loc cu șase luni înainte.”

Pe scurt despre...

ROBIN HOOD - *Bărbați în ismene*
 produs și regizat de către Mel Brooks nu poate fi decât o parodie a poveștii transpuse cinematografic de atâtea ori (în 1922 Douglas Fairbanks juca în varianta mută a lui Robin Hood, în 1938 Errol Flynn îl interpreta pe erou în *Aventurile lui Robin Hood*, avînd-o ca parteneră pe Olivia de Havilland, iar mai recent popularul personaj a fost întruchipat de nu mai puțin popularul actor Kevin Costner). Cunoscut ca autor și protagonist al filmelor *Comedie mută '77*, *A fi sau a nu fi*, *High Anxiety*, Mel Brooks mărturisește că întotdeauna a dorit să realizeze un film despre Robin Hood cu atît mai mult cu cît, în urmă cu 15 ani, a făcut un serial tv amuzant numit *When Things Were Rotten*, bazat pe aventurile acestui erou. „Versiunea recentă de mare succes, cu Kevin Costner în rolul principal, a reactualizat legenda în întreaga lume - lucru pentru care îi sînt foarte recunoscător, fiindcă mi-a dat cea mai

Robin Hood - Bărbați în izmene (SUA, 1993) - regia: Mel Brooks; scenariul: Mel Brooks, Evan Chandler, J. David Shapiro; cu: Cary Elwes, Richard Lewis, Roger Rees, Amy Yasbeck.

Fără scăpare (SUA, 1993) - regia: Robert Harmon; scenariul: Joe Eszterhas, Leslie Bohem, Randy Feldman; cu: Jean Claude Van Damme, Rosanna Arquette, Kieran Culkin, Ted Levine.

Sommersby (SUA, 1992) - regia: Jon Amiel; scenariul: Nicholas Meyer și Sarah Kernochan; cu: Richard Gere, Jody Foster.

potrivită ocazie pentru a face o parodie despre acest subiect.”

Rolul legendarului erou este interpretat de astă dată de Cary Elwes (cunoscut publicului nostru din filmul lui Francis Ford Coppola, *Dracula* - unde a jucat în rolul lordului Arthur Holmwood, din *Formidabilul/Hot Shots* și din *Pasiune fără limite* - unde deținea rolul principal), actor britanic ce reușește să se adapteze perfect trecerilor de la un registru la altul, solicitate de acest gen. Cînd îndrăgostit de frumoasa fecioară Marian, cînd declamînd fraze pretențioase de care el însuși pare surprins, Robin Hood al anilor '90 este un personaj exuberant ce își asumă aventurile cu o firească voie-bună și deloc neliniștit de situațiile limită. „Într-un film de Mel Brooks nu știi niciodată la ce să te aștepti și asta convine atît actorilor cît și publicului”, comentează tînărul interpret.

Combinînd aventura tratată în manieră comică cu scenele muzicale create printr-un melange de stiluri (v. corul „The Sherwood Forest Rap” compus din cinci cîntăreți care interpretează o melodie în stil rap pigmentată cu elemente de madrigal englez), apelînd la improvizații și la o serie de artificii specifice basmului, Mel Brooks creează un film amuzant, plăcut, ușor și foarte potrivit pentru un week-end. Chiar dacă nu se situează la același nivel cu peliculele sale de mare succes.

... **FĂRĂ SCĂPARE** este exact filmul pentru cei mai nepretențioși spectatori. Și nu doar pentru aceea că ar avea în rolul principal pe Jean

Claude Van Damme. Ci dintr-o mulțime de alte motive: subiect schematic, personaje schematice și rezolvări previzibile. Plus explozii și ceva bătăi.

Personajul principal, un tip periculos, evadat din pușcărie, găsește adăpost la o familie compusă dintr-o mamă văduvă și doi copii, familie amenințată să își piardă pămîntul, casa. Deci, nici că se putea un loc mai potrivit spre a se demonstra cum omul rău și periculos are, fără să o știe nici el însuși, sentimente extrem de umane. Astfel încît devine apărătorul familiei cu pricina, se îndrăgostește de mama copiilor (evident și reciproc se verifică) și se atașează de cei doi puști (dintre care unul este interpretat de Kieran Culkin, fratele mai mic al celebrului Macaulay Culkin din *Singur acasă*).

Pentru spectatorii mai inteligenți recomandăm numai vizionarea vorskpan-ului publicitar difuzat în sălile de cinema, deoarece astfel se vor lămuri rapid și eficient că vizionarea filmului nu le va aduce nimic în plus.

... **SOMMERSBY** este o poveste despre dragoste și onoare, plasată în anii Reconstrucției ce au urmat Războiului Civil din America. O dramă cu ușoară tentă melo, a cărei putere

Richard Gere în *Sommersby*

emoțională provine în egală măsură din calitatea subiectului și din forța interpretării. Richard Gere în rolul proprietarului de plantație plecat să lupte în război și care se întoarce după șapte ani de absență este firesc, seducător și convingător, iar Jodie Foster în ipostaza unei femei lipsite de prejudecăți într-o epocă condusă de convenții creează un personaj puternic individualizat, remarcabil prin îmbinarea unui comportament inflexibil cu o certă nuanță de vulnerabilitate.

Cu toate aceste date informativ-orientative vom spune că repertoriul cinematografic actual reușește să satisfacă aproape toate gusturile unui public comod. Ceea ce, la urma urmei, nu este chiar un aspect de neglijat.

Miruna Barbu

CRONICA MUZICALĂ

de Alfred Hoffman

SĂRBĂTOAREA Crăciunului ne-a adus de astă dată o inflorescență de concerte vocal-simfonice, prin programarea - în genere - a unor capodopere ale literaturii oratoriale, a căror prezență în viața muzicală s-a prelungit dincolo de cumpăna anilor (1993-1994), ocazionîndu-ne contactul cu pagini de mare splendoare și substanțialitate, rămase în genere într-un plan mai mult „nevăzut” al patrimoniului cultural circulat în ultimele decenii. Începutul s-a făcut în 27 și 28 decembrie trecut printr-un dar minunat făcut de Ambasada Germaniei (Ambasadorul Dr. Anton Roszbach a avut și un mesaj tipărit, de mare căldură, în publicațiile răspindite în sala de concerte a Radiodifuziunii) și de *Deutscher Musikrat* (Consiliul Muzical german), constînd în înfățișarea *Oratorului de Crăciun* de Johann Sebastian Bach de către un ansamblu alcătuit din orchestra specializată și „Norddeutscher Figuralchor” din Hanovra, dirijate de Jorg Straube. Turneul acesta (ne dăm seama ce a însemnat pentru oaspeții să nu fie acasă de sărbători), efectuat în multe din centrele culturale ale României, a constituit un fapt spiritual de o înălțime, o calitate rar întîlnite. Ce putem să spunem (în anumite împrejurări rolul criticului este acela de a încerca să analizeze sublimul), decât că, de la autenticitatea sonorității instrumentelor celor mai adecvate - vom ține minte, de pildă, strălucirea festivă a trompetelor, înțelepciunea radiantă a contribuției violonistei soliste, pastoralismul nobil al glasului suflătorilor de epocă (*oboe d'amore*, *oboe da caccia* etc) pînă la așezarea și suplețea întregii contribuții orchestrale, la însuflețirea dublată permanent de grija purității stilistice a ansamblului coral și a individualităților vocale - totul a contribuit la unicitatea și intensitatea trăirilor încercate de auditori. Să ne facem totuși datoria față de atmosfera

creată de vocile soliste subliniind perfecțiunea contribuției tenorului Helmut Wildhaber, uimitor în puritate și virtuozitate specifică, ca și distincția, catifelarea calitativă și cantabilitatea liniei basului Matthias Gerchen. Primordialitatea însușirilor interpretative ale soliștilor bărbați a fost echilibrată de eficiența sopranoistică a Rosinei Bacher (în primul rînd în duet cu basul) și de autoritatea calmă a mezzosopranei Dagmar Hesse, ceva mai puțin întipărită în memorie prin relieful timbrale proprii.

Ca să păstrăm amănuntul cronologic, să amintim apoi de efortul colectivului simfonic și coral al Filarmonicii „George Enescu”, care ne-a adus în sala Operei bucureștene (nu prea adecvată pentru concerte, dar în lipsa Ateneului, aflat în reparație, se cîntă pe unde se poate) trilogia sacră *Copilăria lui Christos* de Hector Berlioz. Cu sprijinul soliștilor Operei Naționale și sub conducerea expertului și talentatului dirijor austriac Alexis Hauser, am ascultat o lucrare pe care nu din întîmplare istoria a ascuns-o în coltoane ceva mai puțin frecventate. Apreciem năzuința de a ne înfățișa și rarități, dar fie-ne iertat să-l judecăm pe înflăcăratul romantic francez în primul rînd prin mesajele lui muzicale intrate îndeobște în circuitul public (*Sinfonia fantastică*, *Romeo și Julieta*, *Damnațiunea lui Faust*, vom urmări cu interes, cînd este cazul, *Recviemul*), dar oratoriul ascultat acum putem să-l lăsăm, fără muștrări de conștiință, să se odihnească. Cea mai mare plăcere ne-a făcut trio-ul instrumental din partea a treia - cu flautistul Virgil Frîncu aflat în plină formă - și mărturisim că, pe lângă valoarea contribuției pe drept reputatului bas Pompei Hărășteanu și a eficienței vocale a lui Dan Zancu, la care se adaugă talentul colegului lor mai tînăr Mihnea Lamatic, am marcat cu interes evoluția actuală a mezzosopranei Veronica Gârбу. Cunoșteam contribuția

Oratoriile

corului de copii, Voces primaverae” îndrumat de Claudiu Negulescu și am notat că maestrul corului Filarmonicii a fost apreciată Silvia Secrieriu. Dar - să o spunem pe șleau - această contribuție a lui Berlioz nu reprezintă mult mai mult decît „o fișă de dicționar”.

Nu același este cazul cu *Oratoriul bizantin de Crăciun* al lui Paul Constantinescu. Este o reală operă de căpetenie a muzicii românești - ne amintim de versiunea dirijată de Mircea Basarab la al IV-lea Festival „Enescu” (din fericire preluată și pe un disc „Electrecord”), ne-am bucurat că în 1992 a fost înfățișată de Horia Andreescu la pupitrul formațiilor Radio - și știm că, tipărită și propagată și în Germania, ea este considerată pe drept cuvînt ca o prelungire valabilă în contemporaneitate a creațiilor clasice de domeniu. De aceea, am apreciat efortul nobil al colectivului artistic de la Teatrul Muzical din Brașov care a interpretat, sonor și scenic, această *Naștere a Domnului*, iar, după ce a avut premiera spectacolului complex acasă, l-a adus și la București, pe scena Operei, la 10 ianuarie 1994. Se cuvine să ne arătăm prețuirea pentru realizatorii acestei înfăptuirii artistice de seamă - și să ne exprimăm în primul rînd satisfacția că tînărul dirijor Dan Rațiu a stăpînit, nu numai cu mină fermă dar și cu pătrundere, litera și spiritul partiturii. Regia artistică a fost asigurată de Carmen Dobrescu, care a semnat atîtea aliaje muzical-teatrale la Brașov, alipirata scenografie se datorează lui Horia Popescu, maestrul de cor (care a lucrat cu un colectiv nu prea impozant numeric) a fost Mircea Oros. Coregrafia a fost ghidată de Edina Hadzirović. Din păcate, cam în acest domeniu se manifestă și rezervele noastre, care bine înțeles se pot discuta. Să ne înțelegem: transpunerea scenică a partiturii își are îndreptățirea în vechile *mistere*, spectacole sacre cu muzică reprezentate chiar în unele biserici europene înainte

de *Reformă* (după cum specifică, de pildă, enciclopedia muzicală *Thompson*). În genere, versiunea oratorului lui Paul Constantinescu adusă de brașovenii are multe momente realmente conforme spiritului lucrării și care creează o stare de veritabilă elevație sufletească. Mai puțin fericite sînt însă unele episoade - probabil argumentate de contrastul dramatic necesar - care amintesc mai curînd de manierismul operistic curent. Credem că puritatea stilistică și spirituală se cuvine respectată, dincolo de atractivitatea certă pe care, în această înveșmîntare, oratoriul o poate dobîndi în fața unui public mai larg.

În încheiere, am dori să subliniem meritele evidente ale dirijorului Ludovic Bacș (sprijinit de maestrul de cor Aurel Grigoraș), care ne-au prilejuit reîntîlnirea, la 11 ianuarie 1994, cu oratoriul *Messiah* de Georg Friedrich Handel, înfățișat în fața unui public umplînd sala pînă la refuz, cu concursul Orchestrei de cameră a Radiodifuziunii, formație legată, în ultimii ani de multe clipe muzicale alese. Apreciînd meritele și adevărul talmăcirii partidei tenorului solist - Christian Chenille (Franța), trebuie totuși să adăugăm că glasurile unor cîntăreți ai noștri pe care-i apreciem îndeobște (Georgeta Stoleriu, Claudia Codreanu, Gheorghe Roșu) n-au avut consistența dramatică și amploarea cerute de muzica lui Handel. Iarăși, deși sîntem conștienți de sursele laice ale inspirației compozitorului, poate că nu se cuvine exagerat caracterul „sprintar” imprimat (e adevărat - conform spiritului actual vădit de multe versuri răspîndite ale capodoperelor vocal-simfonice clasice -) unor creații pătrunse totuși de o anumită măreție, gravitate. Să rămînem în amintire cu strălucita redare a paginii corale celebre a oratorului: *Aleluia!*

TELEVIZIUNEde Cristian
Teodorescu**RADIO**de Antoaneta
Tănăsescu

Defilarea din ultima vreme

ÎN FINALUL *Ghepardului*, vorbesc de filmul lui Visconti, prințul spune o frază la care ar merita să ne gândim și noi: „În țara asta trebuie să se schimbe totul, dacă vrem să nu se schimbe nimic.” Cu fraza asta te poți certa săptămîni de-a rîndul, dar ți se înșurubează în cap, face pui și te trezești contaminat de ea. În secolul trecut, la noi, Maiorescu făcea o temeinică și acidă critică a formelor fără fond, pornind cam de la aceeași idee. Totul se schimbă, dar nimic nu se mișcă. Fondul zace, iluzia mișcării vine din dansul formelor. În observațiile lui Maiorescu se simte dezamăgirea omului călătorit față de lentoarea societății românești. De altfel, Dinicu Golescu după ce a văzut ce se macină la morile Occidentului, s-a întors cu opinii critice despre societatea autohtonă.

Mă îndoiesc că Mihail Kogălniceanu era mai prost decît cei doi. Dar acest om atras de studii psihologice în varianta lor literară și despre care se spune că își pălmuia valetul în timp ce lucra pentru instalarea democrației în Principate a luat lucrurile așa cum erau. La '48, revoluția din Moldova s-a consumat în hotelul „Petersburg”, în „păzirea Regulamentului Organic”. Dacă nu cumva formula a fost „în sfînta păzire a Regulamentului...” Să faci o revoluție într-un hotel e ridicol la prima vedere, mai ales după ce Iașul trecuse prin Zaveră. Și totuși Kogălniceanu a preferat să fie ridiculizat decît să ridice lumea în coasta rușilor. El i-a inspirat reformele lui Cuza și tot el, sub domnia lui Carol I, a proclamat Independența. N-a fost omul lui „văzînd și făcînd”, ci și-a urmărit programul cu o răbdare și o lipsă de orgoliu imediat care ar trebui studiate. Ca literat avea o nervozitate a observației și o grabă în structurarea subiectului aproape neverosimile față de calmul său politic. Admirator al lui Sue și marcat de Balzac, acest prozator care n-a fost în stare să ducă la capăt nici un proiect literar scrie, politic, o frescă la scara 1/1, cu o voință și o consecvență remarcabile. Spre deosebire de Bălcescu, n-a lăsat în literatură decît niște eboșe, dar, politic, a dovedit un lucru peste care ar trebui să nu se treacă ușor: că și la noi poți fi consecvent în principii, chiar dacă faci concesii tactice.

Românii au plăcerea masochistă de a constata că le merge rău și că Europa le-a luat-o înainte. Dacă cineva aduce vreun plan să împingă lucrurile înainte, se găsec pe puțin o sută de proști care să-l întrebare ce are el de cîștigat din treaba asta. Dacă-i spui unui prost că $1 + 1 = 2$, el îți răspunde că nu se poate. E prea simplu. Adică în spatele lui 1 nu mai e nimic? E 1 ăla singur, singurel, așa cum vrei să-l convingi?! Din pricină că n-are imaginație, prostul fabrică fantasmă, apoi se lasă terorizat de ele. Are oroare de logică. În clipa cînd i se vorbește rațional, ascultă, apoi își înjură interlocutorul zicîndu-i că-și bate joc de el. Principala lui calitate e obediența. Nu contează față de cine. Cînd se trezește în primul rînd, devine țepăn și prima lui grijă e să afle cine erau apropiații predecesorului său. Apoi își face listă cu ei și-i zboară. Obsesia prostului e că îl dușmănește toată lumea. El nu discută, ci ia cuvîntul. Are alergie la nou. În numele bunului simț, o ia razna.

Mă pune pe gînduri defilarea

aproape dezarmantă, din ultima vreme, prin studiourile televiziunii a unor persoane care se potrivesc perfect cu portretul-robot de mai sus. Oamenii ăștia au decolat demult din realitate. Toți vorbesc, frenetic, despre schimbări, procese și cite altele, folosind cuvinte din categoria celor care îți umplu gura și te fac să te simți „în miezul problemei”. Cîte unul, însă, se mai trădează în momentele de tăcere sau cînd se schimbă firul convorbirii. Nu mă pot împiedica să leg situația în care ne aflăm de această nesfîrșită defilare de persoane sumar mobilate intelectual avînd, în majoritate, funcții importante.

Schimbări au loc la ora asta, la noi, dar prin degradare. Imobilismul nu înseamnă conservare, dimpotrivă, e unul dintre consumatorii rapizi de energie, cu pierderi garantate. Oamenii a căror singură preocupare e să nu se schimbe nimic nu-și dau seama că pentru asta ar trebui să-l facă pe dracu-n patru să miște lucrurile, ca să nu se scufunde.

Kogălniceanu l-a făcut pe dracu-n patru, nu fiindcă ar fi avut prea multe de cîștigat din activitatea lui politică. Făcea parte dintr-o categorie socială căreia i-ar fi mers bine oricum, la vremea aceea. Nu știi dacă a fost omul destinului, dar mi se pare extraordinară consecvența cu care a urmărit să schimbe lucrurile și să dinamizeze societatea românească, deși clasa din care făcea parte n-avea decît de pierdut de pe urma acestui proces.

SPORT

Adio, Romario

L-AM VĂZUT jucînd pe acest Asprilla. E tare. Tipul poate răsturna o apărare de unul singur, și, cînd crezi că i s-au terminat cărbunii, atunci explodează. Tehnic și ciinos, tipul are imaginație, simte jocul și adulmecă unde va ajunge mingea. Așa că, spre deosebire de alți atacanți, pe el nu-l vezi rătăcind în terenul adversarului. Singurul mijloc ca să-l domolești e să pui un apărător lingă el. Unul suficient de rapid, încît să nu-l lase să ajungă la minge.

Columbianul are însă plămîinii zdraveni, deci ar fi nevoie de un fundaș pe măsură. Cu atît mai mult cu cît tipul se duce după minge pînă în partea lui de teren. Și de-acolo pornește spre poarta adversă ca schiorii pe pîrtie. Lăsat să-și ia avînt, accelerează treptat și cred că dacă nimerește pe un culoar liber, nu se mai oprește pînă nu vede mingea în poartă. E un Romario, mai puțin tehnic, dar mai viguros. Dacă au columbienii încă unul pe măsura lui, Iordănescu va trebui să-i antreneze pe mijlocași să facă un pressing mai tăios decît giletul cu două lame.

Americanii i-au învins pe norvegieni, cu 2-1, dar i-au învins. Victoria asta i-a făcut pe cei care stau în cantonament și se antrenează să ridice capul împotriva „europenilor” lor. Reacție

INDISCUTABIL, momentul lansării pe piață a noii serii din „Panoramicul radio-tv.” (32 pagini color, 300 de lei) s-a dovedit foarte bine ales. În preajma revelionului, tirajul nu avea cum să nu se epuizeze, curiozitatea publicului față de propunerile programului sfîrșitului de an fiind, cum era de așteptat, foarte mare. Este ceea ce constată, o săptămîină mai tîrziu, și directorul revistei în editorialul *Al doilea pas*, editorial a cărui veritabilă obsesie o reprezintă, însă, capacitatea „Panoramicului” de a se adapta la „mecanismele economiei de piață”.

Așadar, deși „am căutat să stabilim un preț cît se poate de rezonabil pentru această revistă care, prin însăși menirea ei, are privilegiul să stea 8-10 zile sub ochii dumneavoastră, iar prețul unui exemplar abia dacă-l depășește pe acela al unui ou” (în paranteză fie spus, întru respectarea deplină a adevărului, precizăm că la începutul lui ianuarie, cu 300 de lei se puteau cumpăra două ouă), editorialistul abordează cu oarecare neliniște viitorul: „Revelionul e numai o dată pe an și, în această sărbătorească împrejurare, omul își deschide mai ușor punga. Dar o va face și în continuare? Va voi sau va fi în stare s-o facă?” Numai că, depășind cu grație deznădejdea, în așteptarea răspunsului, ni se promite „o revistă bine informată și frumos pusă în pagină. De astă dată, color. Pentru ca să ieșim cu toții, măcar în acest fel, din cenușii vieții de fiecare zi”. E prea devreme să verificăm promisiunile și

să emitem judecăți definitive, avînd în vedere că, pînă în această clipă, au fost tipărite doar 4 numere (1 în 1993, 3 în 1994). Totuși, la nivelul repartizării pur cantitative a spațiului tipografic, o anume stabilitate se întrevinde cu ușurință: din 32 de pagini, cca. 50% sînt destinate detalierei programului săptămînal și reclamelor, 25% noutăților din lumea filmului în general și a filmului de televiziune în special, restul fiind rezervat vieții instituției. Cîteva cuvinte despre această din urmă secțiune, ce merită toată atenția și prin care actualul „Panoramic” reactualizează tradiția presei de specialitate românești (de la „Radiofonia”, noiembrie 1928, la „Secolul radiofoniei”, decembrie 1947), mereu preocupată în constituirea unei adevărate istorii vii a radiofoniei naționale. Cum se știe, acum patru decenii, „Programul radio” (noiembrie 1951) redusese drastic spațiul destinat acestei istorii, slujite altădată de mari nume ale culturii noastre moderne: Tudor Arghezi, Tudor Vianu, Constantin Brăiloiu (seria de avangronici muzicale), Felix Aderca (*Cronica bunului radiofonist*), Adrian Maniu, Mihail Jora, Dimitrie Gusti și alții alții, așa că gestul recuperator al „Panoramicului” este, din toate punctele de vedere, semnificativ. E timpul să reintrăm în normalitate și, în această direcție, inițiativa revistei de a deschide un ciclu ca *Biografia unei emisiuni* este un semn încurajator, la fel, vizibilă expansiune (de la nr. 1 spre nr. 3) a spațiului pus la dispoziția diferitelor redacții pentru detalierea proiectelor de viitor. Iată de ce, exact acum cînd informația pare a avea șansa să circule fără opreliști, amnezia „Panoramicului” față de evenimentele petrecute în chiar instituția pe care o reprezintă în fața opiniei publice ne apare cu totul de neînțeles, cu atît mai mult cu cît aceste evenimente s-au aflat, timp de două săptămîni în centrul presei de toate orientările, al debaterilor parlamentare, al emisiunilor de radio și televiziune. În nr. 52/ 1993, Paul Everac, atunci Director General al Televiziunii Române, credea că trucarea adevărului mai poate fi perpetuată. Evident, opțiunea sa se îndrepta spre culoarea roz: „Nu putem fi tot timpul descrețîți la frunte, căci de-aia ni s-a dat frunte ca s-o mai încrețim din cînd în cînd de gînduri, mai ales cînd situația pe total nu e chiar roză. Noi putem să bîgăm mai mult roz în emisiune (nu și în viața social-economică), dar poate băgați și Dumneavoastră mai multă seninătate în recepție și comportament.” „Panoramicul” a publicat, fără ezitare, în chiar primul număr color, acest text, deloc surprinzător pentru mulți dintre noi și, desigur, instructiv pentru posteritate. Nu a fost, însă, la fel de prompt în a informa ce s-a întîmplat mai departe, așa încît, pentru cititorul anului 2015, de pildă, care își propune să cunoască destinul instituției citind organul ei de presă (adică exact săptămînalul aici analizat), Paul Everac este, încă, la mijlocul lui ianuarie, Directorul General al Televiziunii. Spun la mijlocul lui ianuarie, căci redactez aceste rînduri, azi, 18 ianuarie 1994. Restul e tăcere.

Tușier

Sirene, poliție și... concursuri

LA PRIMA ediție a Festivalului Concurs „Marin Preda” (1982), organizatorii de atunci l-au invitat cu mare alai, în satul natal al cunoscutului prozator teleormănean, pe beneficiarul unui dubios deces: Ion Lăncrănjan, instalat, prin aranjamente de culise, pe scaunul de deputat în M.A.N., în locul marelui dispărut. Era, incontestabil, nu numai o mare nerușinare, dar și un sacrilegiu!

Ce s-a întâmplat acolo, în Siliștea Gumești (Nouă) nu se putea scrie în acele vremuri: o primire vulgar regizată, adică triumfală, dar nu mai puțin grotescă și obositoare, după tipicul cunoscut, însă, evident, la nivelul care i se cuvenea obedientului „intrus”.

„Moromeții”, de la cei de la Grădiniță și Școala Generală, până la bătrânii în bastoane și cărje, treziți cu noaptea-n cap, au luat, oamenii, sărmanii, poziția de drepti, la comandă, cu flori în mâini, într-o chinuitoare și nesfârșită așteptare, sub soarele torid, de-a lungul drumului, făurind un tunel, prin care, transfigurat de fericire, avea să treacă, urmat de o numeroasă și pestriță suită, deputatul comunist, autor al cărții *Drumul câinelui*.

Un distins critic literar, acum academician, fost prieten al marelui sărbătorit, ofta plin de obidă: „Dacă Marin Preda mai comunică acum în vreun fel cu noi, e sigur că se răsucesc în mormânt. Cine l-a adus pe Lăncrănjan aici, un grafoman pe care Monșerul nu l-a agreat și nu l-a creditat niciodată ca scriitor? Nu se poate, nu se poate!”, protesta domnia sa...

„Ba se poate, ba se poate!”, îl contraziceam noi tardiv și încă tot oripilați acum. La noi totul e posibil, mai ales împotriva firii...

Să-i iertăm totuși pe morți, căci suntem creștini, dar..., dar „anii trec, copiii cresc, se schimbă tot ce-i omenesc și noi”... Ce facem noi? urmașii? Noi îl contrazicem „neabătut” pe delicatul poet (Duiliu Zamfirescu), adică nu ne mai schimbăm. Noi... încremenim „în proiecte” și „tradiții revoluționare, comuniste”. Adică, acum, la ultima Ediție a Festivalului, decembrie, 1993, nu mai vine deputatul Ion Lăncrănjan, cu toată suita, aleasă pe sprânceană de la C.C. și Uniunea Scriitorilor, însoțit de culturnicii și „ziariștii” de la județul Teleorman, ci onorabilul prozator

George Bălăiță, dar și mai boierește, adică într-o luxoasă limuzină și ... precedat, pe amărătețele șosele pline de gropi și zăpadă, de o sofisticată mașină a Poliției, dotată cu o sirenă extraterestră încât, observa un mucalit siliștean, a stărpit, cu țipetele ei, toate orățăniile de prin curți și din Poiana lui Iocan.

Între însoțitori, nelipsit, și fostul redactor-șef al Editurii „Cartea Românească”, Popescu Cornel, s-a pus pe avocat, cu ochii înfipti într-un petec de hârtie, smuls la repezeală din „Evenimentul zilei”, când pe... Petru Dumitru, când pe Eugen Barbu, fiind se pare sub un teribil efect tiraspoleano-sereist. I-a mai venit în ajutor un „critic literar de la *Tineretul liber*”, pe nume Ţone, care a „depus mărturie”, cu un dosar în brațe, că autorul *Gropii* îl „aprecia sincer” pe marele sărbătorit, iar nu „Grigurcu, cel care îl denigrează sistematic și în mod deșănțat; iată, vă arăt eu ce am scris în gazeta” (...cutare). „Lasă, domne, nu mai citi, că e târziu, se face noapte”, opinează cineva. Intervine prompt și Doamna soție a scriitorului, că dânsa știe: „Grigurcu îl ponegrește pe soțul meu, că nu i-a publicat cărțile...” Manifestația anti Grigurcu se încheie brusc prin apariția, ca din senin, a sculptorului Doru Drăgușin purtând în brațe un bust al Monșerului, lucrat în ghips, fără negi, cum zisese înainte Vasile Blendea, fotografii dispărutului, „că Oscar Han așa voia să-l pedepsească pe Marin Preda, care nu prea se dovedise politicos, la Mogoșoaia și, lasă că i-o plătesc eu, el stă singur la masă, am venit degeaba, nu ne bagă în seamă și bea vodcă, aha, lasă că o să-i mai pui eu pe statuie, când o să i-o fac, încă vreo doi negi în plus, să vază el, să...”

G. Bălăiță, pe post de trimis al Uniunii Scriitorilor, a tăcut chitic neschitând nici un gest atunci când nu mai puțin onorabilul său confrate Gh. Grigurcu era „înfierat” și... „spălat” cu zoaie. Că așa-s uneori, românii: sărbătorind pe câte un dispărut dintre cei vii, încep să-l îngroape pe un alt confrate, cât mai temeinic și cât mai adânc, chiar dacă acesta încă n-a murit... Într-adevăr, ca la noi la nimeni...

28 decembrie 1993
Anghel Gâdea

La întâmplare (2)

STAU pe bordura de piatră a cișmelei cu apa atât de rece și de curată și mă uit la *Catedrala Sfântul Petru* bătută de soarele Romei. Același soare care-i făcea pe Cezar, Horațiu, Virgiliu, Nero, Caligula și pe toți ceilalți păgâni iluștri, fiecare în felul lui să lase în urmă ori înaintea lor, umbre...

Dacă ceva este durabil, - după moarte - e decupajul pe care îl practică pe scoarța pământului, sau în memoria istoriei, statura, forma a câte unui om supraînvestrat, gândind, scriind sau trecând la acțiune pe loc cu o superbă încredere în destin: *alea jacta est!*...

O credință religioasă, cum este creștinismul, pornind de la cea mai săracă, mai umilă simplitate, să ajungă la atâtea teatrală măreție, la o gesticulație arhitectonică zdrobitoare, estetic...

Cum va fi arătat Catedrala la 326, când o clădise împăratul Constantin?

Oricum, departe de tot ce aveau să facă, după 1506, Rafael, Michelangelo, Rosselino, Maderno, Bernini, ale cărui colonade - ale acestuia din urmă - ne țin pe toți strânși într-o îmbrățișare încremenită, în timp ce cișmeaua curge, fără să facă altceva decât să-ți astâmpăre setea, vie, veșnică. Domul, - știu, - are o sută și treizeci de metri înălțime. Prea mult. Și, totodată, prea puțin. Îmi zic asta gândindu-mă la o bisericuță de lemn, măsurând, analfabetă, eternitatea...

Dar gândul cel mai subversiv, cel mai lipsit de pietate, care îmi trece mie prin minte, stând picior peste picior, așezat pe bordura de piatră răcoroasă a cișmelei, și trăgând pe furie din pipă, merge spre giuvaergiul, opticianul, filosoful genial din Amsterdam,

care spunea: *Deus sive Natura, Dumnezeu sau Natura...*

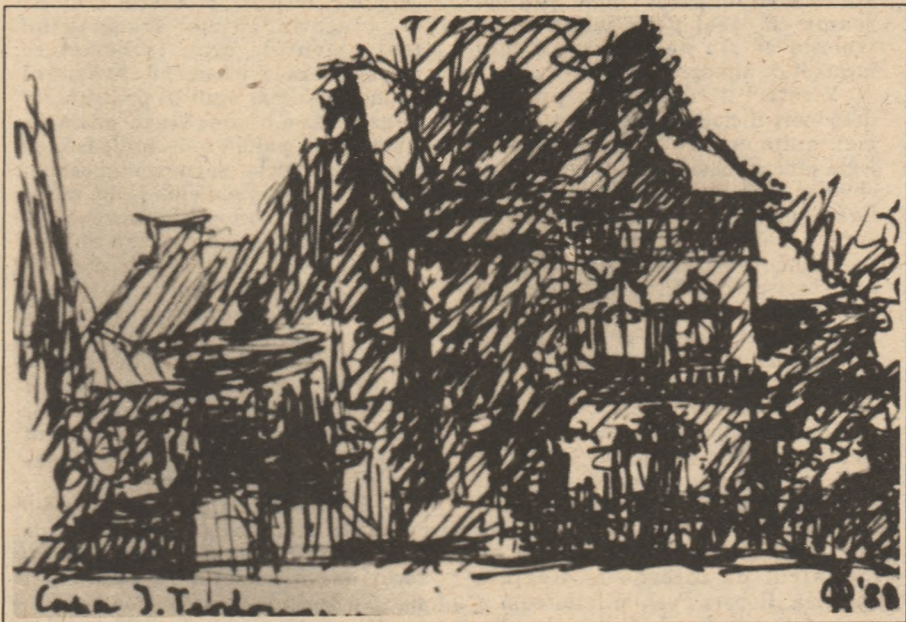
Nicăieri, El nu ar fi decât în noi înșine. Și, moleculă cu moleculă, în toată Firea. N i c i nu ai ce altar să-i ridici, El nefiind Spectator, Primitor de rugă și de ofrande, aflându-se, de fapt, înăuntru nostru, și niciodată în afară. E peste tot. Și, de aceea, nu vede, ci doar este. Nu mai rămâne decât să-l descoperi înăuntru tău; în grăunțele de energie din tine însuși, dacă-l găsești...

Zadarnic strigătul atât de armonios al arhitecturii pe care o privesc, - aproape cu reproș, - de pe marginea cișmelei, deși liniile impunătoare construcției mă copleșesc. Și primitivii aceia ce se rugau în fața câte unui copac, încredințându-i secretele lor simple, ca și dorințele, speranțele lor, simple și ele...

Rafael, Michelangelo, Rosselino, Maderno, Bernini, tu, mai ales, Bernini, care umpluși Roma de forme nepieritoare... Voi toți, care ați înălțat spre cer Catedrala, făceți-ne, vă rugăm, inventați-ne, un copac înfrunzit, voi care ați recreat lumea!...

...

Sus de tot, sub cupola grandioasă, pe culoarul circular, calculat în așa fel încât orice șoaptă ai șopti cu fața la zid, ea să se audă clar tocmai în partea cealaltă a ringului, stă, construită, cu mijloacele vremii, Suspiciunea, sistemul de control și de informații și de ascultare, atât de bine meșteșugit, căruia mulți prelați, peripatetizând, în cerc, îi căzură victimă. Deși, în principiu, fusese doar o performanță acustică; sau, cum se zice, o glumă...

Alexandru Ollan, *Casa Ionel Teodoreanu*; Meszaros Meda, *Paravanul*. Lucrări ce vor fi expuse la *Galeriile de artă „România literară”*.

O fosilă

Alte chipuri ale lui Conan Doyle

ÎNCERCÎND să dezvăluim publicului nostru fața mai puțin cunoscută a cîte unui scriitor englez ori american, am descoperit că unul din autorii mei preferați, Sir Arthur Conan Doyle (1859-1930), are și el mai multe ipostaze și se abate doar parțial de la tradiția încetățenită de colegii lui de breaslă (debut ca poet, apoi eselistică și critică literară și pe urmă găsirea drumului principal în proză sau dramaturgie). Arthur Doyle, irlandez de origine, cu o educație catolică primită în Scoția, apoi în școlile lezuite din Germania și Franța, a studiat medicina la Viena și în Anglia, și-a adunat vechii nume de familie Conan pentru a-și dovedi vechimea familiei, și-a deschis un cabinet medical și - în așteptarea clienților care nu se îmbulzeau - a început să scrie literatură.

În 1887, prin romanul scurt *Un studiu în stacojii*, a dat naștere unui nou detectiv celebru (după cel zămisliți de Edgar Poe și Gaboriau) și l-a botezat *Sherlock* (după un teren de cricket unde a dobândit o mare victorie) și *Holmes* (după autorul său favorit, romancierul american Oliver Wendell Holmes, 1809-1894). L-a alcătuit după chipul și asemănarea unuia din profesorii săi, un maestru al deducției în materie de diagnostic - inclusiv psihologic - precum și a unui medic modest înzestrat cu oarecare umor. Sherlock Holmes a crescut în importanță și popularitate printr-un nou roman *Semnul celor patru*, și apoi, la cererea publicului, a reapărut în zeci de nuvele publicate în reviste. Numai că Doyle a vrut să renunțe la el ca să-și poată satisface dorința de a scrie altfel de literatură - științifico-fantastică dar mai ales romane istorice - de pildă, despre războaiele napoleoniene. Ca atare, l-a făcut pe Sherlock Holmes să cadă într-o prăpastie din Alpi, dar valul cumplit de indignare populară l-a silit să-l reînvie în 1905. Comentariul contemporanilor săi a fost: „Cînd a căzut de pe stîncă aceea, poate că n-a murit, dar n-a mai fost niciodată cum era la început”. Gurile rele spuneau că datorită *Întoarcerii lui Sherlock Holmes* l-a ridicat Regina Victoria pe Arthur Conan Doyle la rangul de cavaler - dar alții susțin că l-a răsplătit astfel pentru o broșură care explica satisfăcător rolul Angliei în războiul burilor.

Conan Doyle a acoperit și alte domenii ale literaturii (inclusiv de anticipație - de exemplu *Lumea dispărută*), dar în ultimele decenii de viață - ca și în cazul lui Haudeu - moartea fiului în războiul din Franța l-a accentuat preocupările pentru științele oculte (domeniul în care a produs în 1926 și o istorie a spiritismului).

Nu e lipsit de interes să vedem cum și-a sintetizat Conan Doyle însuși existența, în prefața la volumul *Memorii și aventuri*, 1924 :

„Am avut o viață care cred că ar putea foarte greu să fie întrecută în privința varietății și aventurilor palpabile. Am știut și ce înseamnă să fii sărac și ce înseamnă s-o duci destul de bine. Am gustat din toate felurile de experiență umană. Am cunoscut mulți dintre cei mai remarcabili oameni ai timpului meu. Am făcut o lungă carieră literară după studiile medicale care mi-au adus titlul de doctor al Universității din Edinburgh. Mi-am încercat mîna în tot felul de sporturi - printre care boxul, cricketul, biliardul, automobilismul, fotbalul, aeronautica și schiul - fiind primul care l-am introdus pentru călătorii lungi în Elveția. Șapte luni le-am petrecut ca doctor pe o balenieră din Oceanul Arctic, iar apoi în aceeași calitate am străbătut coasta de vest a Africii. Am participat la trei războaie - în Sudan, în Africa de Sud și în Germania. Viața mi-a fost presărată cu aventuri de tot soiul. Pînă la urmă am fost constrîns să-mi închin ultimii ani răspîndirii în lume a rezultatelor finale la care am ajuns după treizeci și șase de ani de studiere a științelor oculte; spunîndu-i lumii aceste lucruri m-am străduit să-l deschid ochii asupra importanței copleșitoare a chestiunii. Îndeplinindu-mi această misiune am călătorit deja peste optzeci de mii de kilometri și m-am adresat unui număr de trei sute de mii de ascultători, pe lîngă faptul că am scris șapte cărți pe această temă. Iată viața pe care am povestit-o amănunțit în *Memorii și aventuri*.”

Pentru paginile de față am ales o amintire despre perioada de formare a lui Conan Doyle, sub aripa ocrotitoare a unui doctor calm și bonom, care a intrat în compunerea portretului lui Sherlock Holmes (autorul l-a adăugat apoi pipa, șepcuța cu urechi, macferlanul, vioara, oplul, trăsnaile și cîte și mai cîte).

PRIMA mea întrevvedere cu doctorul James Winter a avut loc în împrejurări dramatice, producîndu-se la două după miezul nopții în dormitorul unei căsoaie vechi. De două ori l-am lovit cu picioarele peste vesta lui albă și i-am aruncat pe jos ochelarii cu ramă de aur, în timp ce el, cu ajutorul unei complice feminine mi-a înăbușit țipetele furioase cu un șorțuleț de flanelă și m-a aruncat într-o baie fierbinte. Mi s-a relatat că unul dintre părinții mei care se întîmpla să fie de față a spus în șoaptă că am plămîni buni. Nu-mi pot aminti cum arăta pe atunci doctorul Winter, căci aveam alte lucruri la care să mă gîndesc, însă felul cum a descris el înfățișarea mea e departe de a fi măgulitor. Un cap ciștos, trupul ca o gîscă jumulită, picioarele foarte crăcănate cu tălpile întoarse înăuntru - acestea sînt elementele principale pe care le mai ține minte.

De atunci încolo epocile din viața mea au fost marcate prin atacurile periodice la care mă supunea doctorul Winter. M-a vaccinat, mi-a deschis un abces, mi-a făcut scarificări cînd am avut oreion. Trăiam într-o lume pașnică și el era singurul nor care o amenința. Dar în cele din urmă a venit și o vreme de boală adevărată - o perioadă de luni de zile în care am zăcut înlăuntrul pătuțului meu împletit din răchită și atunci am învățat că fața lui aspră se mai poate și destinde, că cizmele acelea țărănești scârțîtoare, se pot apropia neauzite de un pat de suferință și că vocea aceea aspră se poate îndulci pînă la șoaptă cînd se adresa unui copil bolnăvior.

Acum copilul însuși e medic și totuși doctorul Winter e același din totdeauna. Nu percep nici o schimbare față de prima amintire pe care o am despre el - afară doar de faptul că șuvițele albe i s-au înmulțit iar umerii uriași i s-au mai lăsat. E foarte înalt, dar acum, încovoidu-i-se spinarea, a pierdut cîteva centimetri buni. Spinarea aceea mare a lui s-a aplecat de atîtea ori asupra paturilor bolnavilor, încît a înțepenit în această formă. Fața lui e de culoarea mobilei de nuc, reflectînd lungile călătorii făcute iarna cu trăsura pe drumuri pustii de țară, în bătaia aspră a vîntului și a ploii. Din depărtare a-i zice că are obraji netezi, dar cînd te apropii mai mult îi vezi plini de nenumerate schimbări de culoare merele de anul trecut. Nu se vîd bine cînd fața e imobilă, dar de cîte ori rîde are raze ca un geam crăpat și-ți dai seama că, deși pare cam bătrîn, trebuie să fie de fapt mult mai încercat de ani decît arată.

Vîrsta lui reală n-am putut-o descoperi niciodată. Am încercat de mai multe ori să-i urmăresc genealogia pînă la domnia lui George IV și chiar și pînă în timpul Regentei, dar fără a putea ajunge vreodată chiar la sursă. Probabil că mintea lui a fost deschisă foarte devreme pentru impresii diferite, dar tot atît de probabil e și că s-a închis devreme, întrucît aspectele politice curente nu-l interesează mai deloc, în schimb se pasionează cu fervoare de chestiuni de-a dreptul preistorice. Clatină din cap cînd vorbește de prima Lege a Reformei de la începutul secolului XIX și-și exprimă mari îndoieli în privința înțelepciunii ei. Iar de cîte ori îl încălzește un pahar de vin, l-am auzit criticîndu-l amarnic pe ministrul de interne al Reginei Victoria, Robert Peel, și felul cum a renunțat el la Legile Cerealelor din prima jumătate a secolului trecut. Moartea aceluia om de stat a pus capăt istoriei Angliei iar doctorul Winter se

referă la tot ce s-a mai întîmplat de atunci încoace ca la un declin neimportant.

Abia după ce am ajuns medic am putut să apreciez faptul că el reprezintă în totalitate o relicvă a unei generații trecute. Își făcuse studiile medicale în cadrul aceluia sistem demodat și dat acum uitării, în care un tînăr devenea ucenicul unui chirurg, în vremurile cînd studiul anatomiei se făcea cel mai adesea prin profanarea unor morminte. Opiniile lui despre propria sa profesie sînt încă și mai reacționare decît cele politice. Cincizeci de ani de activitate i-au adus prea puține progrese, deși succesele nu i-au lipsit. Vaccinarea făcea parte din învățămintele tineretii lui, dar cred că în taină manifestă preferință pentru inoculare. Le-ar lua în mod curent sînge pacienților dacă nu s-ar izbi de împotrivirea opiniei publice. Consideră cloroformul o inovație primejdioasă și întotdeauna cînd aude pe cineva pomenindu-l, face „Tt-tt-tt”. A fost auzit făcînd comentarii ciudate despre Laënnec și referindu-se la stetoscop ca la „o jucărie franțuzească de modă nouă”. Poartă un asemenea instrument în pălărie, din respect față de așteptările și speranțele pacienților, dar, fiind atît de surd, n-are absolut nici o importanță dacă îl folosește sau nu.

Citește întotdeauna săptămînalul medical, - dintr-un simț al datoriei - așa că are o idee generală cu privire la progresele științei moderne. Dar persistă în a le considera niște simple experiențe pe un plan mai vast și totuși nu mai puțin ridicole. Teoria microbiană asupra bolilor l-a făcut multă vreme să chicotească ironic, și gluma lui obișnuită în salonul de spital sau în camera unui bolnav era „Vă rog, închideți ușa să nu intre microbi!” Cît despre teoria evoluționistă a lui Darwin - aceasta i s-a părut cel mai bun banc al secolului: „Odraslele în camera copiilor și strămoșii în grajd” striga el, iar apoi rîdea pînă-i dădeau lacrimile.

EA TÎT de grav rămas în urmă încît uneori, întrucît lucrurile evoluează pe orbita lui obișnuită, spre propria lui nedumerire, se trezește confruntat cu moda. De exemplu, tratamentul dietetic era foarte *en vogue* în tineretea lui și practica lui în acest domeniu este mult mai serioasă decît a oricărui altă cunoștință de-ale mele. Și masajul îi era un procedeu familiar încă înainte de a-l fi descoperit generația noastră. Și-a făcut ucenicia și educația într-o vreme cînd instrumentele erau într-o stare rudimentară, iar oamenii învățau să se încreadă mai mult în propriile lor degete. Are o adevărată mîna de chirurg, cu palma mușchuloasă, cu degetele subțiri - „și cu cîte un ochi în buricul fiecărui din ele”. N-am să uit așa ușor cum doctorul Patterson și cu mine l-am operat pe Sir John Sirwell, deputatul din circumscripția noastră, și n-am izbutit să-i găsim piatra. A fost un moment groaznic. Era în joc cariera amîndurora. Și atunci doctorul Winter, pe care din simpla curtoazie îl rugasem să ne asiste, a introdus în rană un deget care ochilor noștri tulburi de emoție ni s-a părut lung de 20 cm. și cînd l-a scos a adus în vîrfurile lui calculul căutat.

- E întotdeauna prudent să porți o pietricică dintr-astea în buzunarul de la vestă (ne-a zis el ricanînd satisfăcut) dar presupun că voi aștia tineri nu vă coborîți la un asemenea nivel.

Împreună cu colegii mei l-am ales Președintele Filialei noastre a Asociației Medicale Britanice, dar după prima ședință a demisionat:

- Tinerii mă copleșesc. Nici nu înțeleg despre ce discută.

Și totuși pacienții lui înfloresc. Are acea atingere magică și vindecătoare - magnetismul care sfidează orice explicație ori analiză și care totuși reprezintă un fapt evident. Simpla lui prezență lasă în urmă speranță și vitalitate în sufletul și trupul pacientului. Vederea bolii îl afectează ca praf de pe mobilă pe o gospodină. Îl supără și-l enervează:

- Tă, tă, tă, așa ceva nu se poate! strigă el de câte ori preia un caz nou. Și alungă moartea din cameră cum ai zice hiș unei găini. Dacă intrusa refuză să plece, când singele circulă mai încet, iar ochii se împăienjenesc, tocmai atunci doctorul Winter e mai folositor decât toate medicamentele din dulăpiorul lui. Muribunzii se agață de mîna lui de parcă prezența lui masivă și viguroasă le-ar da mai mult curaj să înfrunte marea trecere; iar fața lui binevoitoare și bătută de vînturi și ploaie este ultima impresie pămînteană pe care mulți suferinzi au dus-o cu ei pe tărîmul necunoscut.

CÎND ne-am instalat în zonă -, doctorul Patterson și cu mine, amîndoi tineri, energici și moderni, - am fost primiți mai mult decât cordial de doctorul vîrstnic care s-a arătat de-a dreptul fericit să-l mai degrevăm de o parte din pacienți. Aceștia însă își urmau propriile lor inclinații - obicei antipatic pe care îl au mulți bolnavi - așa că noi am rămas neglijați cu toate instrumentele noastre moderne și alcaolizii de ultimă oră, pe cînd el trata întregul ținut cu calm și siminichie. Amîndoi țineam mult la bătrînel dar în același timp, în intimitatea conversațiilor noastre în doi, nu puteam să nu-i criticăm deplorabila lipsă de judecată.

- Mă rog, pentru sărăcime mai merge, zicea Patterson, dar la urma urmei clasele educate au dreptul să-i ceară doctorului lor să știe măcar diferența dintre murmurul mitral și ralur bronșitic. Concepția rațională și nu cea simpatetică constituie esențialul.

Eram perfect de acord cu Patterson în tot ceea ce spunea. S-a întîmplat totuși ca foarte curînd după aceea să izbucnească epidemia de gripă spaniolă și cu toții să fim solicitați pînă la istovire. Într-o dimineață, cînd îmi făceam rondul pe la pacienți, l-am întîlnit pe Patterson care mi s-a părut palid și stors, la capătul puterilor. Iar el a făcut aceeași observație despre mine. De fapt nu mă simțeam deloc în puteri și toată după-amiaza am zăcut pe canapea cu o migrenă îngrozitoare și cu dureri în toate încheieturile. Seara nu mi-am mai putut ascunde faptul că m-a lovit și pe mine flagelul și am simțit că trebuie neapărat să consult un medic. Firește că m-am gîndit la Patterson dar nu știu cum ideea de a-l vedea mi s-a părut brusc respingătoare. Mi-am amintit de atitudinea lui rece și critică, de întrebările lui nesfîrșite, de testele și ciocănelile lui. Vroiam ceva care să reprezinte o alinare - ceva mai omenos, mai blînd.

Mi-am strigat menajera și i-am spus:

- Doamnă Hudson, vă rog frumos să fiți amabilă să mergeți pînă la doctorul Winter să-i spuneți că i-aș rămîne foarte îndatorat dacă ar avea bunătatea să treacă pe la mine.

Doamna Hudson se întoarse în cîteva minute cu răspunsul:

- Doctorul Winter o să treacă pe la dumneavoastră peste o oră, domnule, pentru că acum a fost chemat să-l îngrijească pe doctorul Patterson.

Prezentare și traducere de
Andrei Bantaș

Premiul „Cervantes” 1993

„NOBELUL” literelor hispanice încoronează anul acesta pe Miguel Delibes, prozator spaniol în vîrstă de 73 de ani, originar din Valladolid, Castilla la Vieja, adică din „nucleul dur” al Spaniei și hispanității. Din creația autorului, publicul românesc cunoaște în traducere una din cărțile sale fundamentale, intitulată *Cinco horas con Mario* («Cinci ore cu Mario»); să adăugăm la aceasta și un reper pentru cinefili: filmul *Los santos inocentes* («Sfinții inocenți») de Mario Camus, realizare de vîrf a cinematografului spaniol în deceniul trecut, este o adaptare a romanului cu același nume (din 1981) al actualului laureat.

Născut în 1920, Miguel Delibes este licențiat în Drept și Științe Comerciale, dar traiectoria sa profesională s-a desfășurat îndeosebi în spațiul jurnalismului (a condus multă vreme, în orașul natal cotidianul «*El Norte de Castilla*») și al literaturii. A debutat - fericit - în 1948, cu *La sombra del ciprés es alargada* («Umbra lungă a chiparosului»), roman distins în același an cu Premiul Nadal. Neobosit profesionist al scrisului, dotat cu o putere de muncă de invidiat, Delibes nu a încetat de atunci, într-un ritm constant și tenace să dea la iveală aproximativ un volum pe an, împărțindu-și echitativ inspirația între cărți de ficțiune și altele, dedicate celebrării celei de a doua (?) patimi a scriitorului, care este vînașoarea.

În seria celor din urmă se înseriu sugestivele titluri: *La caza de la perdiz roja* («Vînătoarea potîrnichii roșii»), *Libro de la caza menor* («Cartea vînătorului de animale mici»), *Mis amigas las truchas* («Prietenii mei păstrăvii»), *El último coto* («Ultima rezervație de vînătoare») etc. - cuprinzînd puțin în aceeași care am putut avea acces). „Miguel Delibes”, scrie un critic, «este unul din rarii autori care posedă un teritoriu propriu» (César Alonso de los Ríos). Este vorba de cîmpul castilian, faimoasa mesetă cu vaste întinderi slab populate evocînd la proporțiile Europei imensitățile dezolate din *Far West*.... (De altfel, istoric vorbind, asemenea Vestului american: prin pionierat și

colonizare, a și fost „cucerită” - în Evul Mediu - această țară dezertată de arabi în fața înaintării creștine). În cărțile sale de vînătoare, deci, peisajul auster al Castiliei - privit fratern și participativ - trăiește și freamătă în ritmuri panteiste și cu o forță de contagiune poetică ce îl așează de drept pe autorul spaniol alături de rusul Turgheniev, de românul Sadoveanu, sau de bulgarul Emilian Stanev... Pe de altă parte, tematica cinegetică l-a condus în mod logic pe Delibes la reflecția ecologică, și astfel poetul unui oțu aristocratic s-a convertit într-un vehement scriitor angajat; de partea naturii și împotriva iresponsabil-sinucigașei manii destructive ce a pus stăpînire pe omul modern.

Dar pasiunea pentru *plein air* se vede și se simte și în opera romanescă a autorului. Din ea decurge în primul rînd predilecția acestuia pentru mediile rurale; la rîndul ei opțiunea tematică îi dictează și o tehnică pe măsură, adică oarecum tradițională, mizînd nu atît pe inovația formală, cît pe soliditatea reprezentării sociale. Ceea ce nu înseamnă că lumea narativă a lui Delibes ar fi unidimensională ori desuetă. Bunăoară, în opera transpusă filmic de Mario Camus, realismul fundamental face casă bună cu ceea ce Camilo José Cela a numit «*tremendismo*», adică un naturalism al violenței, îngroșat pînă la a dobîndi tente expresioniste. Este, am zice, o tragedie rurală, localizată într-un «*cortijo*» („conac”) din Extremadura, avînd drept *hybris* ancestrala prerogativă a umilirii pe care «*el señorito*» („stăpînul”) o exercită - nu din reală perversiune ci doar din feodală indolență - asupra unor existențe lipsite de apărare, iar drept deznodămînt oribila imolare - fără revoltă sau ură ci parcă la porunca unei justiții catartice - de către idiotul Azarias, cel mai umil dintre supușii săi. Nota specifică a lui Miguel Delibes, dincolo de acest subiect de mare duritate, (care ar fi putut fi inventat și de Giovanni Verga sau de Liviu Rebreanu) este însă profundul sentiment de milă cu care privește morbidul și monstruosul, fără a le îndulci, de altfel, cîtuși de puțin. Din acest punct de vedere ne amintește de modul în care a fost receptat naturalismul de către unii scriitori est-europeni (grecul Alexandros Papadiamantis, românii Ion Agârbiceanu și Pavel Dan,

Tolstoi chiar, Dostoievski fără doar și poate), unde patologicul dobîndește o pronunțată conotație transcendentă, foarte aproape de sfințenie. Dacă impresia mea este corectă în legătură cu Delibes, atunci titlul «Sfinții inocenți» pe care îl poartă acest roman trebuie înțeles literal, fără pic de ironie.

Miguel Delibes este considerat unul din meștrii spaniolei actuale, o limbă care - ca de altfel mai toate celelalte limbi europene - traversează din păcate o fază de sărăcie și de „barbarizare” sub impactul culturii de masă. Ca orice mare scriitor, el știe să convertească adversitățile în stimulente. De pildă predilecția pentru tematica rurală îi îngăduie să ducă la bun sfîrșit autentice operațiuni de „ecologie stilistică”, salvînd acele cuvinte periclitare prin dispariția lumii satului, ce constituie mediul lor natural de existență. De asemeni, sub imperiul dictaturii franchiste și al cenzurii, Delibes a dezvoltat o serie întregă de strategii - bine cunoscute nouă, celor din Est - pe care le numește «stilul indirect». Iată cum explică el însuși, într-un interviu, procedurile respective cu referire la un alt roman, citat anterior: «Da, cred că am tendința să-mi ascund stilul. Acest simț al indirectului, această pudoare, dacă stau să mă gîndesc, sînt trăsătura dominantă în «Cinci ore cu Mario». În așa măsură încît m-am văzut nevoit să modific structura narațiunii. Așa cum fusese conceput inițial subiectul - cu Mario în viață - cenzura mi l-ar fi masacrat. Astfel încît mi-am recompus romanul: l-am omorît apoi am întreprins dezvăluirea lumii interioare a celui incomod personaj prin mijlocirea unui monolog al văduvei, în prezența cadavru-lui soțului ei. Inversiunea de structură a permis romanului să treacă de cenzură și, în plus, a constituit, efectiv, un exercițiu de stil indirect.»

O atare reușită însă, deși reală, nu constituie pentru scriitorul spaniol un motiv de orgoliu: «E dureros să recunoști că cenzura poate aduce o anume îmbogățire a stilului. Eu unul prefer modalitățile de a-l îmbogăți în libertate.»

Iată o lecție de modestie de care ar trebui să țină seama și unii nostalgici literatori de pe la noi, cărora confortabilul sentiment de a fi „rezistat prin creație” le-a devenit din *alibi* o îmbătătoare apă rece.

Victor Ivanovici

Dicționar enciclopedic al iudaismului

● În ochii responsabililor de la Editura *Cerf*, *Dicționarul enciclopedic al iudaismului* (1722 pagini) nu are doar valoare ecumenică ci și civică. „Înainte chiar de orice considerație politică – scriu ei – este vorba de o elementară justiție, de o recunoaștere și de o grațitudine față de prestigiosul aport al iudaismului adus culturii și față de autenticul acces la adevăr care atestă propriile cercetări și propria viață”. În imagine: La Ierusalim, în fața „zidului occidental”, unul din locurile sfinte prin excelență. În secolul al XV-lea, cei care nu erau evrei l-au numit „zidul plîngerii”, aluzie la evreii care mergeau acolo să deplîngă distrugerea Templului.

Retrospectivă

● Pînă la sfîrșitul lunii februarie, trei din cele mai importante muzee americane con-

sacră regizoarei Nelly Kaplan (în imagine) o retrospectivă a operelor sale. Astfel, filmele sale, care uneori sînt mai cunoscute dincolo de Atlantic decît în Franța, sînt prezentate la Museum of Fine Arts din Boston, National Gallery din Washington D.C. și Webster University din Saint-Louis (statul Missouri).

Reflecții și aforisme

● Cine este adevăratul sau cel mai bun Chateaubriand? Tinere generații de odinioară au crezut că visează cu Atala sau cu René; cercurii pioase au crezut că „Martirii” le-ar legăna credința în vreme ce ar fi citit *Viața lui Rancé* care este mult mai puternică. Mulți nici nu știau încă despre capodopera sa absolută care avea să rămîină *Memorii de dincolo de mormînt*. Dar iată că Editura Fallois propune volumul „Reflecții și aforisme” care ar putea să fie o altă sugestie privind opera lui Chateaubriand.

O biblie a lui Gutenberg

● O biblie tipărită de Gutenberg în secolul al XV-lea, una dintre cărțile cele mai rare și prețioase din lume, a ieșit la iveală recent la Moscova, după ce rămăse ascunsă o jumătate de secol în arhiva Bibliotecii de Stat Ruse. Biblia fusese găsită într-un muzeu din Leipzig de către trupe ale Armatei Roșii la sfîrșitul celui de al doilea război mondial. Acum, autoritățile rusești au hotărît să facă publică existența acestei valori, fără vreo aluzie la restituirea ei Germaniei. Biblia a fost prima operă importantă tipărită de Johan Gutenberg. În lume mai există astăzi 46 de exemplare, cea de la Moscova fiind una din cele 12 tipărite pe piele de vițel. Biblioteca moscovită va prezenta în curînd această biblie într-o expoziție în care se vor mai afla alte 600 de cărți rare.

Al doilea roman

● Louise Lambrichs a publicat recent cel de al doilea roman al ei, *Jurnalul lui Hannah* (Editura *La Différence*). Așadar, o carte sub forma unui jurnal al cărui autor presupus, Hannah, face unele mărturisiri privind existența sa și sfîrșește prin a-și declara că nu mai suportă nici un episod în plus, pentru care a fost ea însăși responsabilă și victimă deopotrivă. Forma adoptată de Louise Lambrichs, fiind bine stăpînită, permite evitarea defectelor genului, cînd afirmațiile sînt dureroase și greu de formulat.

Nuduri

● Assia Granatouff a fost în anii '30 modelul preferat al marilor fotografi ai epocii moderniste și al sculptorului Maillol. 70 de nuduri avînd-o ca model pe această frumusețe (pictată și de Kisling, Van Dongen și Derain) sînt reunite într-o expoziție la Mont-de-Marson, demonstrînd diversitatea privirii asupra aceluiași subiect, în fotografii de artă fără nici o umbră de vulgaritate. (În imagine - Assia văzută de Dora Maar.)

Tablouri dintr-o expoziție

● D.M. Thomas (în imagine) era puțin cunoscut cînd *Hotelul Alb* a devenit, în 1981, un best-seller internațional. Era o carte dificilă, un amestec de

coșmar, psihanaliză și poezie, avînd în centru holocaustul. Romanul i-a adus lui Thomas oarecare faimă și bani, dar și acuzații de plagiat, următoarele sale cărți nebucurîndu-se de o primire prea entuziastă. Noul său roman *Tablouri dintr-o expoziție* este o poveste complicată a unor false identități și orori reale, a ambiguității și duplicității, care începe la Auschwitz și continuă în Anglia zilelor noastre.

Agenții Kominternului

● La Hotel Lux din Moscova se întîlneau, începînd din 1919 agenții străini ai Kominternului. Acolo s-au urzit intrigile cele mai sinistre între militanții care se întreceau în denunțuri pentru a-i demonstra lui Stalin puritatea virtuților lor revoluționare. Un tablou copleșitor al acestei lumi, bazat pe mărturii extrase din arhivele de la Lubianka și din alte fonduri ultrasecrete alcătuiește Arkadi Vaksberg în cartea intitulată chiar *Hotel Lux* tradusă și în franceză, la Editura Fayard.

Romane și povestiri

● Ediția completă a operei narative (*Romane și povestiri*) a lui Friedrich Dürrenmatt (în imagine),

publicată în „Pléiade” (printr-o coeditare Gallimard și Einaudi), se bucură de o interesantă introducere a lui Eugenio Bernardi care, printr-o analiză convingătoare a fiecărei scrieri, ajunge să individualizeze în tema labirintului metafora centrală a lumii dürrenmattiene.

SCRISOARE DIN MALMÖ

Tihnitul trai burghez

LA MALMÖ, chiar dacă nu poți vedea marea din orice colț al orașului, îi simți însă neconținut prezența. Vîntul, păsările, aerul ușor sărat și umed sînt toate - bune, rele - darurile apei. Pînă în 1658 cînd Scane a revenit Suediei, portul și întreaga regiune făceau parte din regatul danez. Al treilea oraș ca mărime al țării azi, Malmö, prin 1520-30, întrecea cu mult în importanță Stockholmul, modest burg, pierdut undeva la hotarele lumii civilizate de atunci. Copenhaga, Lübeck, Malmö în schimb își disputau cu îndîrjire întietatea, urzînd alianțe sau destrămuînd ligi, după cum le dicta jocul marilor interese comerciale. Bogăția și mărimea acelor vremi și-au pus înconfundabila lor pecete pe oraș.

Mohoritul palat construit de danezi în apropierea țărmlului a fost transformat în muzeu al orașului și adăpostește mai multe secții de artă, de istorie, de științe naturale. Peste magnifica sală a regilor, cu plafonul sculptat în lemn, privește trufaș un rege danez. Unul din turnurile de apărare ale palatului a fost folosit ca închisoare o vreme. Suedezii evită să dea amănunte. Sînt vizibil jenați de condițiile inumane de detenție. Mă întreb ce-ar gândi ei despre Gherla, Pitești, Cavnic, Portița...

Piața mare din centrul orașului, străjuită de statuia ecvestră a lui Karol X Gustav, își evocă de asemenea din plin viața din înstăritul și puternicul Malmö. Amestecul de gotic tîrziu și renaștere - fațade fastuoase, frontoane în trepte, nișe cu arcuri frînte, cornișe sculptate, lei heraldici - se regăsesc la toate palatele și clădirile din jur. Imediat lîngă piață, se înalță din 1525 casa lui Jorgen Kock. Personaj renescentist, ivit parcă de sub pana lui Machiavelli, el a fost primar și tresorier în Malmö timp de 30 de ani. Nu e de mirare deci că, aidoma principilor, ieșea pe străzi flancat de săbiile și arcebuzele unei gărzi personale. În pivnițele casei sale, unde altădată se băteau monezi, se află azi un select restaurant. Fascinante la Malmö sînt ferestrele clădirilor. Larga, înalte, absorbînd cu lăcomie orice rază de lumină, rotunjite molatec sub vrejurile jugend-stilului, arcuite brusc, ori drepte și subliniate de chenare, alcătuiind jocuri de unghiuri ascuțite deasupra străzii sau descriînd senzuale curbe de miniaturale donjonuri - ferestrele orașului sînt de o infinită varietate și poezie. La fel de variate ca plastică și culoare sînt și fațadele imobilelor. Cărămida daneză, gri închis, aproape neagră, alternează cu cea de un roșu cald sau cu cea

galbenă precum mierea veche. Tot mai des însă apar noile materiale de construcție, impersonale, aseptice parcă - sticla, oțelul, aluminiul. Pînă și masivele, solemnele catedrale au cedat locul unor edificii moderne. Biserica Sf. Matteus, de pildă, seamănă mai curînd cu o sală de gimnastică. Acoperișul, înclinat, din sticlă, este susținut de coroanele unor copaci stilizați, din beton, ale căror siluete, în interiorul bisericii, joacă rolul tradiționalelor coloane.

Orașului muncitoresc Malmö nu-i mai sînt suficiente vechile săli de expoziții. Ca atare, bătrîna uzină de gaze, dezafectată, a fost și ea transformată în galerie de artă. Rooseum. În clădirea de cărămidă roșie cu creneluri, turnulețe și ogive e mare afluență de vizitatori, mai cu seamă simbăta și duminica. După ce se perindă prin săli, perechile de toate vîrstele, mamele cu cărucioare, prietenele octogenare se opresc la cîte o cafea sau la o prăjitură. La Malmö, din fericire, nici un seism social nu pare să zdruncine tihnitul, îndestulatul, sfîntul trai burghez.

Mădălina Nicolau

CENTRUL SOROS PENTRU ARTA CONTEMPORANA

anunta
PROGRAMUL ANUAL DE FINANTARE

1994

- ◆ Destinate artistilor, specialistilor in arta sau institutiilor artistice, bursele oferite de CSAC constau intr-un ajutor financiar ce se acorda pentru urmatoarele categorii de proiecte:

I. Proiecte din domeniul artelor vizuale contemporane:

1. Pregatirea unei expozitii sau a unei manifestari de arte vizuale.
2. Catalog al unei expozitii in curs de desfasurare, al unei viitoare expozitii sau retrospectiv, cu texte in limba romana si engleza.

II. Domeniul educational:

1. Finantarea de abonamente la publicatii internationale de arta pentru bibliotecile specializate de arta.
2. Suport financiar in organizarea de seminarii sau conferinte pentru artisti, istorici de arta, studenti, inclusiv licee de arta.

3. Suport financiar pentru participarea la cursuri postuniversitare in domeniul artei.

III. Domeniul mediatic:

1. Sponsozarea publicatiilor de arta (noi, precum si deja existente)
2. Sponsozarea editarii de carti de arta, albume, brosure etc.
3. Dezvoltarea proiectelor mediactice

IV. Domeniul schimburilor internationale.

Suport financiar acordat institutiilor in organizarea de expozitii sau conferinte avind ca tema subiecte din arta contemporana.

TERMEN LIMITA DE PREDARE A PROIECTELOR: 31 MARTIE 1994.

- ◆ Formularele vor fi depuse la sediul Centrului Soros pentru Artă Contemporană, Str. Stirbei Voda, nr. 1, CP 1-827, București, tel: 311 21 92; tel/fax: 311 21 93

sau la sediile FUNDATIEI SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISA din:

- Timisoara, Piata Victoriei 2, et. 3, 1900, tel/fax: 096/190 804
- Cluj, Str. Galaxiei, nr. 1/A, CP 73, 3400, tel: 095/150 163; fax: 095/197 121
- Iasi, Bd. Copou 19, CP 6-1356, 6600, tel: 098/146 935; fax: 098/147 100

CENTRUL SOROS PENTRU ARTA CONTEMPORANA

anunta
EXPOZITIA ANUALA
octombrie 1994

Tema *Discursul artistic - reflex al problemelor comunitatii*

Obiective

- Demonstrarea capacitatii artistului de a-si asuma o identitate sociala dincolo de limitele profesiei sale.
- Stabilirea cu prioritate a starilor de criza provenind din zonele critice ale spectrului social (minoritati de orice fel, grupuri marginale, categorii cu probleme de integrare).
- Explorarea potentialului interactiv al unor arii excluse din circuitul culturii (comunitati rurale, suburbane, institutii de sanatate, de reeducare etc.).

ETAPE:

- Investigarea zonei de interes.
- Elaborarea unui "discurs de identificare" pe cit posibil atipic, (convietuirea in comunitate ca modalitate de stabilire a unei "urme" in constiinta colectiva).
- Constituirea unei "piese de evidenta" asupra intregului proces, in asa fel incit ea sa poata fi comunicata la distanta prin mijloace rapide (telegraf, telefon, fax, e-mail) si / sau integrata intr-un eveniment complex (proiectii dia/film/video, performante etc.). Aceste materiale vor constitui substanta Expozitiei Anuale, rezultatul final, care va acumula mesajele si le va oferi, pentru o singura zi publicului.

Artistii interesati sint invitati sa trimita un proiect cuprinzind:

- schita de ansamblu;
- descrierea tehnica in detaliu;

Comitetul de organizare va sprijini realizarea din punct de vedere tehnic a proiectelor selectate.

Cu prilejul vernisajului un juriu international va acorda premii.

TERMEN LIMITA DE PREDARE A PROIECTELOR: 15 APRILIE 1994.

pe adresa

Centrul Soros pentru Artă Contemporană
Str. Stirbei Voda nr. 1 C.P. 1-827, București
cu mentiunea "pentru Expozitia Anuala"
Relatii suplimentare la telefon 311.21.92

«Noul Ev Mediu»

NU ULTIMUL merit al cărții *Le Nouveau Moyen Âge*, de eseistul francez Alain Minc, este temeritatea cu care autorul navighează în apele tulburi, furtunoase, ale stringentei actualități. Debusolarea umanității cere, dacă nu soluții, imposibile, în vremea asta de criză și derută, necunoscute pînă azi, cel puțin lucide analize și atitudini. E cazul eseului de care ne ocupăm.

Curînd după benefica, mult așteptată și, totuși, surprinzătoare prăbușire a comunismului, „satul” terestru s-a văzut pradă unor seisme, de ordin social, nemai-pomenite. Echilibrul precar al celor două imperii, Statele Unite și Uniunea Sovietică, dădea, la scară mondială, o mizerabilă, relativă stabilitate.

„Postcomunismul nu se rezumă nici la triumful necontestat al economiei de piață, nici la răzbunarea nașunilor, nici la un ipotetic imperiu american. Nu există nici o consecință dominantă și exclusivă. Toate sînt adevărate și toate sînt eronate. Această incapacitate de a descoperi principiul fondator al lumii postcomuniste e cea care, în felul său, ne întoarce la un Nou Ev Mediu.”

Și Alain Minc își desfășoară, într-un larg evantai, comparația sub semnul căreia stă întregul eseu:

„Un Nou Ev Mediu, într-adevăr: absența sistemelor organizate, dispariția oricărui centru, apariția solidarităților fluide și evanescente, indeterminarea, hazardul, fluul... Un Nou Ev Mediu: dezvoltarea „zonelor cenușii” care se înmulțesc în afara oricărei autorități, de la dezordinea pură la distrugerea treptată a societăților bogate prin mafii și corupții.

Un Nou Ev Mediu: slăbirea rațiunii, ca principiu fondator, în avantajul ideologiilor primare și al superstițiilor de multă vreme dispărute. Un Nou Ev Mediu: revenirea crizelor, zguduiriilor și spasmelor, ca decor al cotidianului nostru.

Un Nou Ev Mediu: locul din ce în ce mai restrîns al universului «ordonat» în fața unor spații și societăți, din ce în ce mai impermeabile la instrumentele noastre de acțiune, ba chiar și la capacitățile noastre de analiză.”

Iertat fie-mi citatul prea lung. Mi se pare că merită a sta sub ochii noștri, ca mostră de bună analiză, în spirit cartezian, ca răspuns la setea noastră de a înțelege, cît de cît, năucitoarea lume în care (mai) trăim.

Analiză carteziană? Bun. Dar care e răspunsul, atitudinea de luat în fața incontestabilului *ce-i de făcut* ce se ridică spectral, obsesiv, în fața conștiinței gînditoare?

Sub denumiri și cu nuanțe diferite, se pare că se impune,

azi, un curent de gîndire pe care l-aș numi nu raționalist ci, mai degrabă, anti-raționalist, anti-fatalist; pesimismul activ. În albia acestui curent se situează și Alain Minc, ca și Umberto Eco, care nu se sfiște să amintească de Gramsci, cel ce opunea pesimismului gîndirii, optimismul acțiunii.

În urma unui lucid și minuțios periplu în lumea relațiilor dintre state, națiuni, triburi, cu tragice aspecte, cu orori pe care le cunoaștem, concluzia eseistului e: să nu stăm cu brațele încrucișate.

Dar cum, mă întreb eu, omul de pe stradă. Adică să vorbim. În esență, la asta se rezumă acțiunea Marilor Puteri și a marilor personalități. (Pe lîngă, pe cît se poate, ajutor umanitar, și frontiere, pe cît se poate, întredeschise.)

Sîntem în lumea dilemelor insolubile. Ușor de spus: Să vorbească armele! Dar conflagrația mondială care ar putea izbucni? Și atunci? Atunci îl vedem, la televizor, pe scriitorul filosof Bernard-Henri Lévy, gesticulînd furios și frumos, în celebra cămașă albă, cu guler romantic răsfrînt, vociferînd patetic împotriva tuturor. Și atunci? Bombele continuă să cadă, și oamenii... și spitalele... și cimitirele... (N.B. Digresiunea mea. Alain Minc nu e vinovat cu nimic).

Alain Minc își încheie cartea de eseuri – în trei părți, avînd titluri suficient de grăitoare și sumbre (*Era flului*, *Timpul spasmelor*, *În căutarea unei ordini*) – cu un capitol stenic, gri-trandafiriu, poate prea trandafiriu, despre atuurile Franței, într-o lume de ireconciliabile contradicții. Oricum, ne mai descrețește frunțile.

Încerc s-o fac și eu, în încheiere.

Dacă ne-ar întreba cineva, pe limba lui Alain Minc: oare toate aceste speculații intelectuale, în vremea prin care trecem, nu sînt „pour des prunes”? (adică zadarnice, degeaba...), am răspunde: nu. Am răspunde: ba da.

Povestea e adevărată și sună așa:

E un loc în Franța ce se cheamă Agen. Și cresc pe pămîntul acela pruni, care dau cele mai mari și mai frumoase prune din lume. Și în acele locuri binecuvîntate și-a cumpărat omul niște pămînturi. Ele-i aduc multe prune și mulți galbeni la chimir, precum și sumedenie de vorbe, de clacă și pizmă: de ce să clocească (sic) el cîte o carte pe an, de ce să aibă daraveri așa bănoase?

Mincinoasă e snoava cu rumânul și capra vecinului. Franțuzul ne întrece cu mult...

Lăsînd gluma la o parte: *Le Nouveau Moyen Âge* se citește și merită a fi citit.

Maria Banuș

Chaville, ianuarie 1994

Revista revistelor

Personificarea Caritasului

• După campania de șicane administrative de anul trecut împotriva celor mai bune reviste literare din țară, iată că Guvernul atacă și Editura Humanitas. În revista 22 nr. 2 se publică adresa trimisă de Administrația Patrimoniului Protocolului de stat, cu semnătura directorului general Ioan Hidegeuți, prin care i se cere imperativ editurii și societății de librării Humanitas să elibereze din spațiul închiriat în Casa Scînteii (că altfel nu putem să-i zicem) 100 mp. Lupta concertată împotriva instituțiilor culturale de real prestigiu după '89 (fie prin înlocuirea profesioniștilor de valoare – acolo unde le stă în putere – cu oportuniști manevrabili, fie prin evacuarea sediilor și sistarea bugetelor) e atît de ostentativă încît amintește de ura naziștilor și comuniștilor față de tot ce nu le servea propagandistic sau depășea capacitatea lor limitată de înțelegere. • Ca și aceia, cei de acum încearcă să impună gustul lor pentru diletantism și kitsch, concretizîndu-l și în orori monumentale. În același număr din 22, pagina intitulată chiar așa, *O oroare monumentală – statuia lui Avram Iancu de la Cluj* reproduce păreri ale intelectualilor clujeni față de noua „podoabă” a orașului lor. Arhitectul Vasile Mitrea analizează mai calm „gafa tratării propagandistice”: „Dovedind un gest agresiv în cumînțenia pieței, monumentul creează o stare tensională, dublată de senzația de intrus nedorit. Din piață, Iancu pare că se plimbă pe cer, în vreme ce – văzut de pe Calea Turzii – el e undeva deasupra copacilor ori se pierde printre coloanele cupolei. Să nu fi vrut Avram Iancu să fie printre cei de jos? Nu ar fi fost oare mai avantajat dacă, în loc să fie cocoțat la mai bine de 20 de metri, ar fi beneficiat de o tratare mai umană și mai puțin propagandistică, la fel ca în cazul lui Eminescu în fața Ateneului sau al lui Enescu în fața Operei din București? Eu cred că da. Dacă s-a dorit, așa cum circulă o glumă prin Cluj, ca Iancu să se afle atît de sus încît să poată vedea ce

anume face în cealaltă piață, a Unirii, Matei Corvinul, atunci poate că există o explicație a opțiunii. Dacă, însă, așa cum zic unii, nu s-a urmărit decît surclasarea prin înălțime a aceluiași Matei Corvinul, raționamentul este cu totul greșit, căci nu dimensiunile, ci doar valoarea intrinsecă face ca o operă de artă să se impună ori să nu însemne mare lucru”. • Scriitorii sînt mai vehemenți. Lui Alexandru Vlad, statuia i se pare „mai degrabă o sinistră personificare a Caritasului decît o prezentare artistică a Crăișorului, acesta din urmă devenind de fapt o victimă. De altfel, mulți clujeni sînt convinși că banii lor, în loc să se înmulțească de opt ori, s-au scurs prin tulnicile cu înălțător în epiglotele gasteropodelor de bronz ce străjuiesc această arătare pivotantă. Frumoasa piață a Teatrului și Catedralei e acum distrusă printr-o cacofonie a proporțiilor. «Obiectul» e de fapt inversul unui pitic de ghips dintr-o grădină de vară, itîndu-se peste acoperișuri ca o butaforie carnavalescă”. Iar Ovidiu Pecican ar fi preferat, în locul acestui urît cadou funariot făcut clujenilor pe banii lor, ceva mai practic: „În viață, Iancu a fugit de decorații și recepții, de întîlniri oficiale și «diplomații» de tot felul, recompensele pe care le dorea visîndu-le pentru poporul român. O adevărată celebrare în chiar spiritul Iancului ar fi fost mai nimerită prin – să zicem – achiziționarea a măcar trei autobuze noi la Cluj”. Într-un preambul, Ioan Mușlea reproduce cuvintele unui om simplu: „Iancu ăsta al nostru, așa se vede că n-o avut noroc nici cît o trăit și-amu uite că nici după ce-o murit”. • Se pare că nici pe noi norocul nu ne prea petrece, de vreme ce orașele noastre sînt împodobite cu concretizări ale prostiei monumentale precum Casa Poporului, statuia lui Funar și cine știe ce alte înfrînșări ale tarelor ideologice ni se mai pregătesc. • În suplimentul de săptămîna trecută al *COTIDIANULUI, L.A. & I* se publică integral scenariul lui Jon Gostin după texte dramatice de Matei Vișniec, *Deșteaptă-te române!* sau *Banda Möbius* (film teatral), scenariu refuzat de Televiziunea Română al cărei angajat (regizor artistic) dl. Gostin este. Talentul și incomodul autor al filmului *Înnebunesc și-mi pare rău* (1991) a făcut o propunere valoroasă și curajoasă atît din punct de vedere artistic, cît și al conotațiilor politice. Respingerea fără argumente („nu sînt de acord cu realizarea acestui film” – a pus scurt rezoluția Tudor Mărăscu) e încă o dovadă că în Televiziune criteriul de „oportunitate” (față de putere) e suveran. Neputînd intra în analiza scenariului, reproducem, pentru ca cititorii să înțeleagă de ce a fost respins, cele două motto-uri: „Șarpele a murit, e gol, lipsit de venin, dar pielea lui continuă să se miște plină de viață” – Ingmar Bergman; „...Limitele României le cunoaștem prea bine. Vrem să știm totuși pînă unde se poate întinde ea atît în forma ei lăuntrică, cît și în afară...” – *Schimbarea la față a României* – Emil Cioran. • În publicația frivolă *MERIDIAN MAGAZIN* nr. 28, pe lîngă o parte politic dubioasă și stilistic ineptă (la „Gafele săptămînii” se poate citi, de

Umor involuntar

„Presa jubilează. Mai ales cea de dreapta, sau de dreapta-ciungă. Se bucură și stînga cu mâna de la cot, de lemn. Juisează și stînga-stîngă, printre picături”.

Petre Sălcudeanu în *Vocea României* din 20 ianuarie 1994

„Auzind că există și o minusculă Grădină Zoologică, m-am și înființat.”

Corneliu Vadim Tudor în *România Mare* din 21 ianuarie 1994

exemplu: „După declarațiile fulminante și categorice ale liderilor CDR făcute înainte de discuțiile cu Ion Iliescu, părea că întîlnirea cu președintele va fi determinantă pentru soarta națiunii. Odată așezați în jilțurile moștenite de la rege, oamenii opoziției au uitat de toate căzînd la un consens nebun cu realesul.

Se vede treaba că metoda de hipnoză a lui Jirinovschi – sic! – merită să fie încercată și pe pielea românului”, pe lîngă sfaturi – „Cum se cuceresc bărbații”, „Sexy la orice vîrstă” –, scheme de funcționare a aparatului sexual masculin și feminin, praznicele lunii ianuarie, modă și bucătărie se reproduce (înțelegem că în serial) din ziarul *Lumea liberă* – New York, articolul lui Cornel Dumitrescu *Diplomația română văzută de la New York* și replicile celor incriminați. În numărul de față e birfit cu parapon Mihai Botez, și i se respectă dreptul la replică, tot în lumea liberă *Meridian Magazin* preia „apărarea” de către d-l Botez a colegului de la Washington D.C., ambasadorul Aurel Dragoș Munteanu. În față cu aceste texte derutante, cititorul român nu poate pricepe decît că sînt încurcate rău căile luptei pentru posturi grase în diplomație.

Ușor cu romanul pe scări

Lista agenților CIA s-a îngroșat cu cîteva zeci de nume în urma contribuției lui Vadim Tudor. Acesta publică în gazeta lui o lungă înșiruire de nume din care nu lipsesc foști și actuali miniștri, consilieri prezidențiali, președintele Camerei Deputaților etc. Trăsătura comună a tuturor acestor persoane e că fie îl disprețuiesc pe față pe CVT, fie că au ajuns la concluzia că amicitia politică a acestuia e mai dăunătoare decît insultele și mîgăriile pe care le publică în *ROMÂNIA MARE* și cu care, săptămîna trecută a încercat să-l sperie pe ministrul Apărării. Ceea ce ni se pare amuzant e că Gh. Dumitrașcu publică

diverse elucubrații cu pretenții teoretice în revista care-i face de doi bani pe șefii săi pe linie de partid. • *LIBERTATEA* a urmat exemplul unei foi din Cluj care a încercat să-și ridice tirajul publicînd listele cu cîștigătorii la Caritas. De cînd Caritasul a intrat în agonie, gazetarii de la foaia cu pricina *nomina odiosa*, își fac apariția cu destulă fereală pe străzile Clujului. *Libertatea* face acest oficiu publicitar unui joc numit „Gerald”. Ciudat e că lumea, după cele două catastrofe de la Constanța, în care zeci de mii de depunători și-au pierdut economiile, continuă să bage bani buni și probabil adunați cu greu în aceste jocuri nesigure. • George Pruteanu admonestează pe oarecine, în *EVENIMENTUL ZILEI*, pentru greșeala de a fi scris despre *Ușor cu pianul pe scări* că ar fi roman. Poate că așa o fi pîrînd acum. Se ia ușor diploma de bacalaureat în ultimii ani. • O analiză în doi timpi despre viitorul PSM-ului publică Ion Cristoiu în ziarul cu bulină roșie. În doi timpi, dar nu și în doi peri. E unul dintre cele mai pătrunzătoare articole apărute la noi despre acest partid. E de salutat, totodată, lipsa de ranchiună a lui Ion Cristoiu față de Adrian Păunescu, în care vede un adept al reformismului în PSM. • Reporterii altor ziare care au fost la plenara PSM au declarat că s-au plictisit copios și că s-au simțit ca în fața televizorului, în urmă cu cinci ani, doar că s-au mai schimbat personajele. Unele au dispărut, altele au promovat. • Un ziar înfiorător de prost e *VOCEA ROMÂNIEI*. Că e prost n-ar fi nimic, îl cumperi o dată, apoi știi că trebuie să te ferești de el. Din păcate e prost pe banii contribuabilului care-l cumpără fie că vrea, fie că nu, cînd plătește taxele. Treaba asta e revoltătoare. Dacă premierul are poftă de un ziar guvernamental să facă chetă și să-și editeze ziarul. Dar în nici un caz să nu ne fure în scopuri propagandistice. Fiindcă modul în care e finanțat acest ziar așa se cheamă. • *ACUZ* al lui Cornescu-Ring e la fel de stupid ca la primele apariții, doar că între timp o parte a redacției și-a luat tîlpășița de acolo din pricină că fondatorul a uitat să le plătească salariile. • Una dintre cele mai sumbre evaluări ale viitorului României apare în *TINERETUL LIBER* sub semnătura lui Ilie Șerbănescu. Teza acestuia e că Occidentul nu mai are față de România decît un singur interes, ca aici să fie liniște. În rest nu contează nici regimul politic, nici ce se întîmplă cu drepturile omului. Dar, ne întrebăm, dacă astea nu vor conta cum să fie liniște? • S-au înmulțit cotidienele. Unele au tiraje confidențiale, deși ar merita o soartă mai bună. Îndelung anunțatul *Ultim cuvînt* n-a apărut pînă acum decît într-o ediție pirat care, ce-i drept, s-a epuizat imediat. Se pare că la adevăratul *Ultim cuvînt* a izbucnit un scandal, ceea ce a dus la amînarea lansării pe piață a ziarului.

Cronicar

Abonamente: 3 luni - 2600 lei; 6 luni - 5200 lei; 1 an - 10400 lei. ISSN 1220-6318.
Tehnoredactarea computerizată și tiparul: **TIPOREX S.A.**, Calea Plevnei nr. 114.

24 pag. - 200 lei